

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND TALLINNAS

Avaliku õiguse instituut

Siim Rudissaar

ILLEGAALNE SIGARETIKAUBANDUS EESTIS

Magistritöö

Juhendaja:

Marko Kairjak LL.M

Tallinn 2013

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1 SIGARETIKAUBANDUS	7
1.1 Maailmaturu üldiseloostus	7
1.2 Euroopa Liit	11
1.3 Läti	18
1.4 Leedu	21
1.5 Soome	24
1.6 Eesti legaalne sigaretikaubandus	26
1.7 Eesti illegaalne sigaretikaubandus	28
2 KURITEOD JA KARISTUSED SALASIGARETIKAUBANDUSE EEST	34
2.1 KarS § 376 ja § 391 kuritegude dünaamika 2003-2012	34
2.1.1 KarS § 391	38
2.1.2 KarS § 376	39
2.2 Teiste EL-i riikide karistused	43
3 SALASIGARETI KÄITLEJA KIRJELDUS	47
3.1 Salasigareti käitleja profiil	48
3.2 Seosed organiseeritud kuritegevusega	53
3.3 Võrdlus Saksamaa ja Hollandiga	57
3.4 Kriminaaltulu	60
3.5 Maksustamise võimalused	63
KOKKUVÕTE	66
ILLEGAL CIGARETTES MARKET IN ESTONIA	70
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	73
LISAD	82
LISA 1. Töös kasutatud maakohtute otsuste lühikokkuvõtted	82
LISA 2. Karistatud isikute sotsiaalsed ja majanduslikud andmed	97
LIHTLITSENTS	106

SISSEJUHATUS

Salakaubavedu ja eriti salasigaretikaubandus on Euroopa Liidus (edaspidi EL) tähtis teema, kuna põhjustab liikmesriikide ja EL-i eelarvele suuri kadusid. Selles valdkonnas on EL-i idapiir eriti problemaatiline.¹ Aktsiisimaksu funktsiooniks on mõjutada konkreetsete aktsiisiga maksustatud kaupade nõudlust, st vähendada inimese tervisele või keskkonnale kahjulike kaubagruppide (tubakatooted, alkohol, vedelkütus) tarbimist, kuid samas on aktsiisimaksud ka oluliseks sissetuleku allikaks riigieelarves. 2011.aastal oli kõikidest maksutuludest Eestis aktsiisimaksude osakaal tõusnud 13,6%le, mis on peale 18,9%list Bulgaariat üks kõrgemaid Euroopa Liidus. EL 27 kaalutud keskmine aktsiisimaksude osakaal oli 6,9%.² 2012.a riigieelarvesse laekunud kõikidest maksutuludest on aktsiisitulude osakaal kasvanud 16,3%le, millest omakorda 20% moodustas tubakaaktsiis.³

Kuna illegaalse tegevuse puhul ei esine tõsikindlaid andmeid, millele saaks täielikult arvutustes tugineda, siis maksuaugu tulemus on hinnanguline. Maksuaugu moodustavad ebaseadusliku tegevusega seotult deklareerimata ja riigile laekumata jäävad maksud. Maksuvõlga, mille moodustavad deklareeritud kuid maksmata maksud, pole maksuaugu suuruse arvutamisel arvestatud. Kui 2007. aastal moodustas maksuauk maksulaekumisest 5,78% ning sisemajanduse koguproduktist 1,58%, siis 2010. aastal olid vastavad näitajad kasvanud ca kaks korda. Kogu maksuauk moodustas 2010. aastal 467,3 mln €, mis teeb 11,55% maksulaekumisest ning 3,34% sisemajanduse koguproduktist. Eeltoodud andmed annavad alust väita, et isikute õiguskuulekus on viimastel aastatel vähenenud ning suurenenud on maksupettuste tõttu ühiskonnale tekitatud kahju.⁴

¹ Commission Anti-fraud Strategy. Action plan to fight against smuggling of cigarettes and alcohol along the EU Eastern border. European Commission. Brussels. 24.06.2011. – Kättesaadav arvutivõrgust: http://ec.europa.eu/anti_fraud/documents/preventing-fraud-documents/eastern_border_action_plan_en.pdf 17.11.2012, lk 4-5 [Edaspidi: Commission Anti-fraud Strategy. Action plan to fight against smuggling of cigarettes...]

² Taxation trends in the European Union 2013 edition. Eurostat. Luxembourg 03.05.2013. - Kättesaadav arvutivõrgust: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/2013/report.pdf 05.05.2013, lk 180

³ Riigieelarve 2012. Riigieelarve kassapõhised tulud-kulud 2006-2012 (seisuga 31.12.2012).

Rahandusministeerium. 21.02.2013. - Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.fin.ee/riigieelarve-2012> 05.05.2013

⁴ Maksu- ja Tolliameti jätituspädevus. Rahandusministeerium vastuskiri EVEA'le 11.04.2012. Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.fin.ee/index.php?id=82988&op=doc_details&dok_id=265333&asutus_id=1 28.04.2012

Maksu- ja Tolliamet (edaspidi MTA) hindas 2011. aasta maksuaugu suuruseks kokku 422,1 miljonit eurot. Kõige suurema maksuaugu tekitas käibemaks 228,3 miljoni euroga (moodustades kogu maksuaugust 54%), sellele järgnes sotsiaalmaks 67,5 miljoni euroga (16%), tulumaks 55,8 miljonit euroga (13%), tubakaaktsiis 43,8 miljonit eurot (10%), alkoholiaktsiis 10,5 miljonit eurot (3%), pakendiaktsiis 9 miljonit eurot (2%) ja kütuseaktsiis 7,2 miljonit eurot (2%).⁵

Salasigaretikaubanduse negatiivne mõju peale rahalise kaotuse seisneb veel selles, et see õõnestab riigi kehtestatud tubakapoliitika seatud eesmärkide täitmist, sest salasigaret ei vasta sihtriigi nõuetele ja käitlejad ei juhindu keeldudest ja piirangutest. Salasigareti kaubitsejatesse suhtutakse erinevalt: mõned inimesed peavad salakauba käitlemist organiseeritud kuritegevuse osaks ja viidatakse sidemetele terroristide ja narkokaubitsejatega. Teised inimesed kirjeldavad seda kui väiksemahulist kõrvaltööd sugulastele ja tuttavatele välismaalt toodud sigarettide müügi näol. Üksikisiku lähtekohast on nii nõudluse kui ka pakkumise osas sotsiaalseks elemendiks eelkõige materiaalne huvitatus. Siin on oma roll nii müüja kui ostja majanduslikel ja sotsiaalsetel oludel. Autor on arvamusel, et salasigaretidega kaubitseja negatiivse mõju ulatust ja seotust organiseeritud kuritegevusega ei teadvustata ning seetõttu ka alahinnatakse. Käesolevas töös keskendutakse kuritegevuse vastu võitlemise komponentidest üksnes pakkumise vähendamisele ja saadava potentsiaalse tulu vähendamise võimaluste leidmisele.

Käesoleva lõputöö uurimisobjektiks on salasigaretikaubanduse vastu võitlemise meetmed ja nende senine tõhusus. Töö eesmärgiks on hinnata salasigaretikaubanduse negatiivset mõju aktsiisilaekumisele, analüüsida teiste riikide lahendusi salasigaretide vastase võitluse vallas ning profileerida kohtulikult karistatud salasigaretide käitlejaid, mille põhjal töötatakse välja profiilile vastavad piisava heidutusastme ja mõjususega lahendused, et isikud hoiduksid kuritegude toimepanemisest ja väheneks salasigaretikaubanduse maht.

⁵ MTA 2012. aasta kokkuvõtted ja eesmärgid 2013. aastaks. Pressikonverents. Maksu- ja Tolliamet. Tallinn 05.02.2013, slaid 7. - Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.emta.ee/index.php?id=4006> 20.03.2013 [Edaspidi: MTA 2012. aasta kokkuvõtted ja eesmärgid 2013. aastaks...]

Lähtuvalt püstitatud uurimisülesannetest on töö jaotatud kolmeks osaks. Tuginedes erinevate uuringufirmade teostatud uuringutele ja asutuste koostatud ülevaadetele pööratakse esimeses osas tähelepanu maailma, EL-i, meie naaberriikide ning Eesti legaalsele ja illegaalsele sigaretituru mahule ja dünaamikale. Suures koguses salasigareti käitlemine on kvalifitseeritav KarS § 376 järgi, siis töö teises osas kirjeldatakse KarS § 376 kuriteo koosseisu objektiivseid tunnuseid ning vaadeldakse kuritegevuse tasemete muutused ja seniseid karistusi. Samuti võrreldakse salasigaretide käitlemise kuriteo koosseise ja sanktsioone teiste EL liikmesriikidega. Kolmandas osas on Riigi Teataja internetikeskkonnas avaldatud kohtulahenditele toetudes kirjeldatud illegaalses sigaretikaubanduses tegutsejate sotsiaalset ja majandusliku tausta ning nende seotust teiste kuritegudega. Samuti on võrreldud Eesti tulemusi Hollandi ja Saksamaa teaduslike uurimuste tulemustega. Toetudes empiirilise töö tulemustele ning arvestades teiste riikide kogemusi ja ekspertide soovitusi pakutakse lahendusi, kuidas mõjutada õigusrikkujaid hoiduma kuritegude toimepanemisest.

Töös on kasutatud Justiitsministeeriumi koondatud kriminaalstatistikat, mis kajastab majanduskuritegude taset ja majanduskurjategijaid üldiselt. Salasigareti turu hindamine teaduslike meetoditega on komplitseeritud, sest salasigareti käitlejad ei pea oma tegevuse üle arvestust ja õiguskaitseasutuste kogutud andmed pole mitmetel põhjustel avalikult kättesaadavad ja järeldused lõpuni läbipaistvalt jälgitavad. Salasigareti turu hindamiseks kasutatakse peamiselt kolme meetodit: 1) ametlikult maksud makstud müügi mahte võrreldakse küsitlustega saadud tarbimise mahtudega – kauba voogude mudel; 2) sigarettide tarbijate käitumisharjumuste uuringutega – küsitlus; 3) vaatluste alusel kogutud andmete alusel - tühja paki uuring (*empty pack survey*). Ülalnimetatud uuringute välja toodud järelduste tegemisel tuleb arvestada meetoditest tulenevate piirangutega, mistõttu objektiivsuse ja suurema usaldusväarsuse huvides kasutatakse mitmete rahvusvaheliselt tunnustatud uuringufirmade (TNS Latvia, KPMG LLP, AC Nielsen, MS Intelligence) ning Eesti Konjunktuuriinstituudi poolt läbi viidud uuringutega saadud andmeid.

Töö autor eelistas KPMG LLP tühja paki meetoodika alusel saadud võorkeelsete sigarettide leviku ja päritolu andmeid, mille meetoodika on Euroopa Pettustevastane Ametiga (*Office de Lutte Anti-Fraude*, edaspidi OLAF) kooskõlastatud. Kasutatud meetoodikat on kasutatud ühtselt üle ELi ja pikaajaliselt, mis annab võimaluse sigarettide salaturu arenguid jälgida ja erinevaid riike omavahel võrrelda. Samas tuleb meeles pidada, et antud uuringu nõrgaks

küljeks on asjaolu, et ei eristata võõrkeelse sigareti soetamise asjaolusid. Uuritavas riigis leitud võõrkeelne sigaretipakk võib olla sinna sattunud igati lubatud moel, mistõttu ei saa esile toodavat võõrkeelse sigarettide osakaalu automaatselt võrdsustada illegaalse sigaretituru osakaaluga. Selleks tuleb muuhulgas arvestada ka reisijate legaalselt sisse toodavad sigarettide koguseid.

Salasigareti käitleja profileerimiseks kui ka karistuspraktika hindamiseks kasutatakse kohtulahendite analüüsi. Võrreldavuse huvides kasutatakse Hollandis ja Saksamaal läbi viidud uurimuste tulemusi ja seal kasutatud näitajaid. Lisaks on autor kasutanud OLAF-i, Europoli ja MTA nii avalikke kui ka avaldamispiirangutega andmeid ja analüüse. Suhteliselt palju on avaldatud pressiteateid illegaalsete sigarettide avastuste kohta, kuid neis on vähe infot süütegude toimepanijate kohta. Samas näitab meediakajastuste suur arv omakorda, et probleem on aktuaalne.

Töö uurimisobjekti valikul on autor lähtunud eeskätt tööalasest vajadusest, sest salasigaretikaubanduse vastane võitlus on jätkuvalt aktuaalne nii Eestis kui EL-is ja maailmas tervikuna. Justiitsministeeriumi juhtimisel ja Tartu Ülikooli professor J. Sootaki eestvedamisel EL programmi „Parema õigusloome arendamine” raames loodi esmalt karistusseadustiku eelnõu väljatöötamise töögrupp ning järgmises etapis karistusseadustiku eelnõu tööühm, mille raames käsitletakse muuhulgas ka KarS § 376 ja KarS § 391 koosseisude sõnastuse ja sanktsioonide ajakohastamise vajadust. Töö autor on eelnimetatud töögruppide liige.

Lisaks on töö autor alates 2002. aastast MTAs uurijana ja uurimisjuhina aktsiisimaksupettuste kriminaalajades läbi viinud kohtueelset menetlust ning selle aja jooksul kokku puutunud mitmete suures koguses salasigareti käitlejatega. Kuna Eestis ei ole salakaubandusega haakuvat valdkonda sellises mahus ja nii uute andmetega, nagu käesolev uurimus, varem käsitletud, on see töö sobivaks materjaliks eelkõige ametnikele ja karistuspoliitika kujundajatele, kes käsitletava temaga kokku puutuvad.

1 SIGARETIKAUBANDUS

1.1 Maailmaturu üldiseloostus

Selleks, et paremini aru saada salasigaretikaubanduse toimimise teguritest, on vaja esmalt tunda kogu tubakatoote turu üldist toimimist ja arenguid. Sigarettide ebaseadusliku käitlemisena tähistatakse igasugust õigusnormidele mittevastavat tegevust (tootmine, hulgitüük, vedamine, vastuvõtmine, hoidmine, omamine, edasitoimetamine, müük, salakaubana riiki toimetamine, ekspordimine). Selliselt käideldud sigarette nimetatakse käesolevas töös üldnimetajana salasigaretideks.

Üle maailma kogu tubakatoote turu mahust 92% moodustab sigarettitur. Sigarettidest ülejäänud erinevate tubakatoote (sigarid, sigarillod, huuletabakas jne) mahud on oluliselt väiksemad. Uuringufirma Euromonitor Internationali andmetel tarbib maailmas üks suitsetaja keskmiselt 17,5 sigaretti päevas. Sigarettide nõudlus on kokku 5 711 miljardit sigaretti aastas.⁶ Sigarettid on maailmas kõige enim maksustatud kaubaks, kus maksud ületavad üle poole toote lõpphinnast. Keskmiselt sigaretti lõpphinnast moodustab 17% tootja ja 10% kaubitseja/vahendaja kasumist ning 15% tuleb tasuda käibemaksu ja 58% aktsiisi.⁷ Kuna suur osa toote hinnast moodustavad sihtturul kehtestatud riiklikud maksud, siis see tootegrupp on atraktiivne maksudest kõrvale hoidumiseks ja sellega olulise konkurentsieelise saavutamiseks.

2007. aastal kogu maailma sigarettiturust hinnati illegaalsete sigarettide osakaaluks 11,6%, moodustades kokku ca 657 miljardi illegaalset sigaretti aastas. 2007.a kõige suurema salasigaretide mahuga riigiks oli Hiina, kus tarbiti 214 miljardit salasigaretit, mis moodustas 9% kogu sigarettiturust. Hiinale järgnes Vene Föderatsioon, kus tarbiti 76 miljardit salasigaretit, mis moodustas 23% kogu sigarettiturust. USAs tarbiti 62 miljardit salasigaretit,

⁶ Euromonitor International Limited. World Tobacco market 2011 webinar. July 2011, slide 5. - Kättesaadav arvutivõrgust: <http://mkto.euromonitor.com/tobaccoindustryin2011webinar.html> 25.02.2012

[Edaspidi: Euromonitor Int. Ltd. World Tobacco market 2011 webinar...]

⁷ Tobacco Taxation. Philip Morris International. - Kättesaadav arvutivõrgust:

http://www.pmi.com/eng/tobacco_regulation/tobacco_taxation/pages/tobacco_taxation.aspx 25.03.2013

mis moodustas 19% kogu sigaretiturust.⁸ Eeltoodust nähtub ilmekalt salasigarettide lai levik ja sellest tuleneva probleemi ülemaailmne esinemine.

Ülemaailmse probleemi lahendamiseks on rahvusvahelisel tasemel initsiatiivi võtnud Maailma Terviseorganisatsioon (*World Health Organisation*, edaspidi WHO), kelle 21. mail 2005.a poolt vastuvõetud ja jõustunud „Tubaka tarbimise leviku vähendamise raamkonventsioon“ ning selle rakendamiseks väljatöötatud juhised on kogu maailmas tubakapoliitika kujundamise alusdokumendiks. Eesti ratifitseeris WHO tubaka tarbimise leviku vähendamise raamkonventsiooni 2005.a oktoobris.⁹ Ülemaailmse sigaretikaubanduse (sh legaalse) efektiivsemaks kontrollimiseks on loodud WHO juurde omakorda tubaka kontrolli konventsiooni koostöö raamistik (*WHO Framework Convention on Tobacco Control*, edaspidi WHO FCTC), kes pidas erinevate osapooltega läbirääkimisi, et tulevikus rakendada tubakatoodele kontrollitud müügivõrgu süsteemi, tootjate litsentseerimist, karistatavate tegude ja sanktsioonide ühtlustamist.¹⁰ Järjekordne läbirääkimiste voor toimus 2012. aprillis, kus peale 4-aastast arutelu jõuti salasigaretikaubanduse vastase võitluse tõhustamise meetmetes kokkulepetele. 2012.a novembris toimus Soulis konventsiooni osaliste kohtumine, kus nimetatud kokkulepped kinnitati. 10. jaanuaril 2013 avati „*The Protocol to Eliminate Illicit Trade in Tobacco Products*“ allkirjastamiseks, mis kestab kuni 9. jaanuarini 2014. Protokoll jõustub omakorda 90 päeva pärast peale 40-da riigi ratifitseerimist.¹¹

2013.a jaanuaris sai Sotsiaalministeeriumi juhtimisel valmis tubakapoliitika roheline raamat.¹² Samuti 2013.a märtsis kinnitas Vabariigi Valitsus Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni algatatud eelnõu kohta, millega soovitakse karmistada senise Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi õigus- ja haldusnorme tubaka ja tubakaga seonduvate toodete tootmisele,

⁸ Joossens, L. Deliverable 5.2: Illicit tobacco trade in Europe: issues and solutions. Pricing Policies and Control of Tobacco in Europe, PPACTE. August 2011, lk 13. - Kättesaadav arvutivõrgust:

http://www.ppacte.eu/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=187&Itemid=29 05.05.2013

⁹ Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) tubaka tarbimise leviku vähendamise raamkonventsiooni seadus.

25.10.2005 - RT II 2005, 15, 46. Kättesaadav arvutivõrgust: <https://www.riigiteataja.ee/akt/903138>

¹⁰ WHO FCTC. Protocol to Eliminate Illicit Trade in Tobacco Products 10.01.2013. - Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.who.int/fctc/protocol/Protocol_to_Eliminate_Illicit_Trade_in_Tobacco_Products_EN.pdf, 03.05.2012

¹¹ WHO FCTC. Note for media. Protocol to Eliminate Illicit Trade in Tobacco Products opened for signature. 10.01.2013. - Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.who.int/fctc/cop/sessions/signing_ceremony/en/index.html, 03.05.2012

¹² Sotsiaalministeerium. Tubakapoliitika roheline raamat. Kättesaadav arvutivõrgust:

http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumentid/ASO/Alkoholi-ja_tubakapoliitika_rohelistes_raamatud/Tubakapoliitika_roheline_raamat.pdf, 25.03.2013

esitlemisele ja müügile.¹³ Ülalnimetatud poliitika dokumentidega püütakse aina uute keeldude ja piirangutega suunata tubakatoodete tarbimise vähendamisele. Arvestades, et õigusrikkujad püüavad senise korra säilitamiseks uutest kitsendavatest reeglitest kõrvale hoiduda, siis muutuste suunamise oluliseks osaks on tubakapoliitika jõustamine järelevalveliste meetmete rakendamise ja reeglite rikkumistele reageerimise kaudu.

Seni kuni pole rahvusvaheline tubakakontrolli meetmed rakendatud ja piisavalt toimivad, siis Euroopa Liidu liikmesriikidele on kasvavaks probleemiks *cheap–white* fenomen, mis seisneb selles, et sigaretid on toodetud legaalselt ja lähteriigis on tasutud vastavad maksud, kuid toodang on mõeldud riikidesse, kus seda marki sigarettide legaalselt müüki ei toimu ja sihtriigis on maksud maksmata. Esimesena ilmnes see fenomen 2005. aastal, kui Kaliningradis legaalselt toodetud seni tundmatu sigaretimark „Jin Ling” leiti Leedu salasigaretit turult. Samal aastal levis Jin Ling juba Saksamaa salasigaretiturule. Nüüd on see fenomen laienenud teiste tootjate ja markideni. Eeltoodud sigaretid on viimase kuue aastaga väga oluliselt kasvanud, moodustades 2011.a 24% EL-i salaturust.¹⁴

EL-i salasigaretiturul levib Araabia Ühendemiraatide vabakaubandustsoonides, Armeenias, Hiinas toodetud, kuid mitte ühelegi legaalsele sihtturule määratud *cheap–white* sigaretid („Vito”, „M1”, „MN” jms). Araabia Ühendemiraatides saab 10 000 sigaretti (1 originaalkast, 500 pakki) kätte 35 USD (26 EUR) eest. UK-s maksab salasigaretipakk lõpptarbijatele 3–4 GBP (3,55–4,74 EUR).¹⁵ Seega ilma soetusmaksumust ja transpordikuludid maha arvestamata on ühe originaalkasti (500 paki) tulu 1 750 GBP (2 072,72 EUR). Iga müügiahela lüli teenib juba ühe salasigaretit kasti müügist märkimisväärse kasumi.

¹³ Vabariigi Valitsus. Otsus nr 2-5/13-00676-2. Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi tubaka- ja seonduvate toodete tootmist, esitlemist ja müüki käsitlevate liikmesriikide õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta eelnõu suhtes COM(2012) 788. 01.04.2013. - Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.riigikogu.ee/index.php?op=ems&page=dokumentide_detailid&pid=1fce5e55-9264-43ea-bd35-57ef5c9fd2ed& 01.04.2013

¹⁴ Project Star 2012 results. KPMG LLP. 16.04.2013 Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.pmi.com/eng/media_center/media_kit/Documents/Project_Star_2012_Final_Report.pdf, lk 23. [Edaspidi: Project Star 2012 results...] 20.04.2013

¹⁵ FATF Report. Illicit Tobacco Trade. The Financial Action Task Force. France. June 2012, lk 11.- Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Illicit%20Tobacco%20Trade.pdf> 03.03.2013 [Edaspidi: FATF Report. Illicit Tobacco Trade...]

Peamised *cheap-white* sigarettide tootjad asuvad aga lähiriikides. Venemaal asub *Baltic Tobacco Factory*, kes toodab sigarette „Bayron” ja „Jin Ling” ja *Donskoy Tabak Factory* (vene k *Донской табак*), kes toodab sigarette „Kiss” ning Valgevenes on *Grodno Tobacco Factory* „Neman” (vene k *HEMAH*), kes toodab sigarette „Fest”, „Premier”, „NZ”. Kusjuures Valgevene sigaretitehas Neman koostöös British American Tobaccoga (edaspidi BAT) investeeris 11 miljonit eurot uutesse seadmetesse, mille tootmisvõimsus on 6 miljonit sigaretti päevas. Tehasel on plaanis senist eksporti seniselt tasemelt suurendada vähemalt 2 korda (1,1 miljardilt 2,5 miljardile sigaretile).¹⁶ Arvestades, et Eestis või mujal Euroopas Valgevene sigarette legaalses jaemüügivõrgus ei esine ning viimastel aastatel just Valgevene päritolu (sala)sigaretide aina laiema levikuga, siis eeltoodud investeeringu kaudu tootmisvõimsuste paranemine toob kaasa salasigaretide veelgi suurema pakkumiste kasvu.

Cheap-white leviku põhjuseks on hinnatundlike tarbijate käitumise muutus seoses aktsiisitõusudest tingitud legaalselt müüdava sigarettide hindade kasvule, eelistades hoolimata veidi kehvemast kvaliteedist odavama hinnaga toodet. Arvestades legaalse tehase tootmistingimustes *cheap-white* sigareti ja illegaalse tehase tootmistingimustes tuntud sigaretimarkide (Marlboro, L&M, Prince) võltsingute kehva kvaliteeti, siis salasigaretide tarbijate seas on *cheap-white* sigaret omakorda eelistatum.

Täiendav sigarettide salakaubandust soodustav tegur on selles, et nii Valgevenes kui ka Venemaal legaalselt toodetud, kuid illegaalne sigarettide eksport pole kriminaalkorras karistatav kuritegu. Tegemist on vaid administratiivrikkumisega – valeandmete esitamisega või andmete esitamata jätmisega, mille eest on võimalik karistada vaid rahatrahviga.

¹⁶ Неман. Пресс-релиз. Гродненская табачная фабрика "Неман" и "British American Tobacco" реализуют инвестиционный проект стоимостью 11 млн. Евро. 15.03.2013. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.tabak.by/en/news/198-15032013.html> 21.03.2013

1.2 Euroopa Liit

OLAF ja liikmesriigid olid kogunud tõendeid selle kohta, et tubakatootjad olid teadlikult aktiivsed ja olulised osalised nii legaalses kui ka salasigaretikaubanduses.¹⁷ 2004.a juulis sõlmis Euroopa Komisjon ja 10 liikmesriiki juriidiliselt siduva kokkuleppe Philipp Morris Internationaliga (edaspidi PMI). Sarnane leping sõlmiti 2007.a detsembris Japan Tobacco Internationaliga (edaspidi JTI) ning 2010.a juulis BAT'ga ja 2010.a septembris Imperial Tobacco Ltd'ga (edaspidi ITL). Kõik tubakatootjad nõustusid EL-le 12 aasta jooksul maksma kokku 200 – 1 miljard dollarit ning lisaks iga tema tehases legaalselt toodetud, kuid salaturult avastatud sigareti eest hüvitist summas, mis oleks pidanud tasuma legaalselt imporditud sigarettide eest. Lepingute sõlmimisega EL loobus tubakatootjate suhtes pretensioonide esitamisest ja kaebustega kohtusse pöördumisest.¹⁸ Autori kogemused kinnitavad, et pärast lepingute sõlmimist on lepingu sõlminud tubakatootjad järelevalveasutustele salaturu vastu võitlemisel aktiivsed koostööpartnerid.

Euroopa Komisjoni poolt tellitud Eurobaromeetri uuringu raames viidi 27 liikmesriigis läbi näost-näku küsitlus. Selle uuringu järgi oli Euroopa Liidus 2012.a suitsetajaid keskmiselt 28%, mis 2009.a võrdluses on vaid 1% võrra vähenenud. EL-s tubakatoodete tarbijatest 89% suitsetavad tehases toodetud sigarette, 26% tarbivad isekeeratavaid sigarette (*handrolling tobacco*, edaspidi HRT), 3% sigareid ja 2% piibutubakat. EL-s suitsetajate osakaal elanike hulgas on riigiti erinev. Kõige enam suitsetajaid on Kreekas 40%, Bulgaarias ja Lätis 36% ning kõige vähem suitsetajaid leiab Rootsist, kus on 13% suitsetajaid. Leedus on 30% suitsetajaid elanikkonnast. Eestis on Baltikumist kõige vähem, so 26% elanikkonnast suitsetajad.¹⁹

¹⁷ Joossens, L. Illicit tobacco trade in Europe: issues and solutions..., lk 5

¹⁸ Cigarette smuggling. OLAF. - Kättesaadav arvutivõrgust: http://ec.europa.eu/anti_fraud/investigations/eu-revenue/cigarette_smuggling_en.htm 25.03.2013

¹⁹ Special Eurobarometer 385. Attitudes of Europeans towards Tobacco. European Commission. May 2012, lk 6-7. - Kättesaadav arvutivõrgust: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_385_en.pdf [Edaspidi: Special Eurobarometer 385. Attitudes of Europeans towards Tobacco...]

Kui maailmas tarbiti keskmiselt 17,5 sigaretti päevas, siis Eurobaromeetri 2012.a uuringu järgi EL-s tarbis üks suitsetaja keskmiselt 14,2 sigaretti päevas (2009.a 14,4 sigaretti päevas). 46% vastajatest kinnitasid päevaseks koguseks 11-20 sigaretti. Eestis oli vastav tarbimise maht 13,9 sigaretti päevas.²⁰

KPMG 2011.a uuringu andmed on veidi erinevad Eurobaromeetri 2012.a uuringu tulemustest. KPMG andmetel tarbis EL-s üks suitsetaja keskmiselt 16,5 sigaretti päevas. Arvestades EL-i suitsetajate arvu ja päevast kogust, siis KPMG andmetel on EL-s sigarettide tarbimine arvestuslikult 727,2 miljardit sigaretti aastas. 2007. aastal tubakatootjate andmetel legaalselt müüdi EL 27 liikmesriigis kokku 659,5 miljardit sigaretti, mis 2012.a on vähenenud 527,5 miljardi sigarettini. Saksamaal tarbitakse EL liikmesriikidest kõige enam sigarette, mis teeb 103 miljardit sigaretti aastas.²¹

Võrreldes 2006. aastaga on legaalsete sigarettide müügikogus vähenenud 110,3 miljardit sigaretti. Legaalsete sigarettide tarbimine on vähenenud hindade tõusu, tarbimist piiravate seaduste ja muude sotsiaalsete põhjuste tõttu. Samas on aina suurenenud ja teiste tubakatoodete tarbimine. 2011.a võrreldes 2010.a aastaga on laiemalt levimas ja sellega tõusnud 6,5% isekeeratava tubaka (HRT) tarbimine, mis koguseliselt sigarettideks ümber arvestatuna teeb 115,6 miljardit sigaretti.²² Nii Saksamaale kui ka Hollandile on iseloomulik kõrge muude tubakatoodete (HRT) tarbimine. EL 27 liikmesriikide võrdluses on Saksamaa on 44 miljardi isekeeratava sigareti tarbimisega esikohal ja Holland 14,1 miljardi sigaretiga peale Prantsusmaad on kolmandal kohal.²³

Salasigaretide levik ja probleemi suurus on regioonide ja riikide vahel samuti ebaühtlaselt jaotunud. 2012.aastal oli 27 liikmesriigi keskmine sigarettide salaturu osakaal KPMG andmetel 11,1% kogumahuga 65,5 miljardit sigaretti. Võrdluseks 2006.a olid vastavad näitajad 8,3% kogumahuga 56,8 miljardit sigaretti.. Viimase 5 aastaga on salasigaretituru osakaal kasvanud 2,8% ja mahuna 8,7 miljardi sigareti võrra.²⁴ KPMG andmetel tuginedes on

²⁰ Samas, lk 21

²¹ Project Star 2012 results..., lk 9

²² Special Eurobarometer 385. Attitudes of Europeans towards Tobacco..., lk 17 - 18

²³ Project Star 2012 results..., lk 12

²⁴ Samas, lk 7

välja arvatud, et salasigaretide tõttu kandis EL koos liikmesriikidega saamata jäänud maksude näol kahju üle 10 miljardi euro.²⁵

KPMG andmetel 2011.a kõige suurem salasigaretide osakaal oli Lätis 31,6%, Leedus 31,3%, Bulgaarias 20,2%, Iirimaa 17,8% ja viiendana Eestis 17,5 %ga.²⁶ Kuigi Läti ja Leedu suutsid võrreldes 2011. aastaga salaturu osakaalu veidi vähendada, kuid siiski ka 2012.aastal jäi Läti 30,7% ja Leedu 27,5% kõige suurema salasigaretide osakaaluga riikideks. 2012. aastal Eesti tõusis 19,5%ga viiendalt kohalt kolmandaks, kellele järgnes Iirimaa 19,1% ja Soome 16,9%ga.²⁷ 2006-2012. aastatel on Saksamaa sigarettide salaturg olnud stabiilselt vahemikus 9,7% - 13,1% kogu sigaretiturust. 2012.a õnnestus sakslastel salaturu osakaalu 13,1 %lt vähendada 11,1 %le, moodustades salaturu koguseks üle 11 miljardi salasigaretit.²⁸ Ka Hollandis on viimasel kolmel aastal salaturu osakaal püsinud 11% juures.²⁹

Tarbijakäitumise ja salakaubanduse kohta tehtud uuringutest selgelt ilmneb, et peamiseks salasigaretikaubanduse motivaatoriks on legaalse ja salakauba vaheline hinnaerinevus.³⁰ Legaalsete sigarettide hinnavahede ühtlustamiseks on EL kehtestanud tubakaaktsiisi direktiiviga aktsiisi miinimumtaseme 90 eurot 1000 sigareti kohta.³¹ Kuna sigarettide maksustamiseks on liikmesriikides kasutusel erinevad maksustamise osised ning kuni 2018.aastani on antud üleminekuaeg, mistõttu on EL-s jätkuvalt liikmesriikide vahel suured hinnavad. EL-s levinuimast sigaretipaki hinnast on maksukoormus vahemikus 70-90%. Eestis on aktsiisisumma osatähtsus sigarettide kaalutud keskmises jaehinnas 67,3% ja koos käibemaksuga 84%.³² UK-s kehtib üks EL-i kõrgemaid tubakaaktsiisi määrasid, kus keskmise

²⁵ Commission Anti-fraud Strategy. Action plan to fight against smuggling of cigarettes..., lk 4

²⁶ Project Star 2011 results. KPMG LLP. UK 19.06.2012, lk 37. - Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.pmi.com/eng/tobacco_regulation/illicit_trade/documents/project%20star%202011%20results.pdf 25.03.2013

²⁷ Project Star 2012 results..., lk 15

²⁸ Samas, lk 94-97

²⁹ Samas, lk 149

³⁰ Orro, E. (koost) Illegaalsete tubakatoodete tarbimine ja kaubandus Eestis 2010. Eesti Konjunktuuriinstituut. Tallinn. Mai 2011, lk 10 [Edaspidi: Orro, E. (koost). Illegaalsete tubakatoodete tarbimine ja kaubandus Eestis 2010...]

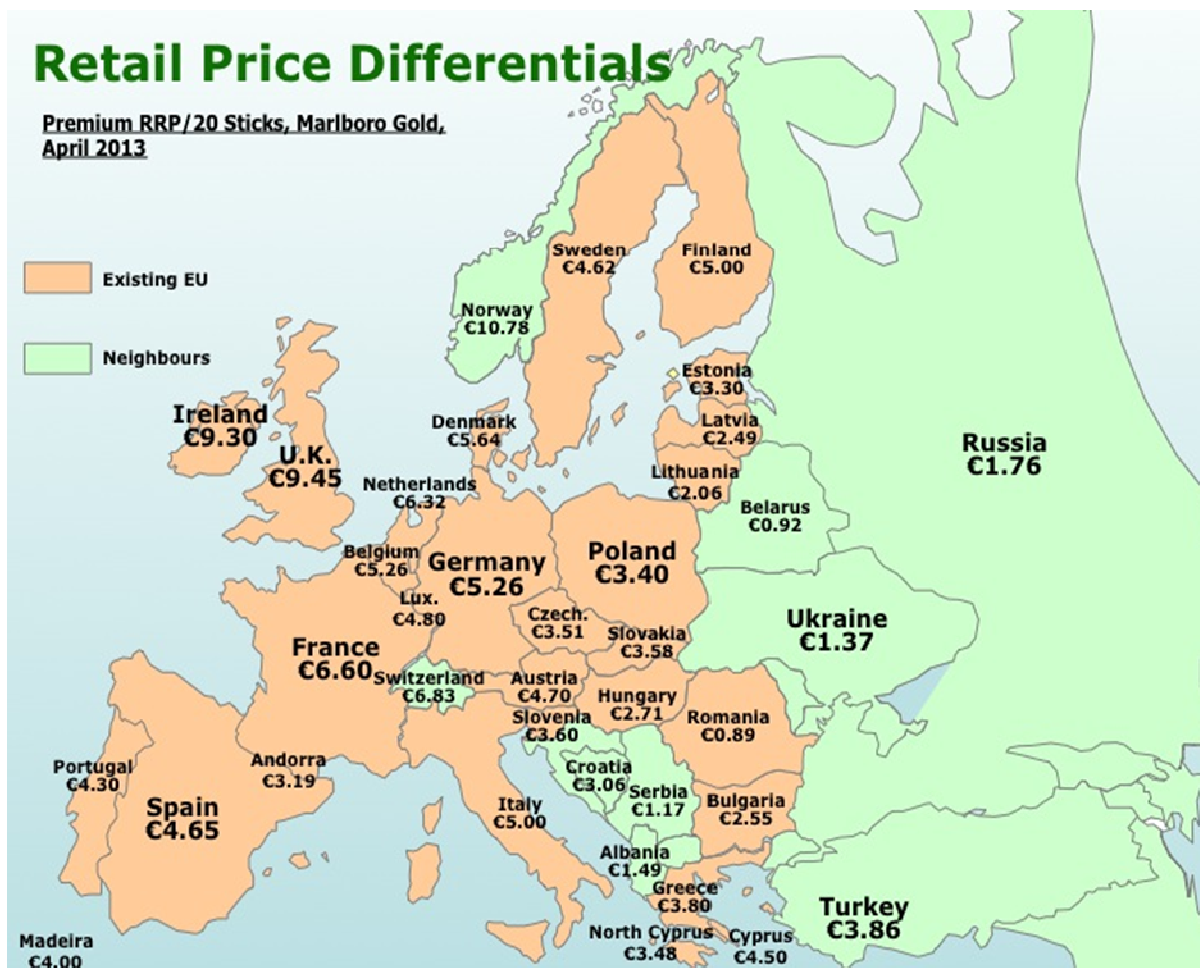
³¹ Euroopa Nõukogu direktiiv 2011/64/EL, 21. juuni 2011, tubakatoodetele kohaldatava aktsiisi struktuuri ja määrade kohta. Euroopa Liidu Teataja L176/24, 05.07.2011 [Edaspidi: Euroopa Nõukogu direktiiv 2011/64/EL, 21. juuni 2011, tubakatoodetele kohaldatava aktsiisi struktuuri ja määrade kohta...]

³² Excise duty tables. Part III Manufactured Tobacco. European Commission. Brussels. January 2013. -

Kättesaadav arvutivõrgust:

http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/excise_duties/tobacco_products/rates/excise_duties-part_iii_tobacco_en.pdf, 05.05.2013

sigaretipaki hinnast 89% moodustavad aktsiisi- ja käibemaks. Kõrge määra tõttu on ka sigaretipaki maksumus kallis, mistõttu UK on salasigaretide kaubitsejatele väga atraktiivne sihtriik. Alljärgnevalt kaardilt on näha kuivõrd suured on Euroopa riikide vahel ühe ja sama toote hindade erinevus.

Joonis 1. Hinnaerinevused Marlboro Gold seisuga 2013.aprill³³

Sigaretipakk Marlboro Gold maksis 2013.a aprillis legaalses kaubanduses Ukrainas 1,37 €, Venemaal 1,76 €, aga Valgevenes 0,92 €³⁴. Samal ajal legaalses kaubanduses Leedus 2,06 €, Lätis 2,49 €, Eestis 3,30 €, Soomes 5,0 €, Saksamaal 5,26 €, Hollandis 6,32 € ning UK-s 9,45 €. Kõige kallimalt Marlboro Gold sigaretipakki, milles 20 sigaretti sees, müüakse Norras 10,78 € eest. EL-ga hinnaerinevuste tõttu väiksemahulist võõrkeelsete sigarettide ühest riigist teise toimetamist ilma sihtriigi makse maksmata nimetatakse *bootlegging*uks. See fenomen on eriti probleemiks Saksamaal, kus peaaegu pooled võõrkeelsetest sigarettidest on

³³ Price Comparison of cigarettes in Europe. Irish Tobacco Manufacturers' Advisory Committee. Dublin. April 2013. - Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.itmac.ie/?content=price-comparison-of-cigarettes-in-europe> 05.05.2013

³⁴ Valgevenes Marlboro ei müüda, samas hinnasegmendis on Kent.

Poola ja Tšehhi päritolu, kus Saksamaaga on hinna vahe üle 30%.³⁵ Sama fenomen esineb ka Hollandis, Soomes jt kõrgemalt maksustatud liikmesriikides.

Peamiseks probleemiks on aga kolmandates riikides (Venemaa, Valgevene, Ukraina) müüdavate sigarettide odav hind, mille tõttu on salasigaretikaubandus kasumlik ja atraktiivne. Venemaa on korduvalt sigarettide aktsiisimäära tõstnud ja on planeerinud seda jätkuvalt oluliselt tõsta. Nimelt Venemaa, Valgevene, Kasahstan on kokku leppinud, et 2015.aastaks tõstetakse sigarettide aktsiisi 78 RUB igalt pakilt (praegu on see 7,8 RUB pakilt), kuid ühtlustamine pole veel alanudki.³⁶ Ka peale ühtlustamist ja aktsiiside tõstmist jääb siiski minimaalne sigaretiaktsiis kordades odavamaks EL-i määratud minimaalsest aktsiisimäärast ning selle tõttu ka EL-s legaalses jaemüügis olevatest hindadest.

Alljärgnevas tabelis on välja arvatud teenitav kasum, kui Valgevenest 0,92 € eest osta ühe paki (20 tk) sigarette ning need siis mõnes Euroopa riigis illegaalselt turustada. Kasumist pole maha arvestatud transpordi jm konspiratsioonikulusid.

Tabel 1. Illegaalsete sigarettide hinnavõrdlus ja kasumid

Riik	Illegaalse sig.paki Marlboro maksumus	Tulu 1 orig.kast (500 pk)	Tulu 10 orig.kasti (5 000 pk)	Tulu 1 mln tk (100 kasti, 50 000 pk)	Tulu üks 40`` konteiner (10 mln tk, 500 000 pk)
Eesti ³⁷	2,2 €/pk	640 €	6 400 €	64 000 €	640 000 €
Soome ³⁸	2,5 €/pk	790 €	7 900 €	79 000 €	790 000 €
UK ³⁹	4,5 €/pk	1 790 €	17 900 €	179 000 €	1 790 000 €
Saksamaa ⁴⁰	5,0 €/pk	2 040 €	20 400 €	204 000 €	2 400 000 €

³⁵ Project Star 2012 results..., lk 98

³⁶ Быркова, Е. Курите до смерти: почему табаку хорошо в Таможенном союзе. ПРОВОД . 06.03.2013.

³⁷ 2011.a strateegiline baasanalüüsi värskendus. Maksu- ja Tolliamet. Tallinn 2012. lk 28 - Maksu- ja Tolliametis [Edaspidi: 2011.a strateegiline baasanalüüsi värskendus...]

³⁸ Samas, lk 28

³⁹ Tobacco smuggling. Anti-Illicit Trade Tri-fold. The Tobacco Manufacturers' Association. London.

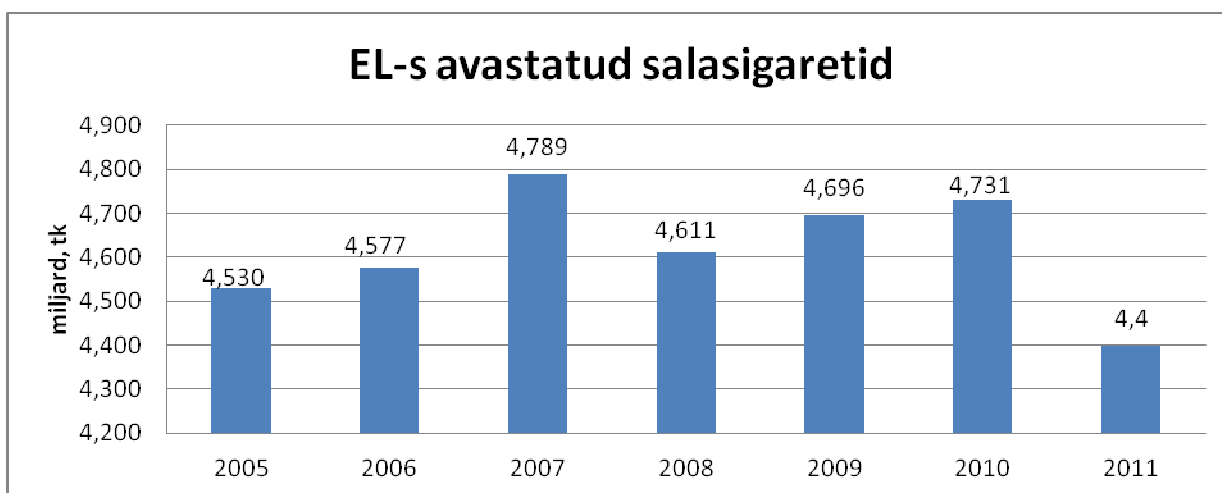
29.11.2012. Kätesaadav arvutivõrgust: <http://www.the-tma.org.uk/~thetma/wp-content/uploads/2012/11/AIT-Trifold.pdf>, 09.03.2013

⁴⁰ 2011.a strateegiline baasanalüüsi värskendus, lk 28

Hinnavõrdlus ja tulude arvutus on selgeks tõendiks, miks jätkuvalt on aktuaalne kolmandatest riikidest toodud sigarettide ebaseaduslik transiit ja turustamine Eestis, Soomes, aga eriti Saksamaal või UK-s.

Salasigareti hinna kujunemisel üheks osiseks on ka sigarettide avastamise ja konfiskeerimise risk ning süüteo toimepanija tabamise puhul võimalik karistuse raskus. Tubakatootja BAT hindab, et EL-i liikmesriigid avastavad kokku umbes 5% salaturu mahust. BAT hindas võõrkeelsete sigarettide levikuks (11% EL-i turust) kokku ca 80 miljardit sigaretti, millest 33 miljardit saabus EL-i kolmandatest riikidest (eriti Hiinast, Ukrainast, Venemaalt), 12 miljardit *duty-free* režiimist (sigaretid, mida ei maksustata, sest sigaretid viiakse lähteriigist välja), 30 miljardit on EL-i enda liikmesriikide vahelistest hinnaerinevustest tingitud EL-i sisesest salasigaretikaubandusest ja 4,2 miljardit võltsitud sigarettide tootmisest.⁴¹

2005 - 2011 aastatel on EL liikmesriikidel kokku õnnestunud salasigarette avastada suhteliselt stabiilselt, olles kokku vahemikus 4,4 – 4,8 miljardit sigaretti, mis moodustab salasigaretituru mahust 6 – 7%.⁴²

Joonis 2. EL-s avastatud sigarettide kogused 2005-2011

⁴¹ Heneghan, P. & Marie, R. OLAF 15th Task Group cigarettes conference. British American Tobacco. Marseille 2010, slide 14. - Maksu- ja Tolliametis

⁴² Lithuanian delegation. Final report of Project Group on action 5.1 “To improve the possibilities to tackle the threat of serious and organized crime in tobacco smuggling, through new forms of cooperation and investigative techniques”. Draft. Lithuania. April 2013, lk 3. - Maksu- ja Tolliametis

2010.a avastati UK-s kokku 640 miljonit ja 2011.a 751 miljonit salasigarette, olles avastuste osas EL-i kõige edukama liikmesriike enne Poolat ja Kreekat.⁴³ Kui EL-s avastatakse keskmiselt 6% salaturul müüdavast kogusest, siis UK väärib esile tõstmist, kus avastati 2010.a ~14% kogusest, kusjuures tegemist on just sihtriiki toimetada püütud kogustega. 2013.a märtsis oli UK-s kõige hiljutisem ja ülisuur avastus, kui Hiinast saabunud kolmest konteinerist leiti 30 miljonit Regal ja Lambert&Butler võltsitud sigaretti. Nimetatud koguses sigarete ametlikult importides oleks maksud olnud 8 064 000 naela (üle 10 miljoni euro).⁴⁴

Kui 2007.a avastas Saksa toll 420 miljonit, siis 2010. a 157 miljonit ja 2011.a vaid 160 miljonit sigaretti. 2011.a esines avastatud sigarettidest kõige enam Jin Ling 16%, Marlboro 14%, L&M 14% sigarete. Holland avastas 2010.aastal 132 miljonit ja 2011.a 81,6 miljonit sigaretti, millest enim oli 24% Golden Eagle ja Gold Classic sigarete. Nii Saksa kui Hollandi salasigarette päritolus oli Araabia Ühendemiraadid, Vietnam, Hiina.⁴⁵

2011.a tõkestati Euroopa Liidus 9 illegaalse sigaretitehase tegevus, mis on peaaegu poole võrra rohkem kui 2010 aastal, mil avastati 5 tehast. Üheks jätkuvalt aktiivseks illegaalsetes tehastes sigarettide tootmise riigiks on Poola.⁴⁶ Keskmiselt 10 000 võltsitud sigaretti (1 originaalkast) maksab 140 - 150 USD.⁴⁷ Kuigi võltssigaretid on odavamad kui illegaalselt sihtriiki toimetatud originaaltoodang, siis võltstoodangu realiseerimisel on peamiseks probleemiks selle ebakvaliteetsus. Võltsingute maht ja levik on EL-s riigiti erinev. Kui 2010.a võltsitud sigarettide esinemissagedus Lätis ja Rootsis tõusis märgatavalt, siis samal aastal Eestis ja Soomes avastatud sigarettide näol oli tegemist vaid legaalsete tubakatootjate originaaltoodanguga.⁴⁸ Samas viimasel kahel aastal ja juba ka 2013. esimeses kvartalis on Eestis leitud salasigaretidest on osutunud mõned võltsitud sigarettideks.^{49,50}

⁴³ Samas, lk 4

⁴⁴ Home Office. News. Border Force stubs out cigarette smuggling attempt. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.homeoffice.gov.uk/media-centre/news/30million-smuggled-cigarettes> 07.03.2013

⁴⁵ Situation Report 2011. Cigarette smuggling. OLAF. Vilnius 2012, lk 13-18. - Maksu-ja Tolliametis [Edaspidi: Situation Report 2011. Cigarette smuggling...]

⁴⁶ Situation Report 2011. Cigarette smuggling..., lk 4

⁴⁷ FATF Report. Illicit Tobacco Trade..., lk 11

⁴⁸ Situation Report 2010/2011. Cigarette smuggling. OLAF. Vienna 2011, lk 3. - Maksu-ja Tolliametis

⁴⁹ Situation Report 2011. Cigarette smuggling..., lk 7

⁵⁰ Maksu- ja Tolliamet tubaka töögrupi tegevusaruanne 2013 I kvartali kohta. 25.04.2013. - Maksu- ja Tolliametis [Edaspidi: Maksu- ja Tolliamet tubaka töögrupi tegevusaruanne 2013 I kvartali kohta...]

1.3 Lāti

Lāti on nāide sellest kuidas aktsiisi tõus ja samaaegne majanduskriis mõjusid riigieelarve laekumisele negatiivselt ning algas salakaubanduse osakaalu oluline kasv. Kui 2009.a aktsiisitõusu tõttu oli planeeritud, et tubakaaktsiisi laekub 145 miljonit latti, aga tegelikkuses deklareeriti sigarette vabasse ringlusse 41% vähem kui 2008.a ja laekus vaid 113,99 miljonit latti, mis oli 20,6% alla 2008.a laekumise. Tubakaaktsiisi laekumise langus jätkus ka 2010.a aastal, kui 2009.a aastaga võrreldes vabasse ringlusse deklareerimine langes 23% ja tubakaaktsiisi laekus 19,3% vähem. 2011.a on märgata laekumiste paranemist, kui 10 kuuga laekus tubakaaktsiis 14% rohkem kui 2010.a sama ajaga.⁵¹

2012.a septembris ja oktoobris Nielsen läbi viidud tühja paki uuringu (*empty pack survey*) järgi oli Lātis üle riigi 25 linnas tänavatelt ja avalikest prügikastidest kogutud 4 900 paki hulgast leitud 35,3% võõrkeelset sigaretipakki. Võõrkeelsetest sigarettidest esineb Lāti siseriiklikul salasigaretiturul enim Valgevene (51,2%) ja Venemaa (44,8%) päritolu ametlikes tehastes toodetud sigarette.⁵²

2010.a aastal oli Lātis võõrkeelsete sigarettide osakaal rekordkõrge 37% koguses 1,02 miljardit sigaretti, mis oli EL-s Leedu järel teisel kohal. 2011.a õnnestus Lātil sigarettide osakaalu vähendada 31,6%-le vähenedes 830 000 miljonit sigaretini, kuid siiski tõusis EL-i kõige suurema osakaaluga EL-i liikmesriigiks.⁵³ 2010. aastat 2009. aastaga võrreldes ilmneb salasigaretide aina laiem levik üle riigi: Riia regioonis (35% vs 22%), Valmiera regioonis (32% vs 14%) ja Liepāja regioonis (25% vs 16%).⁵⁴

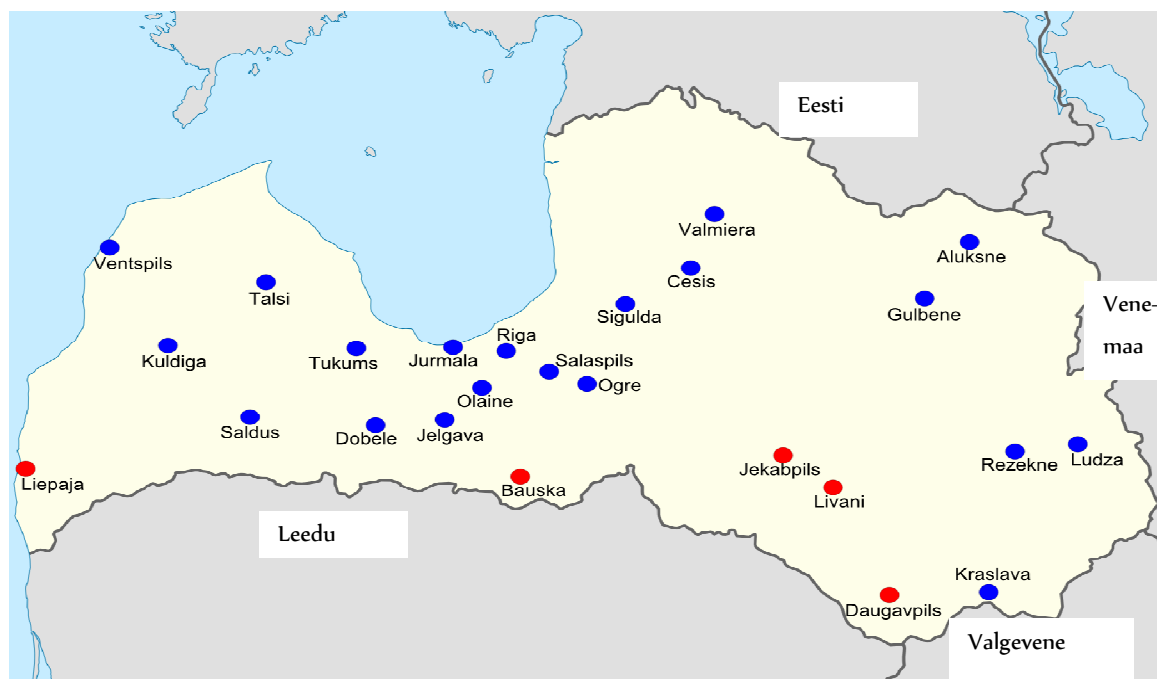
⁵¹ Kodoloina-Miglane, I. Study on the Excise Duties on Tobacco Products. The Ministry of Finance. 16.12.2011 Latvia, lk 19-20. - Maksu- ja Tolliametis [Edaspidi: Kodoloina-Miglane, I. Study on the Excise Duties on Tobacco Products...]

⁵² Latvia empty pack survey 2012 Q4. The Nielsen Co. 2012. Slides 3, 5, 18. – Maksu- ja Tolliametis [Edaspidi: Latvia empty pack survey 2012 Q4. The Nielsen Co]

⁵³ Project Star 2011 results..., lk 172

⁵⁴ Jankevica, A. Health Warning Language Survey. Survey of Smokers in Latvia 2010. TNS Latvia, silde 9. Maksu- ja Tolliametis [Edaspidi: Jankevica, A. Health Warning Language Survey. Survey of Smokers in Latvia 2010]

2012.a neljandas kvartalis esineb kõige kõrgem võorkeelsete sigarettide osakaal Leedu ja Valgevene piiri äärsetes Läti linnades: Jekabpils (59.2%), Bauska (53.8%), Daugavpils (52.8%), Livani (52.4%).⁵⁵

Joonis 3. Lätis võorkeelsete sigarettide levik linnade lõikes 2012 IV kvartal

Lätis kõige odavamas hinnaklassis olev legaalne sigaretipakk (Saint George, More) maksis 2010. aastal 1,24 Läti latti (1,77 €) ja sama marki sigaretipakk illegaalsel turul maksis 0,87 Läti latti (1,24 €), seega vahe on 0,37 Läti latti (0,53 €).⁵⁶ Lätis kõige odavamas hinnaklassis olev legaalne sigaretipakk (Saint George, More) hind 2011. aastal tõusis 2,02 eurole.⁵⁷ Läti sigaretiturule surve jätkub, sest 2018.a EL-s ettenähtud miinimumtasemele jõudmiseks tuleb järk-järgult aktsiismäära edasi tõsta. Läti on sätestanud, et alates 1. jaanuarist 2014 on sigaretiaktsiisi miinimumtase 56 LVL, alates 1. jaanuarist 2016.a 60 LVL ning alates 1. jaanuarist 2018.a 64 LVL 1000 sigareti kohta.⁵⁸

Õiguskaitseorganite töö tulemuslikkust ja arenguid on võimalik vaadelda statistika põhjal. 2010.a alustas Läti kriminaaltoll sigarettide salakaubaveo tunnustel 329 kriminaalasja, mis on

⁵⁵ Latvia empty pack survey 2012 Q4. The Nielsen Co, slide 19

⁵⁶ Jankevica, A. Health Warning Language Survey. Survey of Smokers in Latvia 2010..., silde 17

⁵⁷ Project Star 2011 results..., lk 169

⁵⁸ Kodoloina-Miglani, I. Study on the Excise Duties on Tobacco Products, lk 29

104 kriminaalasja rohkem kui 2009.a ja on 2 korda rohkem kui 2008.a.⁵⁹ Läti politsei, piirivalve ja tolli poolt avastati 2010.a kokku 103 917 738, 2011.a 105 186 682 ja 2012.a 126 775 985 sigaretti. 2011.a üle poole kogusest (kokku 64 495 793 tk) moodustasid Venemaa päritolu Jin Ling, Armeenia päritolu Vito, Araabia Ühendemiraatide päritolu M1 avastatud sigaretimargid.⁶⁰ Äravõetud sigarettide mahu juures tuleb arvestada, et Läti on ka transiitriik kolmandate riikide ja Lääne-Euroopa vahel. 2012.a enam Vito, M1 sigarette ei avastatud, mis näitab antud markide ajutist iseloomu. 2012.a avastati Läti salaturul tarbitavaid Valgevenes toodetud *cheap-white* marke (Fest, Premier, Bayron).⁶¹

Eriti hea saavutus oli 2011.a jaanuaris, kui Läti tollil õnnestus Daugavpilsis regioonis endises vene sõjaväebaasis lõpetada ilma loata rajatud sigaretitehase tegevuse, kus püüti tootma hakata võltsitud salasigarette. Tehase tootmisseadmete võimsus oli 1 miljon sigaretti päevas.⁶²

Läti kõige hiljutisem ülisuur avastus oli 2013.a veebruaris, kui Riia sadamasse saabunud konteinerist leiti 9,38 miljonit võltsitud sigaretti Prince ingliskeelsete terviseohu hoiatustega. Tollile deklareeriti, et konteineris olev kaup on pärit Vietnamist ja kaubaks on tööriivad.⁶³ Eeltoodud kriminaalajade alustamise ja ära võetud salasigarette statistika osundab õiguskaitseorganite seatud prioriteetidele ja paranevatele tulemustele, kuid siiski on Lätis EL-i kõige suurem salasigareti osakaal. Hoolimata kasvavale avastatud sigarettide kogustele Läti peaprokurör E. Kalnmeiers kritiseeris Läti kriminaaltolli selle eest, et salasigareti käitlejatele süüdistuse esitamiseks ja kohtu alla andmiseks pole õnnestunud piisavalt koguda vajaminevaid tõendeid.⁶⁴

⁵⁹ Samas, lk 30-32

⁶⁰ Situation Report 2011. Cigarette smuggling. OLAF..., lk 16

⁶¹ Latvian cigarette seizure statistics 2012. Latvian Customs. Riga 25.03.2013. - Maksu-ja Tolliametis

⁶² Криминальные авторитеты подозреваются в подпольном производстве сигарет, Latgales Laiks, 20.04.2012, lk 22

⁶³ Latvian Revenue Service discovers 9 mln smuggled cigarettes instead of workwear. Press release. Latvian Customs. Riga 12.02.2013. - Kättesaadav arvutivõrgust:

<http://www.vid.gov.lv/default.aspx?hl=2&tabid=7&id=15&oid=88584> 21.03.2013

⁶⁴ Latvian Prosecutor Office's priorities in 2013 – violent crime, fraud and contraband. News. The Baltic Course. 20.02.2013. - Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.baltic-course.com/eng/analytics?doc=70680> 03.05.2013

1.4 Leedu

KPMG andmetel on Leedu kogu sigaretituru (nii legaalne kui ka illegaalne) maht viimase kuue aastaga langenud 58% 5,65 miljardilt sigaretilt 3,28 miljardi sigaretiini. KPMG andmetel oli Leedu salaturu osakaal 2009.a 22,5%, mis 2010.aastal tõusis EL-i rekordkõrgele 40,7%le. 2011.a suudeti osakaalu vähendada 31,3 %le ja 2012.aastal omakorda 27,5 %le, koguses 900 miljoni sigaretiini.⁶⁵

2012.a septembris ja oktoobris Nielsen poolt Leedus läbi viidud tühja paki uuringu (*empty pack survey*) käigus koguti 20 linna tänavatelt ja avalikest prügikastidest 5 800 sigaretipakki, mille hulgast võõrkeelsete sigaretipakkide osakaal oli 35,4%. Leedus võõrkeelsetest sigarettidest esines enim Valgevene päritolu (76,3%) ja Venemaa (12,4%) ametlikes tehastes toodetud sigarette.⁶⁶

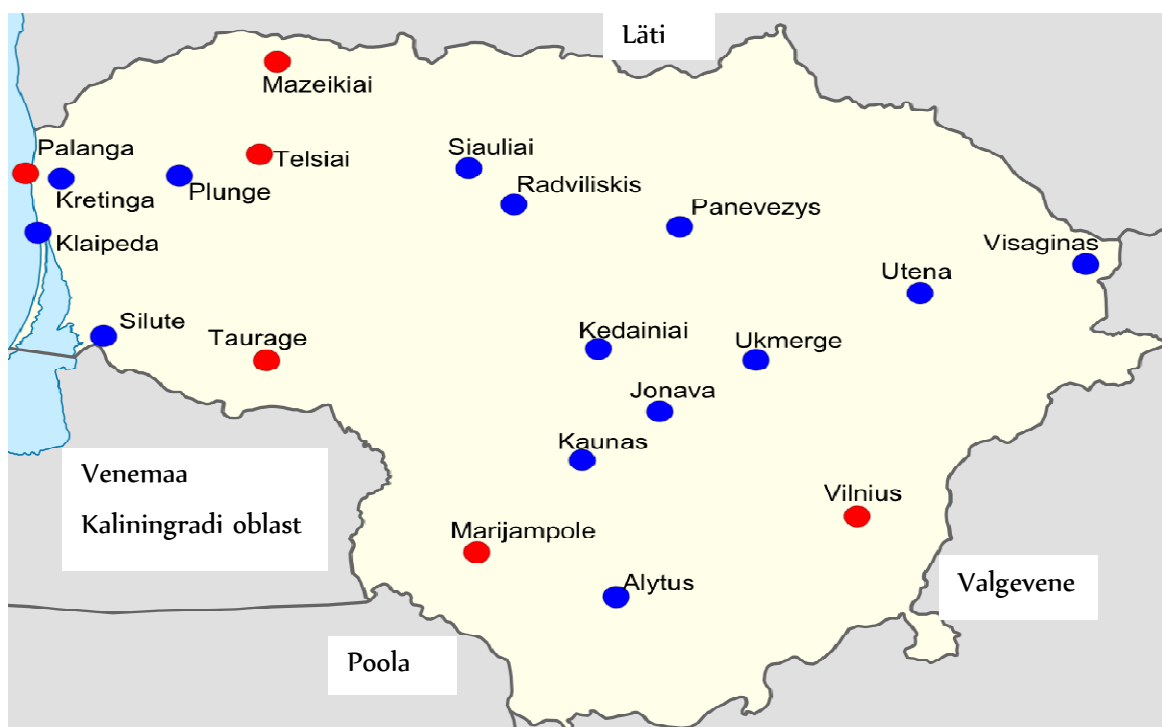
TNS Latvia poolt läbiviidud uuringu kohaselt oli 2010.a Leedu suitsetajate seas võõrkeelsete sigarettide levimus lausa 47%. Nii nagu Lätis, siis ka Leedus 2010. aastat 2009. aastaga (2010 vs 2009) võrreldes ilmneb salasigaretide aina laiem levik üle riigi: Kaunases näitasid uuringute läbiviijatele võõrkeelse hoiatussildiga sigaretipakki 58% suitsetajatest. Samuti ka Vilniuses (42% vs 20%), Šiauliai/ Panevežys (44% vs 22%) ja Klaipėdas (39% vs 26%) kasvas võõrkeelsete sigarettide levik.⁶⁷ 2012.a neljandas kvartalis kõige kõrgem võõrkeelsete sigarettide osakaal esines Kaliningradi oblastiga naabruses asuvates linnades: Marijampole's (62.0%), Taurage's (47.0%), Palanga's ja Telsiai's (46.0%), mida illustreerib järgnev joonis.⁶⁸

⁶⁵ Project Star 2012 results., lk 130

⁶⁶ Lithuania empty pack survey 2012 Q4. The Nielsen Company. 2012. Slide 3, 6, 20 [Edaspidi: Lithuania empty pack survey 2012 Q4...]

⁶⁷ Jankevica, A. Health Warning Language Survey. Survey of Smokers in Lithuania 2010. TNS Latvia. 2010, silde 9. – Maksu- ja Tolliametis

⁶⁸ Lithuania empty pack survey 2012 Q4..., slide 22

Joonis 4. Leedus võorkeelsete sigarettide levik linnade lõikes 2012 IV kvartal

Alljärgnevast tabelist on näha, et Lätis oli 2002a. kõige madalam sigaretipaki hind, kuid EL-i miinimumtasemeni jõudmiseks toimus 8 aasta jooksul see-eest 5-kordne sigareti jaemüügi hinna tõus (0,55 eurolt 2,21 euron pakilt). Leedus sigarettide hind kolmekordistus ja Eestis kahekordistus. 2010.a võrreldes 2002.a sigaretiaktsiisimääraga, siis ka siin on näha Lāti 9-kordset, Leedus 6-kordset ja Eestis 3-kordset kasvu.

Tabel 2. Balti riikide võrdlus keskmise hinna, aktsiisi, VAT ja keskmise sissetuleku alusel⁶⁹

Aasta	Kaalutud keskmine sigaretipaki jaemüügi hind 20 tk	Aktsiisimaks		Käibemaks	Kuus keskmine sissetulek	30 sig.paki ostukulu võrreldes keskmise sissetulekuga, %
		Summa	% hinnast			
Lāti						
2002	LVL 0.31/ EUR 0.55	LVL 0.11/ EUR 0.15	35.2%	18%	LVL 124/ EUR 220	7.5%
2010	LVL 1.57/ EUR 2.21	LVL 0.99/ EUR 1.40	63.2%	21%	LVL 316/ EUR 446	14.9%
Erinevus	5.06x	9.10x	1.80x	1.17x	2.55x	1.99x

⁶⁹ Kodoloina-Miglane, I. Study on the Excise Duties on Tobacco Products..., lk 30

Leedu						
2002	LTL 2.39/ EUR 0.65	LTL 0.73/ EUR 0.20	30.6%	18%	LTL 728/ EUR 200	9.8%
2010	LTL 7.46/ EUR 2.16	LTL 4.51/ EUR 1.30	60.4%	21%	LTL 1554/ EUR 450	14.4%
Erinevus	3.12x	6.16x	1.98x	1.17x	2.13x	1.46x

Eesti						
2002	EEK 14.50/ EUR 0.93	EEK 6.44/ EUR 0.41	44.4%	18%	EEK 4769/ EUR 305	9.1%
2010	EEK 34.50/ EUR 2.21	EEK 21.88/ EUR 1.40	63.4%	20%	EEK 9915/ EUR 634	10.4%
Erinevus	2.38x	3.40x	1.43x	1.11x	2.08x	1.14x

Tabelist nähtub riigiti ka tarbijate ostukulu erinevused. 2010.a Lätis keskmise sissetulekuga suitsetaja kulutab kuus 30 paki ostmisele 14,9% oma sissetulekust (2002. kulutas 7,5%). 2010.a Leedus keskmise sissetulekuga suitsetaja kulutab kuus 30 paki ostmisele 14,4% oma sissetulekust (2002. kulutas 9,8%). 2010.a Eestis keskmise sissetulekuga suitsetaja kulutab kuus 30 paki ostmisele 10,4% oma sissetulekust (2002. kulutas 9,1%).⁷⁰ Leedus kõige odavamas hinnaklassis olev legaalne sigaretipakk (Saint George, More) maksis 2011. aastal 1,91 €.⁷¹

Leedu avastas 2010.a 211 080 000 ja 2011.a 188 158 000 salasigaretiti. 2011.a kõige enam avastatud sigaretimargid olid Jin Ling ja Fest, mis moodustasid veidi all poole (kokku 70 675 667 tk) kõikidest avastatud sigarettidest.⁷² Avastatud suur koguse juures tuleb arvestada, et ka Leedu on transiitriik kolmandate riikide ja Lääne-Euroopa vahel.

⁷⁰ Kodoloina-Migliane, I. Study on the Excise Duties on Tobacco Products..., lk 25

⁷¹ Project Star 2011 results..., lk 176

⁷² Situation Report 2011. Cigarette smuggling..., lk 17

1.5 Soome

KPMG Project Star tühja paki uuringu (*empty pack survey*) andmetel oli Soomes salaturu osakaal 2011.a 14,5%.⁷³ Samas 2012.a aprillis uuringufirma MS Intelligence poolt Soomes läbi viidud tühja paki uuringu käigus 10 linnas tänavatelt ja avalikest prügikastidest koguti 5 000 sigaretipakki, mille hulgast võõrkeelsete sigarettide osakaal oli 19,5%. Kõige enam leidus võõrkeelseid tühje sigaretipakke Jyväskylä 27,2%, järgnes Lahti 23,3%, Kuopio 22,2% Vantaa 21,4%. Soomes võõrkeelsetest sigarettidest esines enim Venemaa (38,9%), Eesti (30,1%) päritolu ja *duty-free* (18,9%) originaalsigarette.⁷⁴

Kuigi Eesti on tõstnud oma minimaalset sigarettide aktsiisimäära korduvalt, siis 2012.a tõusis ka Soomes sigarettide minimaalne aktsiisimäär 11%. Seega jätkuvalt on Eestis legaalses kaubandusvõrgus soetatav sigaretipakk odavam kui Soomes. Arvestades, et Soomes elab väga palju Eestit külastatavaid isikuid, siis toimub massiline eestikeelsete tekstide ja maksumärkidega sigarettide legaalne ülevedu edasi.

Soomes kõige populaarsem legaalne ja illegaalne sigaretimark on jätkuvalt L&M. Soomes kõige populaarsem sigaretipakk L&M poes maksab 5,0 eurot, aga salakaubana on poole odavam, maksab 2,50 €. 2010.a Soome toll tõkestas kokku 469 tubakatootega seotud rikkumise, avastades 10 300 000 salasigaretti. 2011.a tubakatootega seotud rikkumiste arv vähenes, kuid leiti 12 500 000 salasigaretti.⁷⁵

Salasigaretide Soome toimetamiseks on kõige levinumaks viisiks *bootlegging*, kus üle poole salasigarette juhtumitest on avastatud reisijate sõidukitest, kui sigaretid olid peidetud auto tühimikesse või varurattasse. Alates 2009.a on *modus operandina* lisandunud kuritegeliku skeemi vorm, kus Vene turistibussi grupivanem kogub turistide legaalsed üle piiri lubatud kogustes Soome toimetatud sigaretid kokku ja annab need omakorda edasi Soome

⁷³ Project Star 2011 results..., lk 114

⁷⁴ Finland 2012-2 Market survey report. MS Intelligence. Helsinki 2012. Slide 13, 15. - Maksu-ja Tolliametis

⁷⁵ Situation Report 2011. Cigarette smuggling..., lk 6

kontaktsikule. Kogused iga juhtumi kohta pole suured, kuid probleem tekib sellest, et selliseid isikuid ja juhtumeid ise on palju.⁷⁶

M. Junninen viidates Soome kurjategijatega tehtud intervjuudele, kritiseerib Soome Keskkriminaalpolitsei (*Keskusrikospoliisi*) väiteid selle kohta, et Soome narko-, alkoholi- ja muud salakaubaturud oleksid Eesti ja Vene organiseeritud kuritegelike gruppide kontrolli all. Mika Junninen väidab, et kuigi eestlased ja venelased müüvad salakaupa soomlastele, pole siiski tegemist alluvussuhtega, vaid nad on omavahel äripartnerid.⁷⁷ Tuginedes oma 10.a kogemusele käesoleva töö autor nõustub M. Junninen seisukohaga, et tegemist on Eesti kurjategijate rahvusvahelisemaks muutumisega, kes oma ambitsioonidega alustavad Soomes.

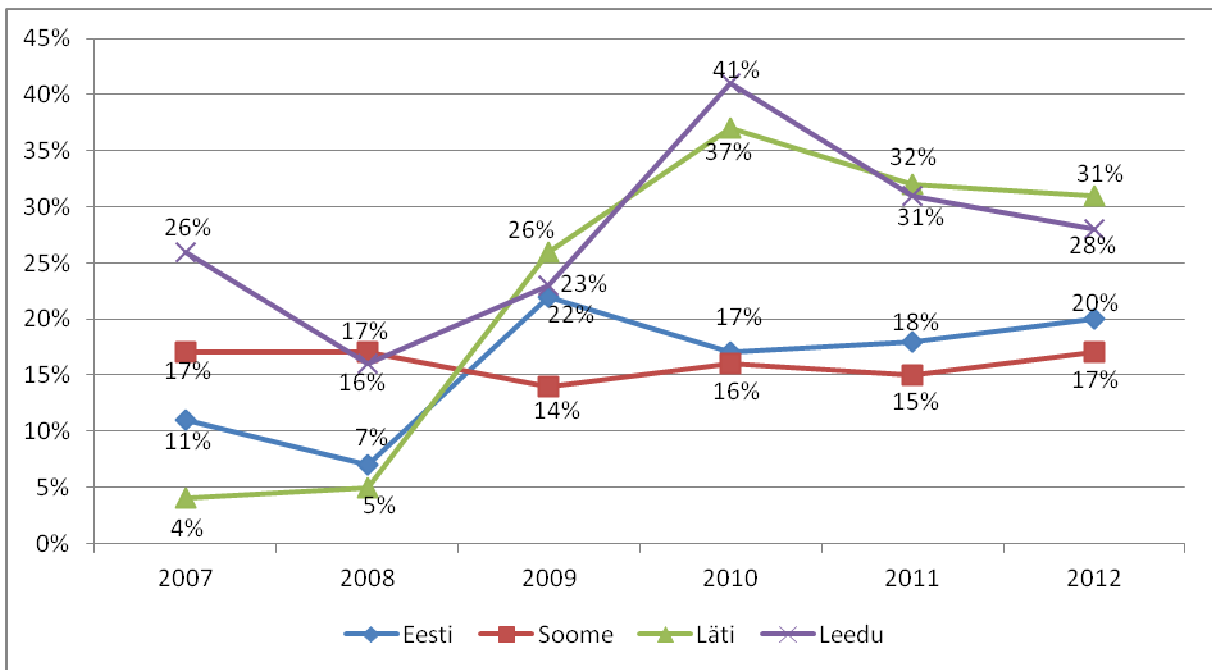
Eesti transiitriigi rolli ja eestlaste seotust Soome salasigaretikaubanduses ilmestab Soome kriminaalstatistika. 2010.a Soome toll avastas kokku 10 miljonit salasigaretit, millest 70% oli pärit otse Venemaalt ning 30% püüti Soome illegaalselt toimetada Eesti kaudu. Kahtlustatavatest 50% olid venelased, 38% soomlased, 10% eestlased ja lätlased ning 2% leedulased.⁷⁸

Kolme Balti riigi ja Soome võrdluses on Leedus olnud kõige suurem illegaalse sigaretituru osakaal, kus 2000 - 2004 aastatel toimunud aktsiistõusude tulemusena moodustas illegaalne turg üle 40% koguturust. Lätis olid Baltikumi madalaimad hinnad ja illegaalse turu osakaal, kuid pärast 2007-2009 toimunud aktsiistõuse, tõusis Lätis hüppeliselt illegaalse sigaretituru osakaal 5 %lt 2010.a 37 %le. Läti ja Leedu osakaalud muutusid kahe aastaga väga drastiliselt halvemuse suunas. Samas viimasel kahel aastal on õnnestunud salaturu osakaalu 40 %lt vähendada 30 %le. Soomes on salasigarettide osakaal 2007. - 2012 olnud stabiilselt 14% - 17% vahel. Eesti illegaalse turu osakaal oli enne 2009.aastat 10% juures, kuid aktsiistõusu ja majanduslanguse tõttu tõusis salaturu osakaal 22 %le. 2010.a alates käesoleva aastani on salaturu osakaal kõikunud vahemikus 17% - 20%.

⁷⁶ Hirvonen, E. (Ed). Finnish customs intelligence and investigation report 2010. Finnish Customs. Kopijyvä 2011. lk 10. – Maksu- ja Tolliametis [Edaspidi: Hirvonen, E. (Ed). Finnish customs intelligence and investigation report 2010]

⁷⁷ Junninen, M. Finnish professional criminals and their organisations in the 1990. Springer 2008. Crime Law Social Change (2009) 51:487–509, lk 505

⁷⁸ Hirvonen, E. (Ed). Finnish customs intelligence and investigation report 2010, lk 10

Joonis 5. Salasigaretide osakaal Baltikumis ja Soomes 2007-2012

1.6 Eesti legalne sigaretikaubandus

Eestis on pikka aega stabiilselt tegutsenud 4 rahvusvahelist tubakatootjat, keda Eestis esindavad ja vahendavad 4 erinevat äriühingut. Legaalse müügi põhjal olid Eestis tubakatootjate osakaalud 2010.a järgmised: PMI 47%, JTI 24%, BAT 18%, ITL 8%.⁷⁹

Alates 2000. aastast, kui OÜ Kursap Prima lõpetas oma legaalse tegevuse, Eestis legalset tubakatoote tootjat pole. Viimane salasigaretitehase püstitamise katse oli 2003.aastal, kui isikute grupp (OÜ Kursap Prima, J.Saprykin jt) püüdis Harjumaal Rummus allesjäänud tootmiseseadmetega illegaalselt sigarette tootma hakata, kuid Maksu- ja Tolliamet tõkestas nende tegevuse.⁸⁰

⁷⁹ Tobacco in Estonia 2005-2010. Summary. Euromonitor International. July 2011, lk 1. – Maksu- ja Tolliametis

⁸⁰ Riigikohtu kriminaalkollegiumi kohtuotsus 06. märtsist 2009 nr 3-1-1-3-09 kriminaalasjas Galina Gunditš, Oleg Berjozov, Iakov Saprykin, OÜ Kursap Prima, OÜ Alfalant süüdistuses KarS § 376 lg 1 järgi. Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-1-1-3-09_04.03.2012 [Edaspidi: RKKKo 06. märtsist 2009 nr 3-1-1-3-09]

Deklareeritud tubakaaktsiisi järgi on Eesti tubakatoodete turg tubakaliikide lõikes jagunenud 97% sigaretituruks, 2% suitsetamistubaka turuks ja 1% sigarid, sigarillodeks. 2012. a laekus tubakaoodetelt aktsiisi 158,25 miljonit eurot. 2012. a langes sigarettide deklareerimine 2,2% (keskmiselt tasemele 152,14 miljonit sigaretti kuus).⁸¹ Tarbimise pidev vähenemine on täheldatav ka Eurobaromeetri küsitluse tulemuste põhjal, kui Eestis suitsetajate osakaal 2006.a vähenes 6% ja 2009.a omakorda 7%. 2012.a suitsetajate osakaal oli 26%, mis on 2% vähem kui EL-i keskmine.⁸² Enne 2008. aastat tarbiti Eestis 200 miljonit legaalselt sigaretti kuus. 2008. a lõpus algas maksud makstud sigarettide tarbimise langus, mis 2011.aastal jäi püsima 155 miljoni sigaretil kuus. 2009. aastal tarbiti legaalselt 1,889 miljardit sigaretti, illegaalseid sigarette osteti 510 miljonit (2008. aastal 270 mln) ning välismaalt lasti tuua 60 miljonit (2008. aastal 31 mln) sigaretti. 2009.a moodustas legaalne ja illegaalne sigarettiturg kokku 2,459 miljardit sigaretti aastas ehk ~205 miljonit sigaretti kuus.⁸³

2009 - 2011. aastatel tõusis isekeeratavate suitsetamistubakate (HRT) tarbimine 2,7 miljonilt tükilt 13,3 miljonile tk kuus, siis pärast suitsetamistubaka olulist aktsiisimäära tõstmist on tarbimine vähenenud 8,9 miljon tk kuus. Arvestades tubaka koguse ja tarvikute maksumuse ümber sigarettideks, siis saame 20 tk (sigaretipaki) hinnaks 1,85 eurot. Odavaima illegaalse *cheap-white* sigaretipaki (Bayron, Fest, Premier jms) hind 2013.a alguses on 1,70 eurot.⁸⁴ Seisuga 01.04.2013 on odavaima legaalse sigaretipaki (nt Next) hind tõusnud 2,50 eurole. Isekeeratava suitsetamistubaka tarvitamine on enne illegaalsete sigarettide tarvitamise alustamist viimane legaalne alternatiiv kallinevale sigaretipaki hinnale.

2013.a algusest tõsteti järjekordselt minimaalse sigarettide aktsiisimäära 6% ja fikseeritud määra 6,7%. Samas on juba ettenähtud selle tõstmine ka 2014.a 6% võrra. Sigarettidelt minimaalselt makstav aktsiisisumma 2013. a tõusis 84,8 eurole 1000 sigareti kohta ning 2014.aastal tõuseb 90 eurole 1000 sigareti kohta.⁸⁵ Võrreldes Läti ja Leeduga on positiivne, et viimase kolme aasta aktsiisitõusude järel on legaalne tarbimine jätkuvalt üpris stabiilne ja deklareerimiste kõikumised on väikesed.

⁸¹ Strateegiline baasanalüüs 2012. Aktsiiside eelanalüüsi värskendus. Maksu- ja Tolliamet. Tallinn 2013. lk 16. – Maksu- ja Tolliametis [Edaspidi: Strateegiline baasanalüüs 2012. Aktsiiside eelanalüüsi värskendus...]

⁸² Attitudes of Europeans towards Tobacco..., lk 11

⁸³ Strateegiline baasanalüüs 2012. Aktsiiside eelanalüüsi värskendus..., lk 19

⁸⁴ Samas, lk 19

⁸⁵ Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seadus.- RT I, 20.12.2012, 5

Kuigi Venemaal 2012.a lõpuks tõsteti sigareti aktsiisimäära 2011.aastaga võrreldes kokku 41,6%, kuid jäi Eesti määrast siiski 79% madalamaks (2011.a oli vahe veel suurem 88%). Venemaa kaubandusvõrgus tõusis kohalik filtriga sigaretipaki hind 2011.a 0,48 eurolt 2012. aasta lõpuks 0,68 eurole.⁸⁶ Venemaa hindadest omakorda tunduvalt odavamad on sigaretid Valgevenes, kus tubakatootjal Neman on *cheap-white* sigaretimarkide Fest, Premier, Magnat ekspordihind vahemikus 0,19 – 0,25 €/ pakk.⁸⁷ Illegaalsete sigarettide allikariikidega (Vene Föderatsioon, Ukraina, Valgevene) võrreldes on hinnavahe juba praegu kuni 6-kordne ning EL-i direktiivid nn allikariikidele ei laiene. Seega nõudlus illegaalsete sigarettide järele kasvab ja hõlptulu teenimise atraktiivsus suureneb, millega tugevneb surve nn maksuaugule ja kuritegude toimepanemisele.

1.7 Eesti illeaalne sigaretikaubandus

MTA on seadnud kogu uue strateegilise perioodi 2013-2016 üheks prioriteediks illegaalsete tubakatoodete vastase võitluse ja ambitsioonika sihi salaturu osakaalu vähendada poole võrra.⁸⁸ 2011.a Eesti salaturu osakaalu hindamiseks viisid mitmed organisatsioonid läbi erinevate meetodikatega uuringud, mille tõttu saadi alljärgnevad erinevad tulemused:

- EKI elanike küsitluse ja ekspertarvamuse alusel 24-29%
- MTA poolt EKI algandmete alusel arvutuslikult 18,89%, koguses 428,7 mln tk
- KPMG sigaretivoogude arvutuse tulemusel 18%,
- Nielsen tühjade pakside uuringu tulemusel 19,4% kogutarbimisest.⁸⁹

KPMG Project Star arvutuste kohaselt tõusis 2012.a Eestis salasigaretide osakaal EL-s kolmandale kohale peale Lätit ja Leedut 19,5 %le legaalsest sigaretiturust.⁹⁰

⁸⁶ Strateegiline baasanalüüs 2012. Aktsiiside eelanalüüsi värskendus..., lk 20

⁸⁷ JSC Grodno Tobacco Factory Neman. Price-lists for sales outside of the Republic of Belarus. Grodno 01.04.2013. – Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.tabak.by/documents/prais/export_price-list.pdf 20.04.2013

⁸⁸ MTA 2012. aasta kokkuvõtted ja eesmärgid 2013. aastaks..., lk 14.

⁸⁹ 2011.a strateegiline baasanalüüsi värskendus. Maksu- ja Tolliamet. Tallinn 2012. lk 17-18. - Maksu- ja Tolliametis [Edaspidi: 2011.a strateegiline baasanalüüsi värskendus...]

⁹⁰ Project Star 2012 results..., lk 76

2012.a neljandas kvartalis Nielsen läbi viidud uuringuga koguti üle Eesti 3 300 sigaretipakki, millest võõrkeelsete sigarettide osakaal oli 25 %. Täpsemalt linnade lõikes osakaalud on välja toodu alljärgnevas tabelis.

Tabel 3. 2012.a võõrkeelsete tühjade sigaretipakkide osakaal linnade lõikes

Linn	2012 II kv	2012 IV kv
Kohtla-Järve	48,7%	57,3%
Valga	47,5%	32,0%
Sillamäe	46,0%	47,0%
Maardu	45,0%	47,0%
Narva	44,5%	48,5%
Jõhvi	44,0%	39,0%
Rakvere	35,0%	24,0%
Kuressaare	26,0%	23,0%

Linn	2012 2 kv	2012 4 kv
Võru	21,0%	23,0%
Tallinn	20,9%	19,3%
Pärnu	18,7%	16,7%
Haapsalu	17,0%	26,0%
Viljandi	14,0%	21,0%
Tartu	14,0%	14,5%
Eesti keskmine	25,3%	25,0%

Allikas: Empty packs survey report. Estonia 2012 Q2 ja Q4. Nielsen^{91,92}

Tabelist nähtub, et mõnedes linnades on salaturu osakaalud kõikumised suured. Tulemuse tingib valimi suurus. Valimi suurus valitakse proportsionaalselt vastavalt linna elanike arvule. Kõige suurem Eesti maksumärkideta sigarettide osakaal on Ida-Virumaal, kus peaaegu iga teine pakk on välismaine. Kui Pärnus on salaturu osakaal 17 -19% vahel, siis Kuressaares eristub aga 23-26 %se osakaaluga.

Illegaalsete tubakatoodete käitlemise korral jääb riigil saamata käibemaks ja aktsiisimaks. Võttes aluseks 2012.a sigarettide levinuima hinna 2,43 eurot/ pakk⁹³, siis sigaretipaki hinnast moodustab 67,63% aktsiisimaks, 20% käibemaks ja ülejäänud 12,27% tootmine, logistika ja

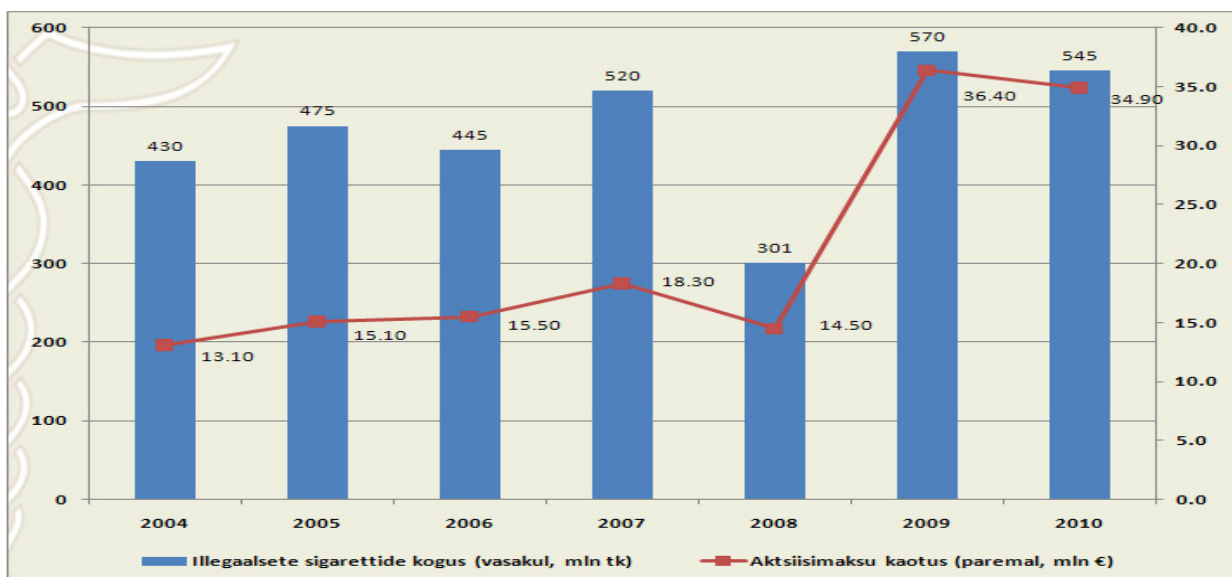
⁹¹ Empty packs survey report. Estonia 2012 Q2. The Nielsen Company 2012. lk 19. – Maksu- ja Tolliametis

⁹² Empty packs survey report. Estonia 2012 Q4. The Nielsen Company 2012. lk 19 - Maksu- ja Tolliametis [Edaspidi: Empty packs survey report. Estonia 2012 Q4. The Nielsen Company 2012...]

⁹³ Tubakaaktsiis. Sigarettide levinuim hind. Maksu- ja Tolliamet Arvutivõrgust kättesaadav:

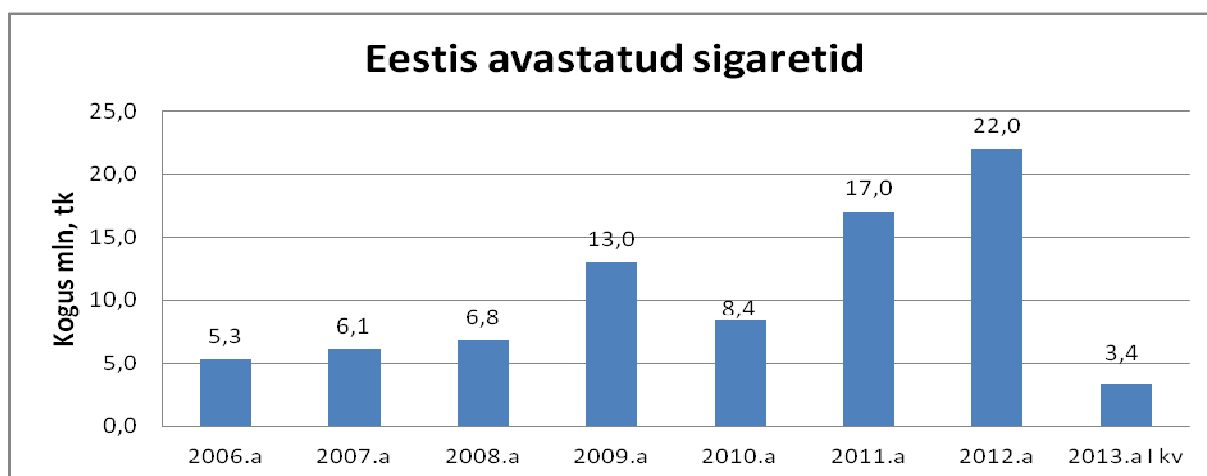
<http://www.emta.ee/index.php?id=4245>, 03.05.2012

müügikulud. Eesti salasigaretide mahtu ja maksuaugu dünaamika on kajastatud alljärgneval joonisel. Maksukaotus on arvatud miinimum aktsiisimäära järgi.

Joonis 6. Illegaalsete sigarettide arv Eesti turul ja aktsiisikaotus 2004-2010⁹⁴

Salasigareti vastase võitluse tulemuslikkuse üheks näitajaks on avastatud salasigareti kogused. Kui 2010.a saadi kätte üle 8 miljoni sigareti, siis 2011.a leiti ja võeti ära 2 korda rohkem, mis moodustas ~5% salaturu kogusest. 2012.a oli rekordaasta, kui MTA ja PPA kontrollitegevuste käigus avastati üle 22 miljoni salasigareti ning fikseeriti 693 rikkumist (2011.a. 17 mln tk ja 649 rikkumist).

Joonis 7. MTA ja PPA kokku avastatud salasigaretide kogused 2006-2013 I kvartal^{95,96}

⁹⁴ 2011.a strateegiline baasanalüüsi värskendus..., lk 35

Lisaks loovutati piiripunktides reisijate poolt riigiomandisse 1 274 428 sigaretti (2011.a 574 407 tk).⁹⁷ 2011.a võrreldes fikseeriti avastusi 7% ja sigarette 29% rohkem. Piiril tõhustatud tollikontrolli tõttu kasvas piiripunktides reisijate poolt vabatahtlikult loovutatud sigarettide kogus. Suuremad avastuste kogused on ühelt poolt tingitud Maksu- ja Tolliameti ning Politsei- ja Piirivalveameti suuremast prioritseerimisest salasigarette avastamisele kui ka salasigarette laiemast levikust. Tuleb meeles pidada, et Eestit kasutatakse ka transiitmaana ja sadamates ülisuurtes kogustes (korraga miljonites) avastatud sigarettid pole üldjuhul mõeldud Eesti kohalikule salasigareti turule. Samas isegi nõ transiitkogustega koos äravõetud salasigarette osakaal siseriiklikust salaturust moodustab vaid 2-5%.

Salasigareti vastase võitluse tulemuslikkuse indikaatoriks on muuhulgas salasigareti kättesaadavuse hindamine. EKI elanike küsitluste andmete põhjal 2010.a mõnda salasigareti pidevat müügikohta või müüjat isiklikult teab 3% inimesi rohkem võrreldes 2009.a. 45% ostjatest arvavad, et salasigarette kättesaadavuses pole võrreldes varasemaga muutusi olnud ja 36% arvasid, et kättesaadavus on muutunud raskemaks. Vaid 6% ostjatest arvasid, et salasigareti kättesaadavus on läinud kergemaks. Ülejäänud 13% vastajatest polnud seisukohta. Kõige enam osteti salasigarette käest-kätte tänavalt 49% (2009.a 52%). Turult ostukohana nimetasid 13% salasigarette ostnutest (2009.a 17%). Müüjate kodudest ostukoha osakaal on võrreldes 2009.a 29%lt tõusnud 34%le.⁹⁸ Salasigareti ostukohti võrreldes on märgatav, et müük on avalikest kohtadest liikunud eemale, so müüjate kodudesse. Õigusrikkumise toimepanemise raskendamise on üheks salasigareti leviku vastaseks komponendiks.

Eestis kõige levinumateks legaalselt sigaretimarkideks on olnud pikka aega Next, L&M, LD ning salasigaretimarkideks More, Bond, Kiss, L&M⁹⁹. Enamus Eestis avastatud salasigaretidest on olnud Venemaal Sankt-Peterburgis asuvate JTI ja PMI tehaste originaaltoodang. Need on toodetud Venemaa siseturule ja tasutud Venemaal ettenähtud maksud, kuid lõpuks on jõudnud siiski salakaubana Eestisse.

⁹⁵ MTA kiri OLAFile 29.04.2013 1.3-1/22000. Maksu- ja Tolliamet. Tallinn 29.04.2013. - Maksu-ja Tolliametis [Edaspidi: MTA kiri OLAFile 29.04.2013 1.3-1/22000...]

⁹⁶ Strateegiline baasanalüüs 2012. Aktsiiside eelanalüüsi värskendus..., lk 28

⁹⁷ Strateegiline baasanalüüs 2012. Aktsiiside eelanalüüsi värskendus..., lk 25

⁹⁸ Illegaalsete tubakatoodete tarbimine ja kaubandus Eestis 2010..., lk 13-15

⁹⁹ Empty packs survey report. Estonia 2012 Q4. The Nielsen Company 2012. lk 9, 17

BAT-i originaaloodangut ilma Eesti maksumärgita on ülimalt harva leitud, seevastu on Eestis avastatud BAT-ile kuuluva sigaretimargi Prince võltsinguid. Prince on mõeldud Rootsi ja Norra sihtturgudele, kus tegeliku lähteriigi varjamiseks ja sihtriigis avastamise riskide maandamiseks kasutatakse Eestit transiitmaana.

Eestis salasigaretide sisetarbimises leidub tuntud kaubamärkide (Prince, Marlboro) sigarettide võltsinguid (illegaalselt toodetud) harva ja vähesel määral. Võltsitud ja viletsa kvaliteediga sigarettide realiseerimine on Eestis problemaatiline, sest eelistatakse Valgevenes või Venemaal toodetud *cheap-white* marke, mis on samas hinnaklassis, kuid see eest oluliselt kvaliteetsemad. Hoolimata Eesti salaturu mahu väiksusest ja Venemaal toodetava PMI (L&M, Next, Bond) või JTI (More, Winston, Saint George) originaaloodangu kättesaadavusest ning odavast hinnast, siis ka Eestis on alates 2010.a aina laiemalt levimas *cheap-white* sigaretid (Kiss, Premier, Bayron, Fest, NZ, Jin Ling, Magnat).

Pikka aega esines Eestis üle 90% osakaaluga kõige enam Venemaal toodetud ja kohalikule turule mõeldud sigarette. Tühja paki uuringu andmetel oli 2012.a lõpuks Venemaa päritolu sigarettide osakaal langenud 78,1%le (2011.a IV kvartalis oli veel 79,7%) ning Valgevene päritolu sigarette tõusis 10,4%le (2011.a II kvartalis oli veel 7,3%).¹⁰⁰ Arvestades juba varem mainitud Valgevene tubakatootja Neman investeeringuid ja plaani ekspordi senist mahtu kasvatada kaks korda ning jätkuvat lähiriikidest kõige madalat sigarettide aktsiisimäära, siis on igati loomulik, et ka edaspidi Venemaa päritolu sigarettide osakaal väheneb ja selle arve kasvab eriti Valgevene päritolu *cheap-white* sigarettide osakaal. Nimetatud trendi süvenemist kinnitab ka 2013.a I kvartali MTA ja PPA avastuste statistika, kus 365 juhtumil õnnestus ametnikel leida ~3,4 miljonit salasigaretit, millest 42% olid just *cheap-white* sigaretid.¹⁰¹

Peamised salasigaretide Eestisse toimetamise marsruudid ja moodused on autor jaotanud iseloomuliku käitumismustri alusel viieks kuritegelikule skeemiks. Avalikkusele kõige silmatorkavam ja enam meediakajastust pälvinud skeemiks on eelpool Soome ja Saksamaa puhul mainitud *bootlegging* fenomen. Kõige aktiivsemalt toimub skeem Narva, kuid ka Koidula, Luhamaa piiripunktide kaudu Venemaalt saabuvad reisijate poolt, kes legaalselt

¹⁰⁰ Samas, lk 4

¹⁰¹ MTA kiri OLAFile 29.04.2013 1.3-1/22000...

(reisi arv on piiramata, kuid ühe reisi jooksul on lubatud korraga importida 2 pakki, so 40 sigaretti) või illegaalselt (üle lubatud koguse endaga kaasas või sõidukisse peidetuna) toimetavad sigaretid Eestisse. Ühe juhtumi kohta kaasa võetavad kogused on küll väiksed, aga piiril selliselt tegutsejaid on väga palju.¹⁰²

Juba rohkem konspireeritud ja organiseeritud kuritegelik tegevus toimub nõ rohelisel piiril, kus ametlik piiriületuskoht puudub. Enim rikkumisi on avastatud Narva jõelt, kus Ida-Eestist pärit isikute grupi poolt parvetatakse vene maksumärkidega sigaretikaste otse ühelt kaldalt teisele või Võrumaa metsades, kus sigaretikaste tassitakse seljas. Ühe juhtumi koguseks on 50 000 – 500 000 tk (5 – 50 originaalkasti). Ülejäänud toimetatakse peamiselt Lätist maanteetranspordiga üle Eesti lõunapiiri (Ikla, Valga, Murati, Lilli jne), kus ühe veo jooksul Eestisse toimetatakse 50 000 – 200 000 tk (5 – 20 originaalkasti).¹⁰³

Rohkem vaeva ja kulutusi tuleb teha, kui salasigarette soovitakse kolmandatest riikidest (Venemaalt, Ukrainast või Valgevenest) EL-i importida. Kuna sellisel juhul tuleb läbi viia tolliprotseduurid ja on võimalus, et kaup suunatakse tollikontrolli, siis riskide maandamiseks on levinud peitmine salasigaretide transpordivahendite konstruktsioonide sisse või kattekauba sisse. Nii toimub salasigaretide vedu maantee- ja raudteetranspordiga, kui ühe veo jooksul Eestisse toimetatakse 300 000 – 600 000 tk (30-60 originaalkasti).¹⁰⁴

Kõige harvematel juhtudel toimetatakse salasigarette Eestisse sadamate kaudu konteinerites, kuid see-eest ühe juhtumi jooksul ülisuurtes kogustes 3 000 000 – 9 000 000 tk (300 - 900 originaalkasti) korraga.¹⁰⁵

¹⁰² 2011.a strateegiline baasanalüüsi värskendus..., lk 28

¹⁰³ Samas, lk 29

¹⁰⁴ Samas, lk 28

¹⁰⁵ Samas, lk 28

2 KURITEGU JA KARISTUS SALASIGARETIKAUBANDUSE EEST

2.1 KarS § 376 ja § 391 kuritegude dünaamika 2003-2012

Suures koguses salasigarettide käitlemine on KarS § 376 järgi kvalifitseeritav kuritegu, mis on paigutatud KarS-s majandusalaste süütegude peatükki. Kuritegevuse taseme muutuste üheks jälgimise indikaatoriks on vaadeldavas valdkonnas registreeritud kuriteod. Siinjuures tuleb arvestada, et KarS §-de 376 ja 391 puhul on tegemist latentse kuritegevuse liigiga, kus registreeritud kuritegude arv ei kajasta adekvaatselt kuritegevuse taset, vaid pigem õiguskaitseorganite aktiivsust antud valdkonnas. Võrdluseks on välja toodud ka alkoholi ebaseaduslik tootmise (KarS § 374) ja alkoholi ebaseaduslik käitlemise (KarS § 375) tunnustel registreeritud kuritegude arv.

Tabel 4. KarS § 376 ja § 391 registreeritud kuritegude arv 2003-2012

Aasta	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Majandus- alased kuriteod kokku	346	480	473	486	465	779	987	1 137	1 044	800
§ 374	70	52	18	14	8	4	5	4	5	5
§ 375	65	48	67	42	42	52	19	27	38	43
§ 376	51	37	59	38	40	62	18	17	32	41
§ 391	5	108	47	83	83	113	410	499	352	267

Allikas: Registreeritud kuriteod 2003-2012. Justiitsministeerium¹⁰⁶

¹⁰⁶ Justiitsministeerium. Kriminaalstatistika. Aastaülevaated 2012. Registreeritud kuriteod 2003-2012. 01.02.2013. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.just.ee/57886> 15.04.2013

2007. aastal majandusalasesse peatükki paigutatud kuriteokoosseisude tunnustel registreeriti kokku 465 kuritegu, millega moodustasid alla 1% kõikidest 2007. aastal registreeritud kuritegudest. Majandusalastest kuritegudest kõige enam alustati KarS § 392 (keelatud ja eriluba nõudva kauba salakaubavedu) järgi 101 kriminaalasja, millele järgnes KarS § 391 (salakaubavedu) 83 kriminaalasjaga. 2007.a KarS § 376 järgi tubakatoodete käitlemise korra rikkumisi registreeriti 40 kuritegu.¹⁰⁷ 2007.aastal majandusalastes kuritegudes selgitati välja 447 kahtlustatavat. Tüüpiline majanduskuriteo toime pannud (kahtlustatav) isik oli nooremapoolne või keskealine (60% olid 30-55 aastased) Eesti kodakondsusega (61%) mees (86%) ning kuriteo sooritas ta üksi (75%).¹⁰⁸ Käesoleva töö kolmandas peatükis on detailselt just KarS § 376 kuriteo toimepanijat (süüdimõistetut) profileeritud, kus on iseloomulikumate tunnustena välja toodud kui vene rahvusest kesk-eriharidusega 31 – 50-aastane meesterahvas.

2007.a karistuspraktikat iseloomustatavaks näitajaks on menetluse liik. Lõpliku menetlusotsuse saanud kuritegudest 38% saadeti kohtusse kokkuleppemenetluses ja 21% üldmenetluses, 22% lõpetati avaliku menetlushuvi puudumise tõttu. 2007.a tubakatoodete käitlemise korra rikkumiste eest keskmiseks rahalise kohustuse suuruseks kujunes 90 000 krooni (5 752 €), mida määrati 4 isikule. Nimetatud mediaansumma oli ka kõige suurem, mida üldse 2007.a KarS-s sätestatud kuriteo eest oli määratud.¹⁰⁹

2008. aastal registreeriti juba 779 majanduskuritegu. Kui eelnevatel aastatel püsis majanduskuritegude arv stabiilsena, siis 2008. aastal registreeriti neid kuritegusid 68% enam kui aasta varem.¹¹⁰ Üheks oluliseks registreeritud majanduskuritegude kasvu teguriks oli maksu- ning rahapesukuritegusid puudutavad seadusemuudatused. Samuti kasvas tubakatoodete käitlemise korra rikkumiste arv 40 kuriteolt 62-le. 2008. aastal alustati KarS § 391 järgi salasigareti korduvväärtegade juhtumite näol 89 kriminaalasja.

¹⁰⁷ Sööt, M.-L (toim). Kuritegevus Eestis 2007. Kriminaalpoliitika uuringud nr 8. Justiitsministeerium. Tallinn 2008, lk 70 [Edaspidi: Sööt, M.-L (toim). Kuritegevus Eestis 2007...]

¹⁰⁸ Samas, lk 71-72

¹⁰⁹ Samas, lk 72

¹¹⁰ Kuritegevus Eestis 2008. Kriminaalpoliitika uuringud nr 10. Justiitsministeerium. Tallinn 2009, lk 14

2009.a registreeriti 987 majanduskuritegu, mida on 27% võrra enam kui 2008.a. Kui arvestada, et 2008.a kasvas majanduskuritegude registreerimine 68%, siis 2009.a ja 2007.a vahe võrrelduna on kasv üle kahe korra. Nimetatud suure arvu põhjuseks on KarS § 391 järgi salakaubavedude registreerimise kasv, mille registreerimine kasvas võrreldes 2008. aastaga 297 kuriteo võrra.¹¹¹

Salakaubaveo juhtumite arv kasvas järsult pärast 1. juulil 2009 jõustunud seadusemuudatust, millega vähenes maksuvabalt väljastpoolt Euroopa Liidu tolliterritooriumi Eestisse toodavate sigarettide kogus 200-lt (1 plokilt) 40 sigaretile (2 pakile). 2009. aastal 410-st registreeritud salakaubaveo kuriteost 404 olid seotud sigarettide salakaubaveoga. Ülejäänud kuue juhtumi puhul oli salakaubaks alkohol või kütus. Samas nendest 404 salakaubaveo juhtumist vaid 6 olid rasked kuriteod, kus sigarette püüti Eestisse toimetada suures koguses.¹¹² Ülejäänud 398 kuritegu on kriminaalkorras karistatavad seepärast, et tegemist oli isikutega, kellele oli varem kohaldatud sama teo eest väärteokaristust. Asjaolu, et isikud püüavad korduvalt kaupa ebaseaduslikult üle piiri tuua, viitab sellele, et piiriäärsete alade sotsiaalne ja majanduslik raske olukord tingib illegaalse tegevusega jätkama. Ühe kuriteokatse toime pannud isikute osakaal jäi samale tasemele.

Keskmi karistuspraktikat iseloomustab 2009.a tehtud lõplikud menetlusotsused, millest 27% juhtudest lahendati oportuuniteedi alusel kriminaalmenetluse lõpetamisega või kohtuotsusega rahalise kohustuse määramisega vahemikus 500 krooni - 8 700 krooni (320 – 556 eurot). 12% lahendites määrati vangistus vahemikus 1-3 kuud, mis jäeti tingimisi täitmisele pööramata ning 27% vangistust asendati ÜKT-ga.¹¹³

Samas KarS § 376 järgi kuritegude registreerimiste arv 62lt juhtumilt kahanes 18le. Languse põhjuseks oli mõiste „suur” kogus sisustamise aluse muutus. Senises praktikas võeti aluseks reisija poolt vabalt liikmesriikide vahel sissetoodavate sigarettide koguse piirmäär, so 800 tk. Suureks koguseks saadi piirmäära sajakordne korrutis, so 80 000 tk (8 originaalkasti).

¹¹¹ Justiitsministeerium. Kuritegevus Eestis 2009. Tallinn 2010. lk 62. - Kättesaadav arutivõrgust: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=50826/Kuritegevus+Eestis+2009.pdf>

¹¹² MTA memo Rahandusministeeriumile. KarS § 391 väärteoprejuditsioon. Tallinn 2012. - Maksu-ja Tolliametis

¹¹³ Kuritegevus Eestis 2010. Justiitsministeerium. Tallinn 2011, lk 95 - 96. Kättesaadav arutivõrgust: http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=54601/KuritegevusEestis2010_web.pdf 15.11.2011

Tubakatoodete käitlemise kuritegude registreerimise praktikat oluliselt mõjutas Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus 06.03.2009 nr 3-1-1-3-09, milles sedastati, et „suure“ koguse mõistet ei ole seaduses eraldi sätestatud ning analoogiliselt suure kahju arvutuskäigule sisustati sigarettide „suure“ koguse mõiste. Suure kogusega on tegu siis, kui selle kauba väärtus ületab kehtivat palga alammäära ühes kuus sada korda. 2009. aastal oli alampalk 435 000.- krooni. Riigikohtu määratlusest johtuvalt kuriteo piiri sätestav „suur kogus“ 80 000 sigaretilt muutus 290 000 sigaretile, so 29 originaalkastile.

Kuna Riigikohtu poolt „suure kogus“ tõlgendamisel aluseks võetud 100-kordne alampalga korrutis polnud seadusandjale sobiv, siis 2010. aastal mõiste „suur kogus“ sisustati tubakaseaduses. Nüüdne kehtiv TubS § 6 lg 2¹ sätestab, et käitlemiseks mittelubatud tubakatooteid on suures koguses, kui nende tubakatoodete kogusele vastav arvestuslik aktsiis ületab sajakordselt või enam ATKEAS § 56 lõikes 1¹ nimetatud aktsiisisumma. ATKEAS § 56 lg 1¹ sätestab, et alates 01.01.2013 on minimaalne sigareti aktsiisisumma 84,80 eurot 1000 tk kohta. Tuginedes ATKEAS § 60 lg 1 juhisele, tuleb maksumärgistamata sigarettide aktsiisi arvestamisel lähtuda sigarettide levinuimast hinnast. 2013.a aprillis avaldati käesoleva aasta sigarettide levinuim hind, milleks on 2,62 eurot/ pakk (sisaldab 20 sigaretti).¹¹⁴ 2013.a loetakse kuriteoks, kui kinnipeetud tubakatoodele arvatud aktsiisisumma ületab vähemalt 2 580 eurot. Seega suur kogus tükkideks ümber arvatuna algab vähemalt 100 000 sigaretist (10 originaalkastist). Arvestades Eesti kohalikul turul vahendajate/hulgimüüjate käideldavate salasigaretide mahte ja nende taset müügiahelas, siis autor on seisukohal, et nimetatud väärteo ja kuriteo rahaline (koguseline) piir on proportsioonis teo raskusega.

2010. aastal registreeriti 1 137 majanduskuritegu, mis on 15% enam kui aasta varem. KarS § 376 järgi alustatud kriminaalasjade arv jäi 17 kriminaalasjaga 2009.a võrreldes samale tasemele. 2010.a jätkus korduvväärtegude tõttu KarS § 391 järgi salakaubaveo juhtumite registreerimine, kus 499-st vaid 7 puhul oli tegemist suures koguses sigarettide Eestisse toimetamisega. 2010. aastal vormistati tollipiiridel kokku 1 842 sigarettidega seotud väärteomenetlust, millest 492 korral oli tegemist korduva rikkumisega, millega kaasnes vastavalt legaliteedi põhimõttele KarS § 391 tunnustel kriminaalmenetluse läbiviimine.¹¹⁵

¹¹⁴ Rahandusministeerium. Tubakaaktsiis. www.fin.ee 14.04.2013

¹¹⁵ MTA memo Rahandusministeeriumile. KarS § 391 väärteoprejuditsioon..., lk 2

2010. aastal saadeti kohtusse 773 majanduskuritegu, mis on ligi kaks korda enam võrreldes 2009. aastaga. Prokuratuur lõpetas 274 kuriteo menetluse (neist 108 avaliku menetlushuvi puudumise tõttu). Majanduskuritegudes süüdimõistetud isikutele karistuseks mõistetud rahaline karistus jäi vahemikku 12 782 eurot (200 000 krooni) kuni 127 823 eurot (2 000 000 krooni). 2 miljoni krooni suurune rahaline karistus jäeti täielikult täitmisele pööramata kolmeaastase katseajaga.¹¹⁶ KarS § 391 järgi salakaubaveos mõistis kohus 2010. aastal süüdi 134 isikut, kellest neli isikut mõisteti aasta jooksul süüdi kaks korda. 73% süüdimõistetutest sai karistuseks vangistuse: neist 58% juhtudest asendati vangistus üldkasuliku tööga ning 41% jäeti vangistus tingimisi kohaldamata. Reaalne ühekuuline vangistus mõisteti ühele isikule. Ülejäänud isikuid (27%) karistati rahalise karistusega.¹¹⁷

2.1.1 KarS § 391

Käesolevas töös peatutakse ka KarS § 391 (salakaubavedu) järgi alustatud menetlustel, sest antud koosseis näeb muu hulgas ette kriminaalvastutuse kolmandatest riikidest sigarettide ebaseadusliku importimise eest suures koguses või väikses koguses, kui isikut on varasemalt väärteo korras karistatud.

Seniste registreeritud kuritegude mahtude ja karistusparktika pinnalt nähtub, et riik kulutab KarS § 391 järgi korduvväärteo kriminaliseeritusega ebaotstarbekalt ressursi kriminaalmenetluse protsessile ja koormab kuritegude uurijad masskuritegevuse menetlemisega. Kriminaalmenetluse lahendid antud asjades taanduvad üldjuhul rahatrahvidele, mida on võimalik sisse nõuda ka väärteomenetluse korras. Väärteomenetluse raames on TS § 73 alusel võimalik üle tollipiiri tollikontrollist kõrvale hoidudes või deklareerimata jättes sigarettide toimetamise eest karistada rahatrahviga kuni 3 200 eurot. Kriminaalmenetluse ressursi tuleb rakendada eelkõige suures koguses sigarettide ebaseadusliku käitlemisega tegelevate organiseerunud gruppide tuvastamisele, nende tegevuse takistamisele ja vastutusele võtmisele.

¹¹⁶ Kuritegevus Eestis 2010. Kriminaalpoliitika uuringud nr 15. Justiitsministeerium. Tallinn 2011, lk 93-96. Kätesaadav arvutivõrgust:

http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=54601/KuritegevusEestis2010_web.pdf 15.11.2011

¹¹⁷ Samas, lk 96

MTA on teinud ettepaneku KarS § 391 sõnastusest väärteoprejuditsioon välja jätta ning selle asemel arendada teisi järelevalve meetmete rakendamist – tollikontrolli tõhustamist ja seejärel rakendada loovutamist, maksustamist või väärteomenetlust, mis kõik on suunatud salasigaretide käitlemise atraktiivsuse vähendamisele.¹¹⁸

Lisaks eeltoodule tuleb väärteoprejuditsiooni juures arvestada võimaliku *ne bis in idem* põhimõtte rikkumisega, mis tekib sellest, et isikut karistatakse väärteokorras ja järgmisel rikkumisel võetakse eelnevat karistust jätkuvalt kuriteo koosseisus arvesse. Seega uue teo eest kuriteokaristuse kohaldamisega karistatakse isikut sisuliselt veel kord juba toimepandud ja karistuse pälvinud väärteost. Lisaks Riigikohtu 2010.a tehtud analüüsi kohaselt Eestis esinevad mitmed ülekriminaliseerimise tunnused.¹¹⁹

11. märtsil 2013.a Vabariigi Valitsus algatas KarS § 391 muudatuse, millega kaotatakse kuriteo koosseisu tunnuseks väärteoprejuditsioon. Hetkel on eelnõu Riigikogus menetluses ja 27.03.2013 on otsustatud saata teisele lugemisele ning planeeritud jõustada alates 2013.septembrist.¹²⁰ Tuginedes eeltoodud õiguslikust problemaatikast ja üldistest kriminaalpoliitika suundadest, siis käesoleva töö autor toetab korduva väikses koguses salakaubaveo toimepanemine dekriminaliseerimist.

2.1.2 KarS § 376

Eelnevalt peatusime KarS § 391 järgi kvalifitseeritava sigarettide salakaubaveo koosseisul ja senisel karistuspraktikal. Samas suures koguses riigisiselt või EL-i liikmesriikide vahel salasigaretide käitlemine on KarS § 376 järgi kvalifitseeritav kuritegu, mille toimepanemise eest on kriminaalvastutusena ette nähtud rahaline karistus või kuni kolmeaastane vangistus.

¹¹⁸ MTA memo Rahandusministeeriumile. KarS § 391 väärteoprejuditsioon..., lk 3

¹¹⁹ Reinthal, T. Ülekriminaliseerimine. Riigikohus Õigusteabe osakond. Tartu 2010. - kättesaadav arvutivõrgust: [http://www.riigikohus.ee/vfs/995/2010_Lisa%202%20\(Ulekriminaliseerimine_analuus\).pdf](http://www.riigikohus.ee/vfs/995/2010_Lisa%202%20(Ulekriminaliseerimine_analuus).pdf), 23.04.2012

¹²⁰ Karistusseadustiku, kriminaalmenetluse seadustiku, tolliseaduse ja vangistusseaduse muutmise seadus 393 SE. Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.riigikogu.ee/index.php?page=en_vaade&op=ems&enr=393SE&koosseis=12 14.04.2013

KarS § 376 objektiivse teokoosseisu saab jagada kaheks: maksud ja tarbijakaitse. Tarbijakaitse eesmärged täidavad tubaka koostisele ja pakile (terviseohu hoiatused, eestikeelsed tekstid) esitavad nõuded. Kuigi järjekordsete aktsiisitõusude põhjendamisel rõhutatakse avalikkusele tarbijakaitse eesmärged ja tervislikke eluviise, siis vaadates tubakaaktsiisi osakaalu riigieelarves on märgatav maksule kui tuluallikale püstitatud eesmärkide täitmine. Täpsemalt tubakatoodete käitlemise korra rikkumise objektiivse koosseisu elementideks on alkoholi, tubaka- kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse¹²¹ (edaspidi ATKEAS) §-s 61 maksumärgistamise nõudele või Tubakaseadus¹²² (edaspidi TubS) § 12 sätestatud pakendi märgistusele esitatud nõuetele (eestikeelsed terviseohu hoiatused ning teave sigareti nikotiini ja tõrva sisalduse kohta) mittevastavate tubakatoodete hoidmine, ladustamine või edasitoimetamine suures koguses või nendega kauplemine, kui süüdlasele on sama teo eest kohaldatud väärteokaristust.

KarS § 376 koosseisu on põhjalikult analüüsinud Riigikohtu kriminaalkollegium oma 06.03.2009 kohtuotsuses nr 3-1-1-3-09 punktides 15-20. Riigikohtu otsuse kohaselt on KarS § 376 suunatud selle tagamisele, et ei käideldaks tubakatooteid, mille puhul ei ole maksumärgistamise ja müügipakendile esitatavate nõuete eesmärged saavutatud. Osas, mis puudutab maksumärgiga märgistamata müügipakendis tubakatoodete käitlemist, on KarS § 376 sisuliselt käsitatav maksusüüteona. Selle kuriteokoosseisu paiknemine karistusseadustiku 21. peatüki esimeses, mitte aga neljandas jaos, on tingitud sellest, et paralleelselt maksunduslike eesmärkidega teenib kõnealune koosseis tubakaseaduses sätestatud tervise- ja tarbijakaitse eesmärged.¹²³ Seega KarS §-ga 376 kuriteokaristuse heidutusega soovitakse tervise- ja tarbijakaitsega kaitsta ühiskonda ning maksuraha kogumisega tagada riigi majanduse toimimine.

Käesoleva töö raames vaadeldi ka ajavahemikul 01.01.2006.-01.06.2011.a maa- ja ringkonnakohtute jõustunud kohtuotsuste põhjal karistuspraktikat. Keskmise karistuspraktika on sõltunud käideldud salasigareti kogusest ja varasemast karistusest. Kui isik(ud) on illegaalselt käidelnud varasema karistuse puhul üle 100 000 sigareti või ilma varasema karistuseta üle 500 000 sigareti, siis süüdimõistmisel on karistuseks määratud 1 – 2-aastane

¹²¹ Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus. 04.12.2002. - RT I 2003, 2, 17

¹²² Tubakaseadus. 04.05.2005. - RT I 2005, 29, 210

¹²³ RKKKo 06.03.2009 kohtuotsus nr 3-1-1-3-09....

vangistus, mis on jäetud tingimisi täide viimata 2 - 3 a katseajaga. Kõige enam on karistuseks määratud 3 - 6 kuud vangistust või 9 - 10 kuud vangistust, mis on tingimisi jäetud täide viimata 2 - 3 aastase katseajaga. Rahaliste karistusteks on minimaalselt määratud 25 eurot, mis määrati isikule, kes korduvalt oli kaubelnud väikses koguses sigarettidega. Keskmise rahaline karistus on määratud 160 - 550 eurot, maksimaalselt 1 000 - 1 600 eurot.¹²⁴

Üheks heaks UK ja Eesti riikide karistuspraktika võrdluseks on kriminaalasi, kus Maksu- ja Tolliamet tegi koostööd UK HM *Revenue & Customs* 'ga ning mõlemas riigis on kurjategijad süüdi mõistetud ja karistused määratud. Harju Maakohus tegi kohtuotsuse 02. märtsist 2011 asjas nr 1-11-1970, milles mõistis Ilja P süüdi selles, et tema koos Andrei F. saatis 2007.a juulist kuni 2009.a septembrini läbi kullerfirmade DHL Estonia AS ja DPD Eesti AS kokku 238 korral Suurbritanniasse, Saksamaale ja Hollandisse arvutikorpustesse peidetuna kokku 3,3 miljonit EV maksumärkidega märgistamata sigaretti. UK-s elavad isikud võtsid saadetised vastu ja turustasid need.¹²⁵

Eestis tegutsenud põhiisikut Ilja Prolivini karistati KarS § 376 lg 1 alusel tubakatoodete ebaseadusliku käitlemise eest 2-aastase vangistusega, mis loeti kantuks raskema narkootikumide käitlemise eest määratud karistusega ning lõplikuks karistuseks määrati šokivangistust 3 kuud ning tingimisi vangistus 2 aastat 8 kuud 27 päeva 3-aastase katseajaga ja koos käitumiskontrollnõuetega.¹²⁶ UK-s määrati eelkirjeldatud teo eest UK-s tegutsenud kuriteo kaasosalistele alljärgnevad karistused:

- (Ilja P õde) Jelena D. - 9 kuud tingimisi vangistust 2.a katseajaga ja 300 tundi ÜKT;
- Lilliana M. – 1 aasta tingimisi vangistust 2.a katseajaga ja 250 tundi ÜKT,
- Sergei M. – 1 a 6 kuud vangistust;
- Lidia A. – 1 aasta vangistust;
- Oleg R. - 3 kuud vangistust¹²⁷

¹²⁴ Täpsed karistused ja kohtuotsused on kajastatud Lisas nr 1.

¹²⁵ Harju MK Liivalaia 02.03.2011 kohtuotsus 1-11-1970 süüdistuses Ilja Prolivin KarS § 376 järgi, lk 7-8 - kättesaadav arvutivõrgust:

https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/maa_ringkonna_kohtulahendid/menetlus.html?kohtuasjaNumber=1-11-1970/12 04.04.2012

¹²⁶ Samas, lk 4

¹²⁷ Cigarette Smugglers Jailed. News. 22.02.2011. – Kättesaadav arvutivõrgust:

<http://www.heart.co.uk/dunstable/news/local/cigarette-smugglers-jailed/> 20.08.2012

Karistusi võrreldes kõige karmimad karistused määrati UK juhtfiguuridele Sergei M`le ja Lidia A`le ning seejärel Eesti organisaatorile Ilja P`le, mis autori hinnangul vastab teo raskusele.

Kohtuotsused kannavad endas muuhulgas üld- ja eripreventsiooni eesmärki ja ideaalis süüdimõistva kohtuotsuse järel peaks järgnema hukkamõist. J. Sootak on majanduskuritegevuse sotsiaalpsühholoogilist aspekti iseloomustanud maksukuritegevuse näitel, kus tunnistatakse maksude maksmise vajalikkust, kuid maksude mittemaksmise suhtutakse tavaliselt eetiliselts ükskõikselts.¹²⁸ Nagu maksukuritegevusele tüüpiline, siis suhtutakse tubakaaktsiisi mittemaksmise samuti eetiliselts ükskõikselts. Suhtumist illegaalsetesse sigarettidesse ilmestab EKI tubakatoodete uuring, mille kohaselt teadlikult salasigarette ostis 2009. ja 2010. aastal 34% suitsetajatest.¹²⁹

2012.a viidi Baltikumis esmakordselt läbi üleriigilised avaliku arvamuse küsitlused, millele ühtekokku vastas 3056 alalist elanikku. Eestis korraldas küsitluse 9.02-28.02.2012.a Turu-uuringute AS kasutades üleriigilist esinduslikku juhuvalimit, millele vastas 1000 inimest vanuses 15-74 eluaastat. Nimetatud küsitlustulemustest selgus inimeste osakaal, kes pigem õigustasid salakaubandusega tegelemist, neid oli 42% Leedus, 25% Lätis ja 21% Eestis. Täielikult salakaubaga tegelemist ja salakauba tarbimist õigustavate inimeste osakaal oli 19% Leedus, 18% Lätis ja 15% Eestis. Neid, kes mõistsid salakaubanduse täielikult hukka, oli Leedus 10%, Lätis 20% ja Eestis 22%.¹³⁰

2013. tehti järjekordne samalaadne uuring, mille kohaselt salakauba ostmist õigustavad Leedu elanikest 62%, millest omakorda 35% vastajatest tunnistasid salasigarette ostmist. Lätis salakauba ostmist õigustas 51% ning Eestis oli 31% vastajatest salakauba õigustajaid.¹³¹

¹²⁸ Sootak, J. Majanduskriminaalõigus. [lk 39 – 63]. Tartu: SA Eesti Õiguskeskus, 1998, lk 42

¹²⁹ Orro, E. Illegaalsete tubakatoodete tarbimine ja kaubandus Eestis 2010..., lk 18

¹³⁰ Riivits-Arkonsuo, I. Uudised. Balti riikide elanikud näevad salakaubanduse taga samasid põhjuseid, milleks on kõrgeid maksud ja madalad sissetulekud. Turu-uuringute AS. Tallinn 16.04.2012. - Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.turu-uuringute.eu/index.php?mact=News.cntnt01.detail.0&cntnt01articleid=44&cntnt01dateformat=%25e%2F%25m%2F%25Y&cntnt01lang=et_EE&cntnt01returnid=51 10.03.2013

¹³¹ Riivits-Arkonsuo, I. Uudised. Kolmandik Eesti elanikke tajub salakaubanduse kasvu. Turu-uuringute AS. Tallinn 08.03.2013. Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.turu-uuringute.eu/index.php?mact=News.cntnt01.detail.0&cntnt01articleid=52&cntnt01dateformat=%25e%2F%25m%2F%25Y&cntnt01lang=et_EE&cntnt01returnid=51, 10.03.2013

Rootsis tehtud elanike illegaalsete sigarettide turu küsitluse tulemus, kus 2010.a 44% vastanutest ei pidanud salasigaretite ostmist halvaks ja vaid 50% pidasid seda ebaõigeks tegevuseks.¹³² 2012. a ja 2013.a uuringuid võrreldes, nähtub, et ühiskonna suhtumine on muutunud kõikides uuringuriikides halvemaks. Võrreldes antud uuringuid, siis Eesti elanikud on lähiriikidest vähemalt sõnaliselt kõige õiguskuulekamad ja salakaubanduse osas sallimatamad. Üldiselt siiski esineb valmisolek salasigaretikaubandus hukka mõista ja ühiskondlik ootus järelevalve meetmete tõhustamiseks ja karistuste karmistamiseks.

2.2 Teiste EL-i riikide karistused

Määratud karistus peab olema tõhus ja proportsionaalne, mis vastaks seadusrikkumise tõsidusele. Aktsiisikaupade puhul tähendaks, et karistuse suurus võiks sõltuda näiteks riigile jäetud maksmata summa suuruselt, isiku varasemast samasuguste toimepandud rikkumistest ning mis tahes muudest olulistest peetavatest tingimustest. Väga oluliseks aspektiks on lisaks veel, et määratud karistus oleks nii heidutav ja mõjus, mis peaks see esile tooma tagajärjed, mis isikut ees ootavad, kui ta paneb toime keelatud teo ning sellised karistused peaksid potentsiaalsetelt õigusrikkujatelt võtma motivatsiooni ebaseaduslike tegusid toime panna.

EL-i tasemel on analüüsitud erinevate liikmesriikide tubakapettuste vastase võitluse tulemuslikkust, mille raames selgus, et kuigi 2008-2010 aastaid võrreldes süüdistuse saanud isikute arv tõusis 56%, pettuse rahaline hulk kasvas 64%, esitatud süüdistuste koguarv tõusis 55%, aga karistuste raskus (määratud trahvi suurus) langes 54%. EL-s tollipettuste ja tubakapettuste vastase võitlusega tegelevad eksperdid näevad vajadust ühtlustada ja karmistada karistusi.¹³³ Samuti WHO FCTC pidas ülemaailmseid läbirääkimisi, kus illegaalse sigaretikaubanduse vastase võitluse üheks oluliseks lüliks peetakse tõsiselt võetavat karistusühvardust ja õigusrikkujate suhtes selle rakendamist ning kriminaaltulu konfiskeerimist.¹³⁴

¹³² Report The non duty paid market for cigarettes in Sweden. AB Handels Utredningsinstitut. Stockholm 2011, lk 26

¹³³ EU tobacco fraud. workshop 12-16.07.2011. OLAF. Bucharest 2011.- Maksu- ja Tolliametis

¹³⁴ WHO FCTC. New protocol proposed to address illicit trade in tobacco products.

OLAF on koondanud EL-i liikmesriikide salasingareti käitlemise eest ette nähtud koosseisude kirjeldused ja võimalikud sanktsiooni raamid. Liikmesriikides on erinev lähenemine salasingarettide käitlemisele ja sanktsioonidele.

- Kõige rangem on Slovakkia ja Tšehhi, kus salasingarettide käitlemise eest on võimalik raskendavatel asjaoludel karistuseks määrata 12.a vangistust.
- Saksamaal salasingarettikäitlejat käsitletakse kui maksudest kõrvale hoidujat, kellele on raskendavatel asjaoludel võimalik karistuseks määrata maksimaalselt 10. a vangistust.
- Ka Lätis on illegaalsete sigarettide käitlemise eest raskendavatel asjaoludel ette nähtud karm kuni 10-aastane vangistus.
- Leedus on illegaalse sigarettide käitlemise karistusteks kuni 8.a vangistust.
- Taanis on karistusteks kuni 8.a vangistust ja tuleb tasuda sigarettidelt ka aktsiis ja maksud.
- UK-s on salasingarettide näol tegemist salakaubaga ja karistuseks on kuni 7.a vangistust.
- Hollandis on teadlikult illegaalselt maksud maksmata aktsiisialuse kauba hoidmine karistatav maksimaalset 4.a vangistusega.
- Leebes liikmesriik on Belgia, kus illegaalsete sigarettide siseriiklik valdamine pole karistatav. Sigarettide ebaseaduslik import on käsitletav kui tollipettus, mille eest on võimalik karistada 1.a vangistusega ja raskendavatel asjaoludel maksimaalselt kuni 2.a vangistusega.
- Soomes on tegemist maksupettusega, mille eest on võimalik määrata maksimaalselt 4 aastat vangistust.
- Rootsis eristatakse koosseise sõltuvalt sigareti päritolust. Kui sigarettid on imporditud EL-i välisest riigist, siis on tegemist tollipettusega ja karistuseks on maksimaalselt kuni 6.a vangistust. Kui on sigarettid mõnest EL-i liikmesriigist, siis on tegemist maksudest kõrvale hoidumisega ja karistuseks on ette nähtud vaid rahatrahv.¹³⁵

¹³⁵ EU member states sanctions cigarettes smuggling. OLAF. Brussels 2010. - Maksu- ja Tolliametis

Eestis toimib Rootsiga sarnane sigarettide päritolust ja marsruudist sõltuv kuriteo kvalifitseerimine. Kui suures koguses olevad sigaretid toimetatakse EL-i välisest riigist deklareerimata otse Eestisse, siis on tegemist tollipettusega ehk salakaubaveoga KarS § 391 järgi ning raskendavatel asjaoludel (grupis või ametiisiku poolt) on isikut võimalik karistada maksimaalselt kuni 5.a vangistusega. Kui suures koguses olevad salasigaretid on mõnest EL-i liikmesriigist Eestisse toimetatud, siis on tegemist tubakatoodete käitlemise nõuete rikkumisega KarS § 376 järgi ning karistuseks on maksimaalselt kuni 3.a vangistust. KarS §-s 376 pole kvalifitseeritud koosseise. Eesti maksimaalse 3.a vangistuse sanktsiooniga on liikmesriikide seas üks leebemaid.

2000. aastal hinnati UK sigarettide salaturu mahuks 21%, mis 2010.aastaks suudeti viia peaaegu poole väiksemaks 11%ni.¹³⁶ Kuigi senine UK salasigaretikaubanduse mahu vähendamise strateegia on olnud edukas, siis KPMG tühja paki uuringu alusel on 2012.a sigarettide salaturu osakaaluks tõusnud 16.4%le.¹³⁷ Samuti on isekeeratavate sigarettides kasutatava tubaka (HRT) salaturu osakaal suur, moodustades 44% HRT turust.¹³⁸ UK *HM Revenue&Customs* koos UK *Border Agency* on vastu võtnud uue tubakapettuste vastu võitlemise strateegia 2011-2015. Nimetatud strateegias on ühe meetmena ette nähtud ka sanktsiooni ülempiiriks kuni 7 aastat ning sularaha ja varade konfiskeerimine kui kuritegelikul teel saadud tulu. Samuti suurendati väärtekaristust, nimelt karistuseks on võimalik määrata kuni 100 %-line rahatrahv võttes arvesse riigile maksud maksmata jäetud summat.¹³⁹

Ära märkimist väärib veel UK-s lisakaristusena kohaldatav reisimise piirang neile, kes on korduvad tubakatoodete salakaubavedajad. EV Põhiseaduse (edaspidi PS) §-s 34 on sätestatud liikumisvabadus ühe põhiõigusena. Liikumisvabaduse piirang on vähem intensiivne sekkumine isikuvabadusse. PS §-s 34 on loetletud rida liikumisvabaduse piiramise lubatavuse aluseid, sh kriminaalasja menetluse tagamiseks. Liikumisvabadust käsitleb ka PS § 35, mis

¹³⁶ Tackling Tobacco Smuggling – building on our success. HM Revenue & Customs. Aprill 2011. lk 4
Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.hmrc.gov.uk/news/tackling-tobacco.htm,17.04.2012> [Edaspidi: Tackling Tobacco Smuggling – building on our success...]

¹³⁷ Project Star 2012 results..., lk 197

¹³⁸ Tobacco smuggling. Anti-Illicit Trade Tri-fold. The Tobacco Manufacturers' Association. London 29.11.2012. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.the-tma.org.uk/~thetma/wp-content/uploads/2012/11/AIT-Trifold.pdf 09.03.2013> [Edaspidi: Tobacco smuggling. Anti-Illicit Trade Tri-fold. TMA...]

¹³⁹ Tackling Tobacco Smuggling – building on our success..., lk 11

spetsiifiliselt sätestab, et riik ei tohi üldiselt kehtestada väljasõidukeeldu. Seda õigust võib seaduses sätestatud juhtudel ja korras piirata kohtu- ning kohtueelse menetluse tagamiseks ja kohtuotsuse täitmiseks. Samuti EIÕK 4.lisaprotokoll art 2 lg 2 sätestab, et igal inimesel on õigus vabalt lahkuda igalt maalt, ka kodumaalt.

Kuna UK-s reisimispiirangut ei kohaldata kohtu- ega kriminaalasja menetluse tagamiseks või kohtuotsuse täitmiseks, siis ülalkirjeldatud reisimispiirangu kehtestamine vaid lisakaristuseks ei oleks Eestis Põhiseadusega kooskõlas.

3 SALASIGARETI KÄITLEJA KIRJELDUS

Majanduskurjategijate puhul kehtib ratsionaal-majanduslik põhimõte, kus kaalutletult hinnatakse kui suur on võimalik kasu, vahelejäämise risk ja vahelejäämisel võimalik karistus. Kui kasum kaalub riskid üles, siis pannakse ka kuritegu toime. Seadusandja ja õiguskaitseasutus peaksid sellega arvestama kui on käsil karistuste muutmine või tegevuste prioritseerimine.¹⁴⁰

KarS § 376 teole sanktsiooni määramisel tuleb arvestada majanduskuritegude spetsiifikat, kus ilmneb suurepäraselt isiku otsustamisvabadus: hea sotsialiseerituse ja sotsiaalse kindlustatuse tõttu on ta suuteline oma käitumist vabalt valitavate variantide järgi korraldama ning selliseid käitumistegureid, nagu võib ja peab, eesmärk ja vahendid, risk jms, kalkuleerima. Majanduskuritegude valdkonnas on äkilised ajendid ja emotsionaalsed motiivid välistatud. Seega on õigusvastast käitumist kavandav isik alati kalkuleerinud nii majanduslikku kasu kui ka võimalikust karistustest tuleneva kahju.¹⁴¹

Suur osa Eesti elanikke peavad jätkuvalt salakaubanduse vastu võitlemiseks vajalikuks meetmeks kontrolli tugevdamist piiril, mida toetas 42% vastanutest ja karistuste suurendamist vahendajatele ja müüjatele, mida toetas 35% vastanutest ning politsei kontrolli suurendamist, mida toetas 27% vastanutest.¹⁴²

KarS § 376 järgi kvalifitseeritud kuritegude empiiriline uuring käigus on analüüsitud kohtuasju, määratud karistusi ja iseloomustatud salasigareti käitlejat. Tulenevalt saadud tulemustest ja teiste riikide kogemustest tehakse ettepanekuid senise tegevuse tõhustamiseks ja uute meetmete rakendamiseks, mis mõjutaksid uute kuritegude toimepanemisest hoiduma.

¹⁴⁰ Walter, K. jt. Organized crime and the Financial Crises..., lk 33

¹⁴¹ Sootak, J. Majanduskriminaalõigus. [lk 39 – 63]. Tartu: SA Eesti Õiguskeskus, 1998, lk 46

¹⁴² Orro, E. (koost). Illegaalsete tubakatoodete tarbimine ja kaubandus Eestis 2010..., lk 13

3.1 Salasigareti käitleja profiil

Lisaks üldisele kohtuasjade dünaamika analüüsile vaadeldi detailsemalt salasigaretide käitlemise eest karistatud isikuid. Nimetatud empiirilise uuringu osa põhineb autori poolt kogutud ja analüüsitud andmetel. Analüüsi tulemusel saadud Eesti salasigareti kaubitseja profiili võrreldakse Saksamaal ja Hollandis sarnaste läbi viidud uuringute tulemustega. Nii kohtulahendite kui kriminaalasjade põhjal tehtud tuleb arvestada kohtueelsele uurimisele seatud raamidega, mis on keskendunud kuriteo tehjolude tuvastamiseks. Samas detailne sotsiaalne taust, kuritegu soodustanud asjaolud ja üldised seosed organiseeritud kuritegevuse liikmetega jäävad kriminaaltoimiku piiridest väljapoole. Kuriteoga puutumuses olevad muud andmed ja seosed on kirjeldatud uurimisasutustes ohuanalüüsides jt mitte-avalikes dokumentides.

Autor esitas kohtulahendite registri haldajale teabenõude, mille vastusega saadi alates 2004.a kuni 2011.a kõik kohtuasja numbrid, kus isik(ud) oli kohtu alla antud KarS § 376 järgi. Kohtuasja numbri põhjal autor otsis kohtulahendite registri avalikust osast kohtuotsused, mille alusel koostati tabel [Lisa 1], kuhu märkis kohtu nime, kohtuasja andmed: number, kohtulahendi kuupäev, illegaalselt käideldud sigarettide koguse, kuriteo kvalifikatsiooni ja määratud karistuse.

Õigusrikkujate analüüsimiseks koostati järgmine töötabel, kuhu sisestati andmed iga õigusrikkuja kohta eraldi: isikukood, nimi, sugu, sünniaasta, vanus, haridus, rahvus, varade (sõidukid, kinnistud) olemasolu, varasem karistatus, seos ettevõtlusega, deklareeritud sissetulek. Kuna tegemist oli avalike kohtuotsustega, siis mõnes kohtuotsuses polnud õigusrikkuja täisnime ja kõiki analüüsiks vajalikke andmeid kirjas. Puuduolevate ja täiendavate andmete saamiseks kasutas autor muid avalikke ja asutusesiseid allikaid. Haridusandmete aluseks võeti kohtuotsustes sisalduv ja puuduolevatel juhtudel juhinduti võimalusel rahvastikuregistris märgitust. Rahvastikuregistris on hariduse märkimine vabatahtlik. Varasema karistuse kohta andmed isikute lõikes saadi kohtuotsustest ja karistusregistrist. Õigusrikkujate sissetulekute kohta andmed saadi MTA hallatavast maksukohustuslaste registrist.

Delikaatsete isikuandmete kaitseks on käesolevale tööle lisatud õigusrikkujate tabelis [Lisa 2] märkimata kohtulikult karistatud isiku nimi ja isikukood. Aastatel 2005 - 2011 oli KarS § 376 järgi tehtud kokku 70 kohtuotsust, millega oli seotud 111 Eesti elanikku (7 neist korduvalt) ja 5 välismaalast ehk 104+5 isikut. Viie välismaalase osas on kasutatud kohtuotsuse ajal teadaolevaid andmeid.

Rahvus

104 Eestis elava isiku osas oli rahvuse määramisel aluseks rahvastikuregistri andmed. Kokku tuvastati 14 erinevat rahvust ja 6 isiku osas andmed puudusid. Suurima (50%) grupi moodustavad vene rahvusest isikud, kellele järgnevad 26%-ga eestlased. Järgmiste rahvuste osakaalud on oluliselt väiksemad: ukrainlane (6%), valgevenelane, grusiin, aser, armeenlane, lesgi, lätlane, soomlane, inglane, ingušš, mordvalane, mustlane.

Sugu

KarS § 376 järgi kvalifitseeritavates kuritegudes moodustavad kuriteo toimepanijateks valdava osa meesterahvad (88,3%). Kui üldiselt kuritegudes keskmiselt on naiste osakaal 10%, siis KarS § 376 järgi kvalifitseeritavates kuritegudes on naiste osakaal veidi suurem (11,7%). Samas KarS § 391 järgi salakaubaveo toimepanijate seas (20%-ga) on naiste osakaal juba veelgi suurem.

Vanusegrupid

Vanusegrupid moodustati vahemikus 20 – 70 eluaastat ja 10-aastaste astmetena. Aluseks võeti vanus 2011. aastal. Keskmise isikute vanus oli 44 aastat. Suurima vanusegrupi moodustavadki 41 – 50 aastased isikud, kelle osakaal moodustas 35%.

Tabel 5. Vanusegrupid

Vanus	Isikute arv	Osakaal, %
Alla 20	0	0,0
21-30	11	10,1
31-40	28	25,7

41-50	38	34,9
51-60	22	20,2
61-70	7	6,4
Üle 71	3	2,8

Kui üldiselt suurima vanusegrupi moodustavad 41-50 aastased (osakaal 35%), siis naiste osas moodustas suurima grupi 51-60 aastased (46%) isikud, millele järgnes naiste vanusegrupp 31-40 (23%).

Tabel 6. Vanuse jaotumus sooliselt

Vanuse grupp	Naised %	Mehed %
Alla 20	0,0	0,0
21-30	7,7	10,1
31-40	23,1	26,0
41-50	7,7	38,5
51-60	46,2	16,7
61-70	7,7	6,3
Üle 71	7,7	2,1

Haridus

Enamik isikutest (osakaal 34%) omavad kas keskkharidust või (27%) kesk-eriharidust. Järgnes 14,7% põhihariduse omandanud isikud. Kõige vähem (5,5%) oli kõrgharidusega isikuid. Rahvuse, vanuse ja haridustaseme osas joonistub välja kõrge 41-50 aastaste kesk-eriharidusega isikute osakaal.

Sissetulekud

MTA hallatava maksukohustuslaste registris 2010.a ja 2011.a legaalselt deklareeritud andmete alusel saadi järjestada sissetulekud. Arvestades, et 3 000 eurot aastas moodustaks alampalgale lähedase sissetuleku, siis palgagrupid moodustati aasta neto sissetulekutelt 3000-euroste astmetena.

Tabel 7. Sissetulek

neto sissetulek aastas, euro	isikute arv 2010	osakaal %	isikute arv 2011	osakaal %
Puudub	51	49,0	57	54,8
Kuni 3000	29	27,9	21	20,2
3001 - 6000	10	9,6	14	13,5
6001 - 9000	5	4,8	5	4,8
üle 9001	9	8,7	7	6,7

Mõlema aasta võrdluses selgub, et ca pooltel (2010.a 49% ja 2011.a 54,8%) isikutel sissetulek puudub. Palka saavatest isikutest suurima grupi (2010.a 27,9% ja 2011.a 20,2%) moodustasid kuni 3000 eurot teenivad. Suurim väljamakse ühele isikule oli 2011.a 15 634 eurot.

Ettevõtlus

Kehtiv side ettevõtlusega omanikuna või juhatuse liikmena põhineb 2011.a äriregistri andmetel. Äriregistris ei kajastu need juhtumid, kus kohtulikult karistatud isik tegutseb volituse alusel või enda rolli varjamiseks kasutab ametiasutuste ja pangaga suhtlemiseks esindusisikut. 104-st 69 isikul puudus side legaalse ettevõtlusega. 29 isikut kuulusid äriühingu juhatusse ja 5 olid end registreerinud FIEna.

Varad

Sõidukite andmed põhinevad autoregistri 2011.a detsembri andmetel. Sõidukiga seoses on arvestatud nii omanikuna kui ka vastutava kasutajana märgitud. Arvestatud on vaid Eesti elanikke, keda oli kokku 104 isikut. 104-st 48 isikut on seotud kolme või rohkem sõiduvahendiga, mis moodustas peaaegu poole (46%).

Kinnisvara andmed põhinevad kinnistusregistri 2012.a jaanuari andmetel. Kinnisvara puudub 104-st 53 isikul ja 36 isikul on üks kinnisasi. 2 ja enam kinnistut on 15 isikul.

Varade puhul tuleb arvestada, et vara ei pruugi olla kohtulikult karistatud isiku nimel, vaid päritolu varjamiseks vm põhjusel kellegi kolmanda nimel.

Varasem karistus

Varasemad karistatuse andmed põhinevad karistusregistri kannetel, mis pole arhiivi kantud. Kontrolliti, kas KarS § 376 järgi karistatud isikuid on varasemalt salakauba käitlemise eest kriminaal (KarS §-d 374, 375, 376, 391, 392) või väärteo (tubakaseadus § 39, alkoholiseadus § 53-54 või tolliseaduse § 73-75) korras karistatud. Arvestatava osa ehk 50 isikut (46%) moodustavad aastate jooksul korduvalt karistatud isikud. Vaatamata neile määratud karistusele jätkavad peaaegu pooled isikud salakauba käitlemist.

Lisaks esile toodud samaliigiliste kuritegude korduvusele on KarS § 376 järgi karistatud isikud (12%) toime pannud ka muid kuritegusid. Selleks vaadeldi ka neid kohtuotsuseid, kus isik oli 2004-2011 aastatel kohtu all muu KarS paragrahvi alusel, kuid oli varem karistatud KarS § 376 järgi. Vastava kriteeriumi alusel lisandus 10 kohtuotsust.

Kõige enam (5 isikut) on varem varavastaseid kuritegusid toime pannud. Vähemal määral (4 isikut) on kuritegude toimepanemisel kasutanud vägivalda ja 2 isikut on olnud ebaseaduslikus puutumuses tulirelvaga. KarS § 376 järgi karistatud isikutest vaid üksikud (2 isikut) on narkootikumide käitlemise eest karistatud. Ülejäänud isikud on joobes juhtimise või aususe ja usalduse vastaseid kuritegusid toime pannud.

Lisaks väärrib ära märkimist 2010.a Soomes avastatud juhtum, kus autojuht püüdis Venemaalt Soome kaudu Rootsi toimetada 770 000 salasigaretti. Autojuhiks oli vene keelt kõnelev mees, kes elas Eestis ja oli varem karistatud 8.a vangistusega relvastatud röövi eest.¹⁴³

¹⁴³ Hirvonen, E. (Ed). Finnish customs intelligence and investigation report 2010..., lk 12

Kokkuvõtteks saab välja tuua Eestis salasigaretite käitlejale iseloomuliku profiili, et ta on vene rahvusest kesk-eriharidusega meesterahvas vanuses 31 – 50 aastat, kellel legaalne sissetulek puudub või moodustab alla 3 000 euro aastas. Kohtuotsustest ja karistusregistrist nähtub korduvalt samaliigiliste süütegude toimepanemise suur määr ja otsesed seosed teiste kuritegude liikidega. Lisaks otsestele seostele, siis tuginedes 10-aastasele töökogemusele ja menetlustega kogunenud informatsioonile autor kinnitab, et elukutselistel salakaubakäitlejatel on erineva tasemega seosed ja kontaktid Eesti organiseeritud kuritegevuse juhtidega. Väga tavaline ja tüüpiline side organiseeritud kuritegevuse juhtidega on salasigaretite maaletoojatel, kes ülisuurte koguste ostmiseks paluvad abi finantseerimisel.

3.2 Seosed organiseeritud kuritegevusega

Mitmetes meedias avaldatud arvamused ja dialoogides on ühed tõsimeeli kinnitanud salasigaretikaubanduse osaliste seotust narkokaubandusega, organiseeritud kuritegevusega ja isegi terrorismiga. Teised jälle on kahelnud püsivas seotuses ja pole pidanud salakaubandust tõsiseks kuritegevuseks. Salasigaretikaubandus on üks kuritegevuse osa, mistõttu tuleb negatiivse mõju ulatuse hindamiseks vaadelda ka seoseid teiste kuritegudega ja organiseeritud kuritegevusega.

Rahvusvaheliste uurivate ajakirjanike konsortsiumi ja UNODC andmetele tuginedes on viidatud terrorismiühenduste seostele illegaalse sigaretikaubandusega. On väidetud, et Taliban kogub raha Pakistani sigaretikäitlejatelt, kes toodavad võltsitud sigarette, mis toimetatakse Afganistani ja Hiinasse. PKK maksustab iga sigaretikonteinerit, mis läbib PKK kontrolli all olevat territooriumi. FARC, kellel on sisse töötatud kokaiini salakaubaveo kanalid, mida kasutab samuti ka Ameerikasse sigarettide smuugeldamiseks.¹⁴⁴ UK-s on salasigaretikaubandusest saadud tulu kasutamist täheldatud inimkaubanduse, prostitutsiooni, relvakaubanduse ja terrorismi finantseerimisel.¹⁴⁵

¹⁴⁴ Doward, J. How cigarette smuggling fuels Africa's Islamist violence. The Guardian. 27.01.2013. Kättesaadav arvutivõrgust:

<http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/27/cigarette-smuggling-mokhtar-belmokhtar-terrorism> 15.04.2013

¹⁴⁵ Tobacco smuggling. Anti-Illicit Trade Tri-fold. TMA..., lk 1

Europoli 2011.a organiseeritud kuritegevuse ohuprognos osundab siiski salasigaretikaubanduse tihedale seotusele nii narko-, kui relvakaubandusega jt raskete kuritegevuse liikidele. Europoli ohuprognos jaotab EL-i kriminaalse tegevuse ja jõujoonte alusel viieks keskuseks (*hub`ks*). Eesti paigutub koos teiste Balti riikidega *north-west hub`ks*, kus tõstab esile narkokaubandust ning *north-east hub`ks*, kus kuritegevuse mõju on üle EL-piiride Venemaaga seotud. Viimase tähelepanu keskmes on inimkaubandus, salasigaretikaubandus ja narkokaubandus.¹⁴⁶

Rootsi Konjunktuuriinstituudi (*AB Handelns Utredningsinstitut*) salasigaretikaubanduse kohta tehtud uuringus on eraldi rõhutatud, et organiseeritud kuritegevuse osalus tubakatoodete salakaubaveo korraldamisel on märkimisväärne. Arvestades suurenevat salasigaretide nõudlust, siis on ka risk suurenevale kriminaalsetel tegevustel.¹⁴⁷

Rootsis on välja selgitatud, et organiseeritud kuritegelike gruppide liikmed on aina enam hakanud tegutsema salasigaretikaubandusega. See on seletatav organiseeritud kuritegelike gruppide muutusega liikuda kõrge riskiga – kõrge kasumi (nt narkootikumide käitlemine) teenimiselt madala riskiga - kõrge kasumi teenimisele (nt salasigaretikaubandus). Rootsis 5 kg heroini salakaubaveo eest on karistus ette nähtud 8 - 14 aastase vangistuse vahel. 5 kg heroiniga sarnase kasumi teenib 10 miljoni sigareti salakaubaveoga. Samal ajal on võimalik sellise sigarettide salakaubaveo eest karistada maksimaalselt 6-aastase vangistusega. Rootsis kõige karmim karistus on üldse määratud 5 a ja 9 kuud vangistust 28 miljoni sigareti salakaubaveo eest.¹⁴⁸

Eesti on nii väike, et narko- ja salasigaretikaubandus ning organiseeritud kuritegevuse vahel on tihedad seosed. Ekspertide arvamusel on enamus Eestis tegutsevatest kuritegelikest ühendustest seotud narkokaubandusega, vähemal määral aktsiisikaupade salakaubaveoga.¹⁴⁹

¹⁴⁶ OCTA 2011. EU Organised Crime Threat Assessment 2011. Europol. Hague 04.05.2011, lk 24-25.

- Kättesaadav arvutivõrgust: <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/octa2011.pdf> 17.04.2012

¹⁴⁷ Arnberg, J., Danielsson, M. The non duty paid market for cigarettes in Sweden. 2010 Report. AB Handelns Utredningsinstitut, lk 4. - Kättesaadav arvutivõrgust:

<http://mb.cision.com/Public/MigratedWpy/98085/9138093/844f5f32e0669f6b.pdf>, 17.04.2012

¹⁴⁸ EU tobacco workshop summary. OLAF. Bucharest 15.07.2011. – Maksu-ja Tolliametis

¹⁴⁹ Pullat, R. Organiseeritud kuritegevusega seotud uimastiiri Läänemere maades. Politseiline vaade; Tallinn 2008, lk 126

Tuginedes oma 10.a salasigareti kuritegude uurimisel kogunenud informatsioonile, siis autor kinnitab, et Eestis tegutsevate kuritegelike ühenduste üheks tulude allikaks on salasigaretikaubandusest ja teistest (alkohol, vedelkütus) aktsiisipettustest saadud kriminaaltulu.

Eestis on kaks peamist kuritegeliku ühenduse juhtumistüüpi, kus esimene on konservatiivne vana Nõukogude-aegse hierarhilise jaotusega ning teine on progressiivne Lääne mudel, kus siht on kasumil ja tegutsetakse projektipõhise võrgustikuna. Kriminaalne võrgustik vajadusel nõ ostab teenuseid sisse ja kasutavad sarnast logistikat ja muid põhimõtteid nagu legaalsed ettevõtted.¹⁵⁰

Ilmekaks näiteks kuidas kurjategijad kasutasid ära legaalseid ettevõtteid ja oma teadmisi logistikast. Samuti on alljärgnev näide sellest, kuidas salasigaretikaubandus, narkokaubandus ja relvakaubandus olid omavahel soetud. Aleksandr Kaldmaga oli seotud rahvusvaheline salakaubavedajate grupp, kes toimetas narkootikume Hollandist läbi Balti riikide Venemaale ning Venemaalt BMK-d ning muuhulgas suures koguses sigarette Venemaalt ja Lätist Skandinaavia riikidesse.¹⁵¹ Tegu on paadunud kurjategijaga, kes on olnud salakaubaveo eest kohtu all nii Soomes kui ka Rootsis. Lisaks 2006. aasta sügisel Leedus kinni võetud narkosaadetisele oli A. Kaldma seotud ka 2007. aasta alguses Saksamaal Lübecki sadamas tabatud 200 liitri fenüülsetooniga, mis liikus Lätist Saksamaale.¹⁵²

Eelnimetatud isikute kuritegelikust ulatust näitab nende relvakaubandusalase tegevusega seotud kontaktide valdusest avastatud ebaseaduslikke tulirelvade ja laskemoona kogus: 103 komplektset PPS-43 tüüpi, püstolkuulipildujat, 8 püstolit, 1 optilise sihikuga vintrelv, 4 177 erineva kaliibri ja otstarbega padrunit, kokku 4,154 kg erinevaid lõhekaineid, 19 elektridetonaaorit, 4 tulirelva helisummutit, 2 öövaatlusseadet. Lisaks tuvastati, et nad käitlesid ebaseaduslikult üle 700 kg narkootikume ning üle 1000 liitri narkootilise aine

¹⁵⁰ Sööt, M.-L, Organized crime and the Financial Crises, lk 14

¹⁵¹ Lamp, B.-H. (toim). Eestist juhitud narko- ja relvaäri ajas võrseid üle Euroopa. Postimees 18.01.2012.- Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.postimees.ee/707646/eestist-juhitud-narko-ja-relvaari-ajas-vorseid-ule-euroopa/> 07.02.2012

¹⁵² Filippov, J. Terviseajakirja omanik tabati narkoärialt. Eesti Ekspress 11.09.2008. kättesaadav arvutivõrgust: http://www.ekspress.ee/news/paevauudised/eestiudised/terviseajakirja-omanik-tabati-narkoarilt.d?id=27681105_ 07.02.2012

valmistamiseks mõeldud lähteainet fenüülatseton ehk BMK. Grupi rahvusvahelist haaret näitab tõik, et valmis narkootikumid hangiti nende poolt Hollandist, toodi salakaubana Eestisse ning toimetati siit edasi Venemaale, kusjuures osa turustati ka Eestis. Samas liikus narkootikumide tootmise lähteaine BMK Venemaalt Jekaterinburgist salakaubana Eestisse ning siit edasi juba Lääne-Euroopasse. Samuti avastati 4 500 000 salasigaretit, millega kuritegeliku grupi liikmed samuti tegelesid.¹⁵³ Aleksandr Kaldma kaasas nii narkootikumide lähteaine käitlemisse Roman V. ja viimase juhitas logistikafirmas AS-s Spalles töötava Vladimir D. Roman V. kaasas Vladimir D. veel ka sigarettide salakaubaveo korraldamisse. Nii Roman V. kui ka Vladimir D. suhtes lõpetati salasigaretide veo episoodides (isikuid kahtlustati kokku 4,5 miljoni salasigaretit käitlemises) kriminaalmenetlus karistuse ebaotstarbekuse tõttu.

Eelkirjeldatud juhtum on küll Eestis erandlik, kuid siiski tõendab ka avaliku allikana salasigaretide käitlejate seoseid palju viidatud narkokuritegevusega, aga samuti ka terrorismiga. Samas uurimisasutuste kogutud informatsioonile, kus on võimalik selgelt ja konkreetselt välja tuua Eesti organiseeritud kuritegevuse seis ja roll salasigaretikaubanduses, on piiratud juurdepääs. Autor kinnitab, et nõ elukutselistel suures koguses salasigaretide käitlejatel (eriti maaletoojatel) on tihedad kontaktid kuritegelike ühenduste juhtide ja autoriteetidega. Teiste riikide kogemus ja viidatud seosed narkokaubanduse, inimkaubanduse, terrorismiga annavad aimu salasigaretikäitlejate valmisolekust kohaneda vastava kauba nõudlusega ja seda kliendile tarnida.

Kui Eesti ei sätesta tugevalt heidutavaid järelemeid, siis jääme paratamatult nõrka positsiooni illegaalsete tubakatoodete vastases võitluses. Rikkumised peavad olema selged ja karistused adekvaatsed, sobivad ja heidutavad vastavalt teole.¹⁵⁴ Senine suur korduvuse määr osundab, et karistuspraktika pole piisavalt heidutav ja mõjus, sest isikud jätkavad kuritegude toimepanemist teenides salasigaretikaubandusega hõlptulu. Autor teeb ettepaneku KarS § 376 maksimaalne sanktsiooni määr tõsta 5.aasta vangistuseni. Samas jätkuvalt kohus arvestab kuriteo toimepanemise asjaolusid, isiku süüd jm karistust mõjutavaid tegureid ning otsustab lõplikult konkreetsele isikule konkreetse karistuse, mis on proportsioonis teoga.

¹⁵³ Kaitsepolitseiamet. Aastaraamat 2007. Tallinn 2008, lk 27-29. - Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.kapo.ee/cms-data/text/38/44/files/aastaraamat-2007-est.pdf> 07.02.2012

¹⁵⁴ The Illicit Trade in Tobacco Products and How to tackle it..., lk 22-23

3.3 Võrdlus Saksamaa ja Hollandiga

Kuna salasigaretikaubanduses tegutsevatest isikutest, toimetehhanismidest ja muudest mõjutavatest faktoritest kohta on vähe teada, siis Saksmaal ja Hollandis püüti menetletud kriminaalajasjades sisalduvate andmete põhjal seda teadmislünka täita. Eesmärgiks oli seatud tüpiseerida üksikisikuid ja isikute gruppe ning nende kriminaalset struktuursust ja taset. Samuti vaadeldi seoseid legaalse ettevõtlusega ja teiste kuritegevuse valdkondadega (narkokaubandus, inimkaubandus). Kuna kriminaalajasjades oli andmete kättesaadavus ja kvaliteet ebahühtlane, mistõttu piirduti tüüpiliste juhtumite ja isikute kirjeldamisega. Mõlemas uuringus pööratakse mainitakse, et kriminaalajasjad polnud piisavalt informatiivsed kahtlustatavate sotsiaalse ja majandusliku tausta kohta, mistõttu tõsikäindla üldistamisega tuleb olla ettevaatlik.^{155,156}

Von Lampe analüüsis Saksamaal nii ametlikku kui ka õiguskaitsesautuste avaldamata statistikat. Saksamaal tuvastati 47 kriminaalajasja 216 õigusrikkujat, kelle keskmine vanus oli 27 ja mediaanvanus 28.a. 11,7% olid nendest naised, enamasti abikaasad või kaasosaliste sugulased. 216st kahtlustatavast ainult 24 on olnud seotud muude kuritegudega, millest omakorda 11 olid seotud varavastase või seotud vägivallaga ja 13 liiklusrikkumised või immigratsiooninõuete minetused.¹⁵⁷

Hollandis samasuguse uuringu läbi viinud P.C. van Duyne analüüsis 1994 - 1999 aastatel Hollandi tolli poolt menetletud 52 kriminaalajasja. Jaotades kriminaalajasjad kohaliku tasemega ja piiriülese kaubandusega juhtumiteks, siis Hollandi kriminaalajasjadest 29 olid kohaliku tasemega ja 16 kriminaalajasja olid seotud piiriülese kaubandusega ning 6 juhul jäi selgusetuks, mis tasemega juhtumiga oli tegu. Hollandi 52 kriminaalajasja raames oli tuvastatud 161 erinevat isikut, kellest omakorda vaid 4 olid naised. 161 isikust 121 olid hollandi rahvusest ja ülejäänud olid pärit mujalt riikidest [UK-st (11), Itaaliast (5), Poolast (4), Leedust (3) jm].

¹⁵⁵ Van Duyne, P.C.. Organizing cigarette smuggling and policy making, ending up in Smoke. Crime, Law & Social Change 39: 285–317, 2003. Kluwer Academic Publishers, lk 288 [Edaspidi Van Duyne, P.C. Organizing cigarette smuggling and policy making, ending up in Smoke...]

¹⁵⁶ Von Lampe, K. Explaining the emergence of the cigarette black market in Germany. The Organised crime economy, Managing crime markets in Europe. P. C. van Duyne, K. von Lampe, M. van Dijck, J. L. Newell (Eds.). Wolf Legal Publishers. The Netherlands 2005, [lk 209-229 [Edaspidi Von Lampe, K. Explaining the emergence of the cigarette black market in Germany ...]]

¹⁵⁷ Von Lampe, K. Explaining the emergence of the cigarette black market in Germany, lk 222-223

Analüüsitud kriminaalasjades 161 isiku vanus varieerus 19 - 74 aastate vahel. Kõige enam isikutest olid 30-45 -aastased meesterahvad.¹⁵⁸

P.C. van Duyne seadis kahtluse alla klassikalise organiseeritud kuritegevuse rolli salasigaretikaubanduses. Avalikele andmetele peajasjalikult kriminaaltoimikute põhjal tehtud uuringus on ta kokkuvõtvalt kirjeldanud salasigareti käitlejat, kui peamiselt pereinimene madalama või tööliklassi sotsiaalse taustaga.¹⁵⁹ Saksamaa uuringu alusel 126st 52-1 oli legaalne töökoht olemas ja salasigaretikaubandusega tegeleti lississetulekuks.¹⁶⁰ Eestis oli keskmine kurjategija meesterahvas vanuses 31 – 50 aastat ja üldine sotsiaalne taust on sarnane Hollandi õigusrikkujatega, kus enamus süüdimõistetud isikutest oli kesk-eriharidusega ja tal legaalne sissetulek puudus või sai palka kuni 250 eurot kuus.

Lisaks Lampe vaatles kurjategijate koostööd, koopereerumise taset, struktuuri, hierarhiat ja nõ käsuliini. Lampe jõudis järeldusele, et Saksamaal salasigaretikaubanduses ei esine püsivat kuritegelikku võrgustikku, vaid pigem osalised ise aegamisi tegutsevad koostöös ning salasigaretikaubandusega hakati tegutsema erinevate tegurite koosmõjus. Kriminaalasjade analüüsimisel leidis mitmeid näiteid selle kohta kuidas isik algsest amatöör-kaubitsejast arenes väiksemahuliseks salakaubitsejaks ja sealt edasi laiendas veelgi oma tegevust ja sai hulгимüüjaks/vahendajaks.¹⁶¹

P.C. van Duyne oma uuringus kirjeldab, et salasigaretikaubandus on avatud, kus igakuks, kes soovib hakata salasigaretidega kaubitsema, saab selle võimaluse. Salasigareti käitlejat iseloomustatakse kui rahumeelset kaubitsejat, kellel üldjuhul pole varasemat karistatust või kriminaalset karjääri. Mõni oli aga ka nõ elukutseline ja korduvalt tabatud isik. Paljud olid aga lihtsalt amatöörid, kes läksid liiale ja seetõttu nad ka tabati. Ei ole erilist vägivaldsust, vaid ühe juhtumi puhul leiti läbiotsimisel illegaalne relv ning hirmutamiseks mõned isikud viitasid oma seotusele organiseeritud kuritegevusega. Salasigaretikaubanduse puhul on vaid

¹⁵⁸ Van Duyne, P.C. Organizing cigarette smuggling and policy making, ending up in smoke, lk 290-293

¹⁵⁹ Samas, lk 291

¹⁶⁰ Von Lampe, K. Explaining the emergence of the cigarette black market in Germany, lk 223

¹⁶¹ Samas, lk 224-225

mõningad viited narkokaubandusele ning kui erandid välja arvata, siis narkokaubandus ja salasisigaretikaubandus on jäänud eraldiseisvateks liinideks.¹⁶²

Samuti Eestis on igapäevane võimalus hakata salasisigaretidega kaubitsema. Eriti hästi oli see märgata kaks aastat tagasi, kui populaarsed interneti müügiportaalid avaldasid ka sigarettide müügikuulutusi. Enne sigarettide müügikuulutuste avaldamise lõpetamist oli müügiportaalides korraga mõnikümmend aktiivset kuulutust, kus enamasti Ida-Virumaa elanik pakkus müügiks korraga 1 – 50 plokki Venemaa päritoluga sigarette. Sigaretid klientidele toimetati isik personaalselt üle Eesti kohale või saatis kullerpostiga.¹⁶³

Ka Eestis kohalikul turul vahendajate ja üleriigiliste vahendajate /hulgimüüjate tasemel toimuv on Hollandi ja Saksamaaga sarnane. Tegemist on üksikisikutega, kes üksteise illegaalsest tegevusest teavad ja suhtlevad omavahel ning vajadusel projektipõhiselt koostööd teevad. Samuti kui salakaubitsejal tekib tarne probleemid, siis ta ostab nõ konkurendilt vajamineva koguse ning järgmisel korral võib ost-müük toimuda vastupidi. Samas on tuvastatud ka mõned kuritegelikud ühendused, kellel on paika pandud hierarhia ja konkreetsed rollid ning tegevus on suunatud just salasisigaretide kaubandusele.

Hollandi uuringu tulemusest on Eestis erinev korduvate ja nõ elukutseliste õigusrikkujate arv, kus ligi pooled süüdimõistetutest jätkasid samaliigiliste süütegude toimepanemist. Eestis 104st süüdimõistetud isikust 6 on varem saanud karistuse vägivalda või tulirelvaga seotud kuriteo eest. Samuti Eesti kohtupraktikas tuvastatud mitmeid juhtumeid (sh käesolevas töös käsitletav Aleksandr Kaldma kriminaalasi ja Ilja Prolivin kriminaalasi), kus sama isik pani toime nii narkokuriteo kui ka salasisigareti käitlemise. Töö autor nõustub, et üldjuhul on ka Eestis narkokaubandus ja salasisigaretikaubandus erinevad liinid, kuid omavahelised sidemed ja tutvused on tavalised.

¹⁶² Van Duyne, P.C. Organizing cigarette smuggling and policy making, ending up in smoke, lk 291

¹⁶³ Strateegiline baasanalüüs 2011. Aktsiiside eelanalüüsi värskendus..., lk 29

Lisaks Lampe püstitas küsimuse, miks salakaubandus kasvab ja miks ühes regioonis on salasigaretide levik suurem kui teises. Enamasti põhjenduseks tuuakse tubakatoodetele rakendatavat kõrget aktsiisi. Maksud maksmata ja maksud makstud tubakatoodete hinnavahe on niivõrd mõjus. Analüüsi käigus jõudis Lampe järeldusele, et see on küll tähtis faktor, kuid see ei selgita salasigaretide ebaühtlast jaotumist.¹⁶⁴ Eesti illegaalset sigaretiturgu vaadeldes ilmneb, et hoolimata oma väiksuses on ka Eestis salasigaretide levik ebaühtlaselt jaotunud. Kõige enam Ida-Virumaal ja kõige vähem Lääne-Eestis. Eestis esineb erinevates Eesti linnades sama salasigaretihinnavahe 0,10 - 0,20 eurot pakk.

3.4 Kriminaaltulu

Sigaretide lõpphind sõltub sigaretimargist, päritolust (võltsitud, *cheap-white* või originaaltoodang), selle alghinnast, tarneahela pikkusest, nõudluse-pakkumise suhtest jpm teguritest. Eestis on välja kujunenud kasumimarginaal, kus üldjuhul müügikanal koosneb neljast lülist ja iga lüli teenib kasumit umbes 0,20 € pakilt. Hollandis saadi kasumit Eestiga samas suurusjärgus, st 1,50–2,50 eurot blokilt, milles on 10 pakki.¹⁶⁵ Eesti maaletooja saab Valgevenest *cheap-white* sigarette osta hinnaga 0,90 eurot/ pakk, mille ta müüb edasi üle Eesti võrgustikku omavale vahendajatele/hulgimüüjatele hinnaga 1,10 eurot/ pakk. Vahendaja/hulgimüüja müüb edasi kohalikul, lokaalsel turul tegutsevatele vahendajatele hinnaga 1,30 eurot/ pakk. Viimane müüb sigaretid edasi lõpptarbijatele müüvatele isikutele hinnaga 1,50 eurot/ pakk ja lõpptarbivad ostavad sigarette 1,70 eurot/ pakk.¹⁶⁶ 2013.a poest ostes kõige odavam sigaretimark Next maksab 2,50 eurot/ pakk.

Ülemaailmselt on välja kujunenud reegel, et salasigaretide jaemüügi hind on 50% - 75% legaalse sigareti hinnast.¹⁶⁷ Kuna salasigaretide tarbijad on üldisest madalama sissetulekuga ja eriti hinnatundlikud, siis Eestis maksud maksmata ja maksud makstud tubakatoodete 70% (~0,80 eurot pakilt) hinnavahe on niivõrd oluline argument nende käitumise otsustamiseks ja selgitab, miks on salasigaretide järele suur nõudlus.

¹⁶⁴ Von Lampe. Explaining the emergence of the cigarette black market in Germany, lk 225

¹⁶⁵ Van Duyne, P.C. Organizing cigarette smuggling and policy making, ending up in smoke, lk 293-294

¹⁶⁶ Strateegiline baasanalüüsi värskendus 2012. Tallinn 2013..., lk 25

¹⁶⁷ FATF Report. Illicit Tobacco Trade..., lk 13

Arvestades, et ühes originaalkastis on 500 pakki (50 plokki) sigarette, siis kurjategijad teenivad ühe kasti pealt kriminaaltulu 400 eurot, millest iga lüli teenib siis 100 eurot. Võrdluseks, et Eesti alampalk täistöö aja korral on 320 eurot kuus.¹⁶⁸ Võttes aluseks varem välja toodud Eesti kohaliku salasigaretituru mahu, mis 2011.a oli MTA andmetel 18,89%, koguses 428 700 000 tk, st 21 435 000 pakki (42 870 kasti), siis kogu sigaretituru müügitl teenitakse kokku kriminaaltulu üle 17 miljoni euro. Võrdluseks, et sama koguse pealt kujunes riigil koos aktsiisimaksu ja käibemaksuga saamata jäänud maksude näol kahjuks 41,5 mln eurot.

Töö esimeses osas tabelis nr 1 olid tulus välja arvutatud. Kui aga 50 plokki toimetada Soome teenib juba 800 eurot või UK-sse või Saksamaale, siis teenib isik 1 800 eurot kasumit. Ilmekaks praktikas esinenud näiteks salasigaretide tulususest on juba töös kirjeldatud Ilja P kriminaalasjas tuvastatud asjaolud, kus Ilja P. pangakontodele UK-st, Saksamaalt ja Hollandist laekunud raha ja sularaha sissemaksed erinevatele kontodele näitasid, et illegaalse äri kasum 1,5 aasta jooksul oli kokku 3 951 848 krooni (252 578 €).¹⁶⁹

Kehtivate kriminaalpoliitika arengusuundade seletuskirjas tõdeti, et majandus- ja organiseeritud kuritegevus on kuriteoliigid, mida on võimalik ohjeldada edukalt karistusõiguse ja selle realiseerimisega - kuna nende toimepanijate eesmärgiks on kasum, kalkuleerivad nad suhteliselt täpselt ka võimalikud kahjud sinna sisse, mistõttu vara võimalik kaotus avaldab isegi suuremat mõju kui tegelik karistusahvardus.¹⁷⁰ Nõustudes, et illegaalse sigarettidega kaubitseja on ratsionaalse ja majandusliku mõtlemisega isik, kelle ainuke eesmärk on teenida varalist kasu, siis kriminaaltulu konfiskeerimine on just üks peamisi heidutusi reaalse (šoki)vangistuse kõrval.

¹⁶⁸ Vabariigi Valitsuse määrus. Töötasu alammäära kehtestamine. 10.01.2013 RT I, 11.01.2013, 7. -Kättesaadav arvutivõrgust: <https://www.riigiteataja.ee/akt/111012013007> 04.05.2013

¹⁶⁹ Harju Maakohus 02.03.2011 kohtuasi 1-11-1970 Aleksandr Kulešov'i, Rodion Ovsijenko süüdistuses KarS § 184 lg 1 - § 22 lg 3 ja Ilja Prolivin'i süüdistuses KarS § 184 lg 2 p 1, § 188 lg 1 - § 22 lg 3 ja § 376 lg 1 järgi. Kättesaadav arvutivõrgust: https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/maa_ringkonna_kohtulahendid/menetlus.html?kohtuasjaNumber=1-11-1970/12 20.05.2012

¹⁷⁰ Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018, eelnõu 663SE seletuskiri, lk 41 - Kättesaadav arvutivõrgust: http://www.riigikogu.ee/?page=en_vaade&op=ems&enr=663TK&koosseis=11, 04.03.2013

Eespool on juba välja toodud salasigaretide käitlemise tulusus, mistõttu isiku elatustase tõuseb selgelt üle oma legaalsete võimete, st isiku väljaminekud ei vasta legaalsetele sissetulekutele. Kehtiv karistusseadustik annab aluse kriminaaltulu laiendatud konfiskeerimise kohaldamiseks 21 kuriteo puhul, nende hulgas KarS § 391 järgi salakaubaveos, kuid selline võimalus puudub KarS § 376 puhul. KarS § 83² alusel kriminaaltulu laiendatud konfiskeerimise kohaldamiseks peab olema täidetud veel tingimusena, et süüdimõistetut karistatakse vähemalt üle kolmeaastase vangistusega ning kuriteo olemuse, isiku legaalse sissetuleku ja varandusliku olukorra ning elatustaseme erinevuse või muu põhjuse tõttu on alust eeldada, et isik on saanud vara kuritegude toimepanemise tulemusena.

KarS § 82 alusel on võimalik süüdimõistetult konfiskeerida konkreetse kuriteo toimepanemise tulemusel saadud vara. Kirjeldatud võimaluse rakendamise muudab raskes praktika, kus isik allutatakse uurimistoimingule, kui isikul pole hoidmise või edasitoimetamisega veel tulu tekkinud. Tulenevalt salakauba käitlemise varjatusest ja konspireeritusest nii ostja kui ka müüja poolt, siis varasemate episoodide tõendamise on asitõendite ja tunnistajate puudumise tõttu äärmiselt keeruline. Seega hoolimata teadmisest, et illegaalne sigaretikaubandus on tulus ja menetluste käigus välja selgitatust, et isiku kulutused ja elatustase ületavad selgelt tema legaalseid sissetulekuid, siis neid tulusid ei saa konfiskeerida.

Autor ühineb 04.03.2011 prokuratuuri üldkogul endise justiitsminister Rein Lang`i kõnes väljatoodud üleskutsega ja vajadusega pöörata rohkem tähelepanu kuritegeliku tulu konfiskeerimisele: “Niisama loomulikult nagu prokurör mõtleb läbi isiku süüküsimuse, peab ta küsima varalise kasuga seotud kuritegude menetlemisel: kuidas saaks kurjategijalt võimalikult viimse sendini kätte tema kuritegeliku teenistuse“.¹⁷¹

Eriti tugevalt mõjutab kriminaaltulu konfiskeerimine uusi või väikese käibega sigaretikäitlejaid, kellel pole aega ja finantse varude soetamiseks ega kuritegeliku skeemi muutmiseks. Arvatavasti nad on investeerinud oma enda algkapitali ning on sõltuvad mitme partii müügitulust enne kui neil tekib reserv, millega saab katta avastustest tekkivaid kahjusid. Samuti on neil suhteliselt lihtsad rahapesu skeemid ja kriminaaltulu on üldjuhul paigutatud

¹⁷¹ Lang, R. Justiitsministri ettekanne prokuröride üldkogul 2011. aastal. Tallinn 04.03.2011. - Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.just.ee/53603> 06.05.2012

kodumaale. Illegaalne sigaretikaubandus on rahvusvahelise loomuga, mille vastu võitlemine peab sisaldama finantsdimensiooni ja kriminaaltulu konfiskeerimist.¹⁷²

Justiitsministeerium viis 2010. a läbi kriminaaltulu konfiskeerimise alase analüüsi, et hinnata laiendatud konfiskeerimise võimaldavate süütegude kataloogi laiendamise vajadust. Justiitsministeeriumi on seisukohal, et laiendatud konfiskeerimise kohaldamine ei tohiks muutuda millekski tavapäraseks ja paljude süütegude juurde kuuluvaks võimaluseks. Analüüsi käigus mitmed intervjueritud menetlejad on arvanud, et regulatsiooni tuleks laiendada.¹⁷³ Positiivse edasise arenguna saab välja tuua, et Riigikogu on 09.06.2010 tehtud otsusega heaks kiitnud "Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018"¹⁷⁴, kus on püstitatud ühe eesmärgina majanduskuritegude ennetamisele ja reageerimisele kõrgendatud tähelepanu pööramist. Selle täitmiseks on välja toodud olulisema tegevusena kriminaaltulu konfiskeerimise.

3.5 Maksustamise võimalused

Kuna sigaretid on üldjuhul aktsiisi ja käibemaksuga maksustatav kaup, siis vaadeldakse õigusrikkuja halduskorras maksustamise võimalusi. Esmalt peatume aga KarS § 376 võrdlusel KarS §-ga 389¹, mis sätestab kriminaalvastutuse deklaratsiooni esitamata jätmise või selles valeandmete esitamise eest, kui sellega jäi maksudena laekumata vähemalt suurele kahjule vastav summa. Nimetatud kuriteo koosseisude vahekorda on käsitletud juba varem käsitletud Riigikohtu kriminaalkollegiumi otsuses 06. märtsist 2009 nr 3-1-1-3-09 punktis 19.8: „Ebatäpne on apellatsioonikohtu seisukoht, nagu oleks näiteks isikut, kes käitleb tubakatooteid ebaseaduslikult väljaspool aktsiisiladu, võimalik karistada mõne maksusüüteo koosseisu järgi tubakatoodeidelt aktsiisimaksu deklareerimata jätmise eest. Tubakaaktsiisi puhul asendab tavapärasest maksu deklareerimist maksumärkide ostmine. Tubaka aktsiisideklaratsiooni esitamise kohustus on üksnes aktsiisilaopidajal või mõnel teisel tubakatoodeid maksumärgistamise õigust omaval isikul tema poolt kasutatud või kasutamisele

¹⁷² FATF Report. Illicit Tobacco Trade..., lk 18

¹⁷³ Klopets, U. Konfiskeerimise regulatsiooni rakendumise ülevaade. Justiitsministeerium Tallinn 2010. lk 19 - Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53547/Konfiskeerimise+regulatsiooni+rakendumise+%FClevaade> 12.04.2012

¹⁷⁴ Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018. RTIII, 18.06.2010, 26, 51 <http://www.estlex.com/tasuta/?id=8&aktid=122166&fd=1&grupp=1&leht=10&lineid=1> 12.04.2012

kuulunud maksumärkide kohta. Selle deklaratsiooni esitamata jätmise eest ei ole võimalik karistada isikut, kes ei vasta maksumärgistamise õiguse saamiseks nõutavatele tingimustele (ATKEAS § 62 lg 1) või kelle käideldav tubakas ei paikne maksumärgistamiseks ettenähtud asukohas (ATKEAS § 61 lg 4). Seda põhjusel, et seadus ei võimalda sellistel asjaoludel isikule maksumärke väljastada. Järelikult pole ka tubakatoodete ebaseaduslikul käitlemisel võimalik esitada nõuetekohast deklaratsiooni maksumärkide kasutamise kohta, mis omakorda tähendab, et tubakatooteid väljaspool selleks ettenähtud asukohta käitlevale isikule ei saa ette heita tubaka aktsiisideklaratsiooni esitamata jätmist ja teda selle eest karistada. Sellise teo eest karistatakse muude eelduste olemasolul TubS II § 39 või KarS § 376 järgi. Mis puudutab ringkonnakohtu poolt osutatud Maksukorralduse seadus § 154¹, siis selles paragrahvis sätestatud väärteokoosseisu suhtes moodustavad KarS § 376 ja TubS II § 39 erikoosseisu.¹⁷⁵

Riigikohtu seisukohaga tuleb nõustuda, kuid eeltoodud Riigikohtu väide, et tubakaaktsiisi puhul asendab tavapärasest maksu deklareerimist maksumärkide ostmine, on veidi ebatäpne. Kuigi eelnevalt tellitakse maksumärgid, mis paigaldatakse tubakatoote pakendile, siis tubakaaktsiisi deklareerimine ja maksmine toimub siiski tulenevalt ATKEAS § 25 lg 2 esitatava aktsiisideklaratsiooni alusel. Karistusõigusliku hinnangu andmiseks on oluline tähele panna, et ATKEAS § 25 lõikega 6 on aktsiisiseaduse nõuete rikkujale küll pandud maksude maksmise kohustus, kuid samas puudub aktsiisideklaratsiooni esitamise kohustus. KarS § 389¹ üheks koosseisuliseks tunnuseks on just deklareerimata jätmine, mis on tegevusetusdelikt, kus vastutusele võtmiseks on vajalik seaduses selgelt sätestatud kohustus. Nimelt just seetõttu, et ATKEAS-s pole sätet, mis kohustaks illegaalse aktsiisikauba käitlemisel esitama aktsiisideklaratsiooni, ei saa isikule ka ette heita deklareerimata jätmist. Siinjuures maksumenetlusliku kaasaitamiskohustuse ja süüteomenetluse puhul enese mittesüüstamise privileegiga võib tekkida vastuolu. Karistusõiguses kehtib põhimõte *nemo tenetur se ipsum accusare*, mille kohaselt keegi ei pea tunnistama iseenda vastu (PS § 22 lg 3). Isikul pole kohustust enda maksekohustuse avaldamisega õigusrikkumise kohta andmeid esitada.

Lisaks tuleb arvestada, et juhtumitel, kus isik on sigarettidega kinni peetud, siis pole kahju tekkinud ja seega pole võimalik kriminaalmenetluse raames tsiviilhagi esitada. Alternatiivse

¹⁷⁵ Riigikohtu kriminaalkolleegiumi kohtuotsus 06. märtsist.2009 nr 3-1-1-3-09...

lahendusena saab käsitleda õigusrikkujalt illegaalse aktsiisikauba maksustamist maksumenetluse käigus. 2009. aastal ATKEAS § 27 lg 1 p 4 aktsiisivabastuste loetelust jäeti välja sõna „konfiskeeritud“, mille tulemusel konfiskeeritud aktsiisikaup pole enam aktsiisimaksust vabastatud. ATKEAS § 24 lg 7 täiendab, et maksukohustus ei lõpe tollivõla lõppemisega kauba konfiskeerimisel.

Euroopa Kohtu 02.04.2009 C-459/07 *Veli Elshani vs Hauptzollamt Linz*, eelotsuses oli peamiseks küsimuseks Ühenduse tolliseadustiku (edaspidi ÜTS) artiklis 233 tollivõla lõppemine mõiste „ebaseaduslik sissetoomine“ sisustamine.¹⁷⁶ Kaupade sissetoomine ühenduse tolliterritooriumile on ebaseaduslik, kui impordil ei järgita määrusega nr 2913/92 (millega kehtestatakse ühenduse tolliseadustik, muudetud määrusega nr 2700/2000) sätestatud etappe. Esiteks tuleb nimetatud seadustiku artikli 38 lõike 1 järgi ühenduse tolliterritooriumile toodud kaubad toimetada viivitamata kas tolli määratud tolliasutusse või vabatsiooni. Teiseks tuleb nimetatud seadustiku artikli 40 kohaselt tolliasutusse saabunud kaup esitada tollile. Kui kaup imporditakse ühenduse tolliterritooriumile sellistel tingimustel, tekib tollivõlg nimelt kaubad importinud isikul ja seda hetkel, kui kaubad ebaseaduslikult sisse toodi ehk hetkel, kui on selge, et nimetatud seadustiku artiklites 38–41 sätestatud formaalsusi ei ole täidetud. ATKEAS § 22 lg 1 p 2 kohaselt on aktsiisi maksjaks võlgnik ühenduse tolliseadustiku mõistes ja ATKEAS § 24 lg 7 alusel võlgnikul tekib maksukohustus aktsiisikauba impordil ja muudel juhtudel, millega kaasneb aktsiisikauba sisseveol tollivõla tekkimine ühenduse tolliseadustiku mõistes. Maksukohustus tekib tollivõla tekkimise päeval. Maksukohustus ei lõpe tollivõla lõppemisega kauba konfiskeerimisel.

Eeltoodust nähtuvalt on maksustamise erisus sõltuv tubakatoote avastuse kohast. Kui avastatakse tollipunktis enne sisemaale vabasse ringluse jõudmist, siis pole makse võimalik määrata. Sisemaal avastatud sigarettide puhul on aga võimalik lisaks aktsiisile määrata ka imporditollimaksud ja käibemaks, kuivõrd tollivõlg ei ole lõppenud, sest kaup on läinud vabasse ringlusesse. Alates 2012.a teisest poolest on Maksu- ja Tolliamet siseriiklike avastuste puhul peale süüteo eest määratud karistuse jõustumist hakanud aina aktiivsemalt lisaks karistusele ka maksumenetluslikult maksustama.

¹⁷⁶ Euroopa Kohtu kohtuasi 02.04.2009 C-459/07 *Veli Elshani vs Hauptzollamt Linz*, eelotsus. – Kättesaadav arvutivõrgust: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62007CC0459:ET:HTML>

KOKKUVÕTE

Nii ülemaailmselt, Euroopa Liidus kui ka Eestis on salasingaretikaubanduse vastane võitlus prioriteetne valdkond, et suurendada eelarvetes planeeritud aktsiisidest laekuvaid maksutuluseid ja tagada legaalsele sigaretikaubandusele aina enam seatavate piirangute järgimine. Samas isikute õiguskonkurents on viimastel aastatel vähenenud ning suurenenud on maksupettuste tõttu ühiskonnale tekitatud kahju. Euroopa Liidus jääb liikmesriikide eelarvetesse salasingarettide leviku tõttu igal aastal kokku 10 miljardit eurot laekumata. 2011. aastal jäi Eestil ca 428,7 miljoni salasingareti leviku (18,9% legaalsest sigaretiurust) tõttu tubakaaktsiisi ja käibemaksuna 41,5 miljonit eurot eelarvesse laekumata. Võttes aluseks salasingarettide maaletooja alghinna ja lõpptarbijale müüdava sigareti hinnavahe, siis kogu sigaretiturumüügist teenitakse kokku kriminaaltulu üle 17 miljonit eurot aastas.

2011.a Euroopa Liidu keskmine salasingarettide maht oli ~10% kogu legaalsest sigaretiturust. Eestis salaturu osakaal 2011.a Nielsen'i uuringu järgi oli 18,4% ning MTA hinnangul on salasingarettide osakaal võrreldes 2010.aastaga veelgi vähenenud 16-19%le. Samas KPMG andmetel 2012.a salaturu osakaal tõusis 19,5 %le, millega Eesti on peale Lätit ja Leedut EL-s kolmandal kohal. Salaturul pakutavast on moodustanud valdava enamuse Venemaa päritolu PMI (Bond, Next, L&M jt) ja JTI (More, Winston jt) originaaltoodang. Hoolimata Eesti salaturu väiksusest ja Venemaa originaaltoodangu kättesaadavusest ning odavast hinnast, siis sarnaselt teistele liikmesriikidele on Eestis 2010.aastast alates aina laiemalt levinud Valgevene päritolu *cheap-white* (Bayron, Premier, Fest jt) salasingarettid. Illegaalsetes sigaretitehastes toodetud sigarettid (võltsitud Prince, Marlboro, L&M sigarettid) esinevad Eesti siseturul harva ja vähesel määral, sest need on ebakvaliteetsemad kui *cheap-white* sigarettid.

Salasingarettide suure koguse määratlemise aluseks on sajakordne tubaka aktsiisimäär, mis alates 01.01.2013. aastast on 8 480 eurot. Selle järgi arvestatult 2013. aastal salasingarettide suur kogus on koguses vähemalt 100 000 sigaretti, so 10 originaalkasti. Nimetatud kogus on kujunenud praktikas piisavaks ja proportsionaalseks piiriks vastavalt teo raskusele, et eristada väärtegu ja kuritegu.

Käesoleva töö uurimisobjektiks oli salasingaretikaubanduse negatiivse mõju hindamine, illegaalsete sigarettide kaubitsejate sotsiaalne ja majanduslik kirjeldamine ja organiseeritud kuritegevusega seoste uurimine. Salasingaretivastaste meetmete juures keskenduti pakkumise ja saadava tulu vähendamise võimaluste leidmisele. Selleks jaotati töö kolmeks osaks, kus esimeses osas on kirjeldatud maailma, EL-i ja mõnede valitud liikmesriikide ning eraldi Eesti legaalsele ja illegaalsele sigaretituru mahte ja dünaamikat. Teises osas on antud ülevaade Eesti majanduskuritegude dünaamikast ja senisest karistuspraktikast. Lähemalt on vaatluse alla võetud KarS § 376 ja analüüsitud erinevate tasandite jõustunud kohtulahendeid. Samuti on kirjeldatud salasingaretikaubanduses tegutsejaid, nende sotsiaalset ja majandusliku tausta ning nende seotust teiste kuritegudega ja organiseeritud kuritegevusega. Eesti tulemusi on võrreldud Hollandi ja Saksamaa sarnaste teaduslike uurimuste tulemustega. Kolmandas osas on analüüsitud näitajaid ja meetmeid, mis iseloomustavad seniste salasingaretikaubanduse vastaste meetmete tulemuslikkust ning vastavust kaitstavatele väärtustele, karistuse eesmärkidele ja ühiskondlikele ootustele.

Kohtulikult karistatud isikute kirjeldamiseks ja ka karistuspraktika hindamiseks on kasutatud kohtulahendite analüüsi. Aastatel 2005 - 2011 tehti Eesti kohtutes KarS § 376 järgi kokku 70 kohtuotsust. Kohtuotsusega oli seotud 104 Eesti elanikku, kellest 7 korduvalt ja 5 välismaalast, seega kokku 109 erinevat isikut. Kokkuvõtvalt võib Eestis salasingarette käitlevat isikut kirjeldada kui vene rahvusest kesk-eriharidusega meesterahvas, kes on vanusegrupis 31 – 50. Tal ametlik sissetulek puudub või moodustab see alla 3 000 euro aastas. Peaaegu pooled karistatud isikud jätkasid samaliigiliste süütegude toimepanemist hoolimata neile varasemalt määratud karistustest.

Hollandis ja Saksamaal menetletud kriminaalasjade põhjal nähtub, et salasingarettide käitlejate sotsiaal-majanduslik taust, tarneahelate struktuur ja üldine seotus teiste kuritegudega on sarnane Eestiga. Saksamaal on salasingarettide käitlemise eest ette nähtud karistuseks kuni 10.a vangistust. Hollandis on sama teo eest võimalik karistada maksimaalset 4.a vangistusega.

UK suutis 10 aastaga salaturu osakaalu 21%lt vähendada poole võrra 10%le, millega on heaks eeskujuks edukast salasingaretikaubanduse vastasest võitlusest. Seejuures UK on kõrge aktsiisimäära ja salasingareti hinna tõttu väga atraktiivne sihtriik. UK avastab salasingarette

EL-s kõige enam. UK üheks meetmeks salasigaretikaubanduse eest oli karistuse maksimummäär suurendamine 5 aastalt vangistusele 7 aastale ja erinevate lisakaristuste sätestamine. Samuti on Saksamaa hea näide kuidas on suudetud salaturg hoida stabiilselt 10% juures. Saksamaal on salasigaretikaubitsejat raskendavatel asjaoludel võimalik karistada aga veelgi karmimalt, so kuni 10 aastase vangistusega.

Salasigaretikaubanduse kui latentse kuritegude vastaseks edukamaks võitluseks tuleb Eestis luua paremad võimalused ja vabastada ressursid masskuritegevuse menetlusest. Nimelt on mõistlik korduv väikses koguses KarS § 391 järgi salakaubaveo toimepanemine dekriminaliseerida ja muuta karistatavaks vaid väärteona. Autor toetab 2013.a Vabariigi Valitsuse muudatuse tegemist, millega alustati ka eelnimetatud dekriminaliseerimise protsessiga.

Eestis on välja kujunenud kasumimarginaal, kus üldjuhul müügikanal koosneb neljast lülist ja iga lüli teenib salasigaretite müügilt kasumit umbes 0,20 € pakilt. 2012-2013 andmetel Eesti maaletooja saab Valgevenest *cheap-white* sigarette osta hinnaga 0,90 eurot/ pakk, mis jõuab lõpptarbijatele hinnaga 1,70 eurot/ pakk. Arvestades, et ühes originaalkastis on 500 pakki (50 plokki) sigarette, siis kurjategijad teenivad ühe kasti pealt kriminaaltulu 400 eurot, millest iga lüli teenib siis 100 eurot. Alates 2013.a aprillist maksab poes kõige odavam sigaretimark Next 2,50 eurot/ pakk. Eestis legaalse ja illegaalse tubakatoodete 70 %ne (~0,80 eurot pakilt) hinnavõit selgitab, miks on salasigaretite järele suur nõudlus.

Kehtiv KarS § 376 näeb karistusena ette maksimaalselt 3 aastat vangistust, mis on EL-i liikmesriikide seas üks leebemaid. Arvestades suurt korduvuse määra, salasigaretikaubandusega tekitava kahju suurust, seotust organiseeritud kuritegevusega ning kuriteo saadavat tulusust, siis KarS § 376 sanktsioonimäär tuleb tõsta 5 aastani ja lisada laiendatud konfiskeerimise võimalus. Lisaks autor toetab lahendust, mis näeb ette KarS § 376 väärteoprejuditsiooni kaotamise. Kui Eesti ei sätesta tugevalt heidutavaid järelmeid, siis püsib paratamatult nõrk positsioon illegaalsete sigarettide vastases võitluses. Kui jätta sanktsioon muutmata, siis Eestis kehtiks kurjategijale kasulik reegel - kõrge kasum kuriteo toimepanemisel, aga madal risk kuriteo avastamisel.

Autor rõhutab, et lisaks käesolevas töös välja pakutud karistuste karmistamisele ja kriminaaltulu konfiskeerimisele, on vajalik salasigaretikaubanduse vastase võitlusele lähenda igakülgset ja tõhustada ka teisi meetmeid. Tuleb juurutada MTA alternatiivse lähenemisena maksumenetluse raames rakendatav konfiskeeritud salasigaretide maksustamise praktika.

Käesolev töö aitab objektiivsemalt mõista salasigaretite käitlemise nüansse ja hinnata illegaalsest tegevusest saadavat varalist kasu. Loodetavasti esitatud ettepanekud leiavad aktsepteerimist ja seadusandja sätestab seadustes vajalikud muudatused.

ILLEGAL CIGARETTES MARKET IN ESTONIA

SUMMARY

Share of illegal cigarettes has grown up to 11% in the global cigarette market in 2010, i.e. to more than 600 billion illegal cigarettes. Combat against illegal cigarette trading both in the European Union and Estonia is a priority. Volume of illegal cigarettes in the European Union in 2010 was 60 billion cigarettes covering about 10% of the entire estimated cigarette market. It caused 10 billion € loss in unpaid taxes. About 428,7 million illegal cigarettes (17,9%) brought along 41,5 million € of unpaid excise tax and VAT unpaid to the state budget of Estonia in 2011.

Share of the illegitimate market was 18,4 % in Estonia in 2011 according to the research by Nielsen and according to the estimates by the Tax and Customs Board share of the illegal cigarettes has been shrinking compared to 2010 even more – to 16-19%. But according to the research by KPMG latest data share of illegal cigarettes is increased to 19,5%. Major supply in the clandestine market comes as original production of Russia. Legally manufactured so-called *cheap-white* cigarettes (Bayron, Premier, Fest etc) started gaining popularity in Estonia since 2010. Cigarettes, produced in illegal production facilities (counterfeit Prince, Marlboro, L&M cigarettes) are relatively rare in limited amounts in Estonia.

Based on the Tobacco Act § 6 subsection 2¹, the Alcohol, Tobacco and Fuel Excise Duty Act applies upon determination of quantity of tobacco products. Large quantity of illegal cigarettes is measured by hundredfold tobacco excise rate (was established in 2013 by the Alcohol, Tobacco, Fuel- and Electricity Excise Duty Act § 56 subsection 1¹) which equals to € 8 480. Most common price of cigarettes in Estonia in 2013 was 2,62 €/per pack. To sum up: a large quantity of illegal cigarettes in 2013 pursuant to § 376 and of the Penal Code is at least 100 000 cigarettes, i.e. 10 original master cases.

Illegal trading in cigarettes and involvement in trading is the aim of research in terms of this paper. Counter-measures against illegal cigarettes focussed on potential ways of reducing supply and earnings are being sought. The idea was to find feasible solutions and recommendations to cut down illegal cigarette trading, first of all in Estonia.

There is an overview of the global and regional legal and illegal cigarette markets and dynamics in the first Chapter of the paper as well as that of the Finland, Latvia, Lithuania and Estonia specifically. Researches of various internationally recognised research organisations and polls by the Estonian Market Research Institute have been used to describe functioning of the cigarette market. The author used also sources from OLAF, Europol and Estonian Tax and Customs Board – both public and restricted information and analyses.

Second Chapter gives the overview of dynamics of economic crimes in Estonia and existing so far sanctions as well as persons involved in illegal cigarette trade, including social and economic background of these people and their involvement in other types of crime. Judicial decisions have been analysed to describe persons who have criminal records as well as the evaluation of judicial practice. Decisions made within the period of 2005 to 2011 by Estonian courts pursuant to § 376 of the Penal Code 72, involved 104 Estonian citizens, 7 of which were recidivist plus 5 foreigners - total of 109 persons. A person handling cigarettes illegally in Estonia could be described in general as a 31- 50 years old Russian national. He has no legal income or earns under 3 000 € per year. Almost half of the sentenced offenders continue committing similar kinds of offences inspite of the previous sentences.

Analysis of indicators and measures has been given in the third Chapter that characterise efficiency of anti- unlawful cigarette handling measurements and correlation with the values to be protected, aims of protection and public expectations. Fight against illegal cigarettes in Estonia without introducing discouraging sanctions would retain imminently weak position. If sanctions would not be altered, criminals would benefit in Estonia as earnings from committed crimes are significant and consequences after getting caught is low.

More favourable conditions are to be created in order to fight against trading in illegal cigarettes and resources released from the regular crime proceedings. Small quantities of smuggled goods recurrently should be decriminalized and punishable as misdemeanours.

Considering seriousness of rational-economic factors and specifics of offences in question, large scale confiscation of criminal revenue would be a major deterrent next to the imprisonment.

§ 376 of the valid Penal Code provides maximum of three years imprisonment as punishment which is one of the mildest in the European Union. § 376 of the Penal Code has to be altered. Sanction to be imposed could be up to 5 years of imprisonment which would be a medium of the European Union.

There is variety of emotional and contradictory opinions concerning the span of negative impact, association to the organised crime is underestimated as well as there is no proven information available.

Social element related to both supply and demand from the point of view of an individual is first of all material interest, price and profitability. Estimated earnings from one master case (500 packs) of originals sold illegally are 400 €. Price aspect is critical in making a purchase decision as the price differential of legal and illegal pack of cigarettes is ~0,8 €/per pack.

This paper concentrates on finding ways of reducing supply and potential earnings - i. e. fight against illegal cigarette trade should cover all components of anti-crime combat.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Ahven, A jt. (koost). Kuritegevus Eestis 2009. Kriminaalpoliitika uuringud nr 12. Justiitsministeerium. Tallinn 2010.
2. Ahven, A jt. (koost). Kuritegevus Eestis 2010. Kriminaalpoliitika uuringud nr 15. Justiitsministeerium. Tallinn 2011.
3. Ahven, A jt. (koost). Kuritegevus Eestis 2011. Kriminaalpoliitika uuringud nr 15. Justiitsministeerium. Tallinn 2012.
4. Allen, E. The Illicit Trade in Tobacco Products and How to tackle it. The International Tax and Investment Center. 19.04.2011 - Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.iticnet.org/Public/PublicDocLanding.aspx?id=41&type=Brussels>, 03.05.2012
5. Arnberg, J, Danielsson, M. The non duty paid market for cigarettes in Sweden. 2010 Report. AB Handels Utredningsinstitut 2011. - Arvutivõrgus kättesaadav: <http://mb.cision.com/Public/MigratedWpy/98085/9138093/844f5f32e0669f6b.pdf>, 17.04.2012
6. OCTA 2011. EU Organised Crime Threat Assessment 2011. Europol. Hague 04.05.2011. lk 24-25. - Kättesaadav arvutivõrgust: <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/octa2011.pdf> 20.03.2012
7. FATF Report. Illicit Tobacco Trade. The Financial Action Task Force. France. June 2012. - Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Illicit%20Tobacco%20Trade.pdf> 03.03.2013
8. Hirvonen, E. (Ed). Finnish customs intelligence and investigation report 2010. Finnish Customs. Kopijyvä 2011. – Maksu- ja Tolliametis
9. Joossens, L. Deliverable 5.2: Illicit tobacco trade in Europe: issues and solutions. Pricing Policies and Control of Tobacco in Europe, PPACTE August 2011. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.ppacte.eu/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=187&Itemid=29 01.05.2013

10. Junninen, M. Finnish professional criminals and their organisations in the 1990. Springer 2008. *Crime Law Social Change* (2009) 51:487–509, lk 505
11. Klopets, U. Konfiskeerimise regulatsiooni rakendumise ülevaade. Justiitsministeerium Tallinn 2010. lk 19. - Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53547/Konfiskeerimise+regulatsiooni+rakendumise+%FClevaade> 12.04.2012
12. Kuritegevus Eestis 2008. Kriminaalpoliitika uuringud nr 10. Justiitsministeerium. Tallinn 2009.
13. Orro, E. (koost) Illegaalsete tubakatoodete tarbimine ja kaubandus Eestis 2010. Eesti Konjunktuuriinstituut. Tallinn. Mai 2011.
14. Sööt, M.-L (toim). Kuritegevus Eestis 2007. Kriminaalpoliitika uuringud nr 8. Justiitsministeerium. Toim. Tallinn 2008.
15. Reinthal, T. Ülekriminaliseerimine. Riigikohus. Tartu 2010. - Arvutivõrgus kättesaadav: [http://www.riigikohus.ee/vfs/995/2010_Lisa%202%20\(Ulekriminaliseerimine_analuus\).pdf](http://www.riigikohus.ee/vfs/995/2010_Lisa%202%20(Ulekriminaliseerimine_analuus).pdf), 23.04.2012.
16. Sootak, J. Majanduskriminaalõigus. [lk 39 – 63]. Tartu: SA Eesti Õiguskeskus, 1998.
17. Sööt, M.-L., Lill, L., (Eds) Walter, K., Leijonmarck. E., Molcean, A. Organized crime and the Financial Crises. Recent Trends in the Baltic Sea region. Institute for Security and Development Policy. Sweden 2011.
18. Tackling Tobacco Smuggling – building on our success. HM Revenue & Customs. Aprill 2011. Arvutivõrgus kättesaadav: http://customs.hmrc.gov.uk/channelsPortalWebApp/channelsPortalWebApp.portal?_nfpb=true&_pageLabel=pageVAT_ShowContent&propertyType=document&columns=1&id=HMCE_PROD1_031246 17.04.2012
19. Van Duyne, P.C Organizing cigarette smuggling and policy making, ending up in smoke. *Crime, Law & Social Change* 39: 285-317; Kluwer 2003
20. Von Lampe, K. Explaining the emergence of the cigarette black market in Germany. The Organised crime economy. Managing crime markets in Europe. van Duyne, P.C., von Lampe, K., van Dijck, M., Newell, J. L. (Eds.). Wolf Legal Publishers. The Netherlands 2005.

STATISTILISED ALLIKAD

21. Empty Pack Survey report Estonia 2012 Q2. The Nielsen Company. UK 2012.
- Maksu- ja Tolliametis
22. Empty Pack Survey report Estonia 2012 Q4. The Nielsen Company. UK 2012. -
Maksu- ja Tolliametis
23. Empty Pack Survey report Estonia 2011 Q3. Philip Morris International. 2011.
- Maksu-ja Tolliametis
24. Excise duty tables. Part III Manufactured Tobacco. European Commission. Brussels
2011. - Arvutivõrgus kättesaadav:
http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/excise_duties/tobacco_products/rates/excise_duties-part_iii_tobacco_en.pdf, 05.05.2013
25. Jankevica, A. Health Warning Language Survey. Survey of Smokers in Latvia 2010. TNS
Latvia. 2010. – Maksu- ja Tolliametis
26. Jankevica, A. Health Warning Language Survey. Survey of Smokers in Lithuania 2010.
TNS Latvia. 2010 – Maksu- ja Tolliametis
27. Finland 2012-2 Market survey report. MS Intelligence. Helsinki 2012. Slide 13, 15. -
Maksu-ja Tolliametis
28. Kalweit, K-J & Glasser, J. Workshop on fighting against Cigarette-Smuggling. German
customs. Bucharest 12-15.07.2011. – Maksu-ja Tolliametis
29. Latvia empty pack survey 2012 Q4. The Nielsen Co. 2012 – Maksu- ja Tolliametis
30. Latvian Customs. Latvian cigarette seizure statistics 2012. Riga 25.03.2013. - Maksu- ja
Tolliametis
31. Lithuania empty pack survey 2012 Q4. The Nielsen Co 2012. – Maksu- ja Tolliametis
32. Lithuanian delegation. Final report of Project Group on action 5.1 “To improve the
possibilities to tackle the threat of serious and organized crime in tobacco smuggling,
through new forms of cooperation and investigative techniques”. Draft. Lithuania. April
2013. - Maksu- ja Tolliametis

33. Maksu- ja Tolliamet tubaka töögrupi tegevusaruanne 2013 I kvartali kohta. 25.04.2013. - Maksu- ja Tolliametis
34. Maksu- ja Tolliamet kiri OLAF'le. Seizure of cigarettes 2013 I quarter. 29.04.2013 nr 1.3-1/2200. - Maksu- ja Tolliametis
35. MTA 2012. aasta kokkuvõtted ja eesmärgid 2013. aastaks. Pressikonverents. Maksu- ja Tolliamet. Tallinn 05.02.2013, - Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.emta.ee/index.php?id=4006> 20.03.2013
36. Price Comparison of cigarettes in Europe. Irish Tobacco Manufacturers' Advisory Committee. Dublin. April 2013. - Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.itmac.ie/?content=price-comparison-of-cigarettes-in-europe> 05.05.2013
37. Project Star 2011 results. KPMG LLP. UK 19.06.2012. - Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.pmi.com/eng/tobacco_regulation/illicit_trade/documents/project%20star%20011%20results.pdf 25.03.2013
38. Project Star 2012 results. KPMG LLP. UK 16.04.2013. - Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.pmi.com/eng/media_center/media_kit/Documents/Project_Star_2012_Final_Report.pdf 20.04.2013
39. Registreeritud kuriteod 2003-2012. Justiitsministeerium. 01.02.2013. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.just.ee/56150> 20.02.2013
40. Riigieelarve 2012. Riigieelarve kassapõhised tulud-kulud 2006-2012 (seisuga 31.12.2012). Rahandusministeerium. 21.02.2013. - Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.fin.ee/riigieelarve-2012> 03.05.2013
41. Special Eurobarometer 385. Attitudes of Europeans towards Tobacco. European Commission. May 2012. Arvutivõrgus kättesaadav: http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm 20.04.2013
42. 2011.a strateegiline baasanalüüsi värskendus. Maksu- ja Tolliamet. Tallinn 2012. - Maksu- ja Tolliametis
43. Strateegiline baasanalüüs 2012. Aktsiiside eelanalüüsi värskendus. Maksu- ja Tolliamet. Tallinn 2013. – Maksu- ja Tolliametis

44. Taxation trends in the European Union 2011. Eurostat. Luxembourg 2012 - Arvutivõrgus kättesaadav:
http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/index_en.htm 27.04.2012
45. Tobacco in Estonia 2005-2010, summary. Euromonitor International. July 2011.
– Maksu-ja Tolliametis
46. Tobacco smuggling. Anti-Illicit Trade Tri-fold. The Tobacco Manufacturers' Association. London 29.11.2012. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.the-tma.org.uk/~thetma/wp-content/uploads/2012/11/AIT-Trifold.pdf> 09.03.2013
47. Tobacco Taxation. Philip Morris International. - Arvutivõrgus kättesaadav:
http://www.pmi.com/eng/tobacco_regulation/tobacco_taxation/pages/tobacco_taxation.aspx 25.03.2013

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

48. Euroopa nõukogu 16.02.2010 direktiiv 2010/12/EL, millega muudetakse direktiive 92/79/EMÜ, 92/80/EMÜ ja 95/59/EÜ tubakatoodete suhtes kohaldatava aktsiisi struktuuri ja määrade osas ning direktiivi 2008/118/EÜ. - ELT L 50/1 27.02.2010
49. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23.04.2008 määrus (EÜ) nr 450/2008, millega kehtestatakse ühenduse tolliseadustik (ajakohastatud tolliseadustik) – ELT L 145/1 04.06.2008
50. Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadus. 04.12.2002. - RT I 2003, 2, 17.
51. Eesti Vabariigi põhiseadus. 28.06.1992. – RT 1992, 26, 349; RT T 2003, 29, 174.
52. Karistusseadustik. 06.06.2001. - RT I 2001, 61, 364; RT I, 04.04.2012, 3
53. Karistusseadustiku, kriminaalmenetluse seadustiku, tolliseaduse ja vangistusseaduse muutmise seadus. Eelnõu 393SE. Arvutivõrgus kättesaadav:
http://www.riigikogu.ee/index.php?page=en_vaade&op=ems&enr=393SE&koosseis=12
14.04.2013
54. Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018. 09.06.2010 - RTIII, 18.06.2010, 26, 51

55. Tolliseadus. 13.04.2004. - RT I 2004, 28, 188
56. Tubakaseadus. 04.05.2005. - RT I 2005, 29, 210
57. Vabariigi Valitsus. Määrus nr 6. Töötasu alammäära kehtestamine. 10.01.2013
RT I, 11.01.2013, 7.
58. Vabariigi Valitsus. Otsus. Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi tubaka- ja seonduvate toodete tootmist, esitlemist ja müüki käsitlevate liikmesriikide õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta, eelnõu suhtes. 28.03.2013. - Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eelnoud.valitsus.ee/main#mMSP2fN> 01.04.2013
59. WHO tubaka tarbimise leviku vähendamise raamkonventsioon. jõust. 25.10.2005. - RT II 2005, 15, 46
60. WHO FCTC. Protocol to Eliminate Illicit Trade in Tobacco Products 10.01.2013. - Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.who.int/fctc/protocol/Protocol_to_Eliminate_Illicit_Trade_in_Tobacco_Products_EN.pdf, 03.05.2012

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

61. EK 02.04.2009 C-459/07 *Veli Elshani vs Hauptzollamt Linz*, eelotsus.
62. EKo 29.04.2010 C-230/08 *Dansk Transport og Logistik versus Skatteministeriet*.
63. Harju Maakohus 02.03.2011 kohtuasi 1-11-1970 Aleksandr Kulešov´i, Rodion Ovsijenko süüdistuses KarS § 184 lg 1 - § 22 lg 3 ja Ilja Prolivin´i süüdistuses KarS § 184 lg 2 p 1, § 188 lg 1 - § 22 lg 3 ja § 376 lg 1 järgi kokkuleppemenetluses. Arvutivõrgus kättesaadav: https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/maa_ringkonna_kohtulahendid/menetlus.html?kohtuasjaNumber=1-11-1970/12 20.03.2013
64. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi kohtuotsus 06. märtsist 2009 nr 3-1-1-3-09 kriminaalasjas Galina Gunditš, Oleg Berjozov, Iakov Saprykin, OÜ Kursap Prima, OÜ Alfalant süüdistuses KarS § 376 lg 1 järgi. - Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-1-1-3-09>, 20.11.2011

MUUD ALLIKAD

65. Быркова, Е. Курите до смерти: почему табаку хорошо в Таможенном союзе. ПРОВЭД. 06.03.2013. – Väljatrükk autori valduses
66. Commission Anti-fraud Strategy. Action plan to fight against smuggling of cigarettes and alcohol along the EU Eastern border. SEC(2011) 791 final. European Commission. Brussels. 24.06.2011. – Arvutivõrgus kättesaadav: http://ec.europa.eu/anti_fraud/documents/preventing-fraud-documents/eastern_border_action_plan_en.pdf 25.01.2012
67. Cigarette smuggling. OLAF. - Arvutivõrgus kättesaadav: http://ec.europa.eu/anti_fraud/investigations/eu-revenue/cigarette_smuggling_en.htm 25.03.2013
68. Doward, J. How cigarette smuggling fuels Africa's Islamist violence. The Guardian. 27.01.2013. - Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/27/cigarette-smuggling-mokhtar-belmokhtar-terrorism> 15.04.2013
69. JSC Grodno Tobacco Factory Neman. Price-lists for sales outside of the Republic of Belarus. Grodno 01.04.2013. – Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.tabak.by/documents/prais/export_price-list.pdf 01.05.2013
70. EU member states sanctions cigarettes smuggling. OLAF. Brussels 2010. - Maksu- ja Tolliametis
71. Euromonitor International Limited. World tobacco market 2011 webinar. - Arvutivõrgus kättesaadav: <http://mkto.euromonitor.com/tobaccoindustryin2011webinar.html> 25.02.2012
72. EU tobacco workshop summary. OLAF. Bucharest 15.07.2011. – Maksu-ja Tolliametis
73. Filippov, J. Terviseajakirja omanik tabati narkoäriilt. Eesti Ekspress 11.09.2008. kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.ekspress.ee/news/paevauudised/eestiudised/terviseajakirja-omanik-tabati-narkoarilt.d?id=27681105>, 07.02.2012
74. Heneghan, P. & Marie, R. OLAF 15th Task Group cigarettes conference. British American Tobacco. Marseille 2010. - Maksu- ja Tolliametis

75. Home Office. News. Border Force stubs out cigarette smuggling attempt. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.homeoffice.gov.uk/media-centre/news/30million-smuggled-cigarettes> 07.03.2013
76. Kodoloina-Miglane, I. Study on the Excise Duties on Tobacco Products. The Ministry of Finance. 16.12.2011 Latvia.- Maksu- ja Tolliametis
77. Криминальные авторитеты подозреваются в подпольном производстве сигарет, Latgales Laiks, 20.04.2012.- Väljatrükk autori valduses
78. Lang, R. Justiitsministri ettekanne prokuröride üldkogul 2011. aastal. Tallinn 04.03.2011. - Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.just.ee/53603> 06.05.2012
79. Lamp, B.-H. (toim). Eestist juhitud narko- ja relvaäri ajas võrseid üle Euroopa. Postimees 18.01.2012.- Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.postimees.ee/707646/eestist-juhitud-narko-ja-relvaari-ajas-vorseid-ule-euroopa/> 07.02.2012
80. Latvian Prosecutor Office's priorities in 2013 – violent crime, fraud and contraband. News. The Baltic Course. 20.02.2013. - Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.baltic-course.com/eng/analytics?doc=70680> 03.05.2013
81. Latvian Revenue Service discovers 9 mln smuggled cigarettes instead of workwear. Press release. Latvian Customs. Riga 12.02.2013.- Arvutivõrgust kättesaadav: <http://www.vid.gov.lv/default.aspx?hl=2&tabid=7&id=15&oid=88584> 21.03.2013
82. Maksu- ja Tolliamet ettepanek eemaldada KarS §-s 391 väärteoprejuditsioon. - Maksu-ja Tolliametis
83. Неман. Пресс-релиз. Гродненская табачная фабрика "Неман" и "British American Tobacco" реализуют инвестиционный проект стоимостью 11 млн. Евро. 15.03.2013. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.tabak.by/en/news/198-15032013.html> 21.03.2013
84. HMRC. News. Cigarette Smugglers Jailed. 22.02.2011. – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.heart.co.uk/dunstable/news/local/cigarette-smugglers-jailed/> 22.04.2012
85. Maksu- ja Tolliamet. Pressikonverents 05.02.2013. MTA 2012. aasta kokkuvõtted ja eesmärgid 2013. aastaks, slaid 7. Tallinn. - Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.emta.ee/index.php?id=4006> 20.03.2013

86. Report from the Commission to European Parliament and the Council. OLAF. Brussels. 29.09.2011. COM(2011) 595 final. - Arvutivõrgus kättesaadav: http://ec.europa.eu/anti_fraud/reports/commission/2010/EN.pdf, 20.11.2011
87. Riivits-Arkonsuo, I. Uudised. Balti riikide elanikud näevad salakaubanduse taga samasid põhjuseid, milleks on kõrged maksud ja madalad sissetulekud. Turu-uuringute AS. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.turu-uuringute.eu/index.php?mact=News,cntnt01,detail,0&cntnt01articleid=44&cntnt01dateformat=%25e%2F%25m%2F%25Y&cntnt01lang=et_EE&cntnt01returnid=51 10.03.2013
88. Rahandusministeerium. Tubakaaktsiis. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.fin.ee/2020/>, 14.04.2013
89. Rahandusministeerium vastuskiri EVEA'le. Maksu- ja Tolliameti järelevalve. 11.04.2012 nr 5-1./12/4881. - Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.fin.ee/dokumendi-otsing/?op=doc_details&dok_id=328280&asutus_id=1 28.04.2012
90. Sotsiaalministeerium. Tubakapoliitika roheline raamat. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/ASO/Alkoholi-ja_tubakapoliitika_rohelised_raamatud/Tubakapoliitika_roheline_raamat.pdf, 25.03.2013
91. Situation Report 2010/2011. Cigarette smuggling. OLAF. Vienna 2011. - Maksu-ja Tolliametis
92. Situation Report 2011. Cigarette smuggling. OLAF. Vilnius 27.09.2012. - Maksu-ja Tolliametis
93. Tammai, K. Pressiteade. Maksu- ja Tolliamet avastas üle 8,5 miljoni võltsimiskahtlusega sigareti, 12.03.2012. Riigiprokuratuur. - Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.prokuratuur.ee/56463> 17.04.2012
94. Uuring: salakaubandus on Balti riikides tõusuteel 13.04.2012. - Arvutivõrgus kättesaadav: <http://uudised.err.ee/index.php?06250460>. 20.04.2013
95. WHO FCTC. Note for media. New protocol proposed to address illicit trade in tobacco products. 04.04.2012. - Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.who.int/fctc/Press_release_04April2012.pdf, 03.05.2012

LISAD

LISA 1. Töös kasutatud maakohtute otsuste lühikokkuvõtted¹⁷⁷

Maa- ja ringkonnakohtute jõustunud kohtuotsused ajavahemikust 01.01.2006.-01.06.2011.a, otsingusõna: „KarS § 376”

Jrk	Kohus	Kohtuotsuse kuupäev	Kohtuasja number	Käideldud sigarettide kogus, tk	Süüdistuse kvalifikatsioon	Karistus
1	Viru MK Rakvere	16.12.2005	1-05-1613/1	Varasem VT karistus, nüüd 5 140	KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: 6 kuulise vangistusega, millist karistust tingimisi mitte kohaldada 1 aasta ja 6 kuulise katseajaga ühes süüdimõistetu allutamise ja käitumiskontrollile
2	Viru MK Rakvere	16.01.2006	1-05-1618/1	4 508	KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: 3 kuulise vangistusega, 1 aasta ja 6 kuulise katseajaga ühes süüdimõistetu allutamise ja käitumiskontrollile
3	Harju MK Liivalaia	31.01.2006	1-05-1867/1	172 200 ja 2 520 gr när.tubakat	KarS § 374 lg 1 KarS § 375 lg 1 KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: liitkaristuseks 50 päevamäär, 2 500 krooni.

¹⁷⁷ Allikas: kohtulahendite register. Kättesaadavad arvutivõrgust: https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/maa_ringkonna_kohtulahendid/main.html

4	Harju MK Liivalaia	03.02.2006	1-05-1882/2	23 000	KarS § 374 lg 1 KarS § 375 lg 1 KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: 4 kuud vangistust, liitkaristuseks 6 kuud vangistust. 3 aastase katseajaga
5	Harju MK Tartu mnt	14.03.2006	1-06-472/4	1 959 600	KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistused: H.V 1 a 2 k vangistust 3 a katseajaga; S.S 1 a vangistust, liitkaristus 1 a 8 k vangistust 2 a katseajaga; T.K 1 a 2 k vangistust 3 a katseajaga; U.L 1 a vangistust, liitkaristus 1 a vangistust 3 a katseajaga; T.K 1 a vangistust 3 a katseajaga.
6	Harju MK Liivalaia	16.05.2006	1-06-3787/2	27 000	KarS § 375 lg 1 KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: 3 kuud vangistust, liitkaristuseks 3 kuud vangistust, 5 a katseajaga
7	Viru MK Narva	25.09.2006	1-06-8579/4	140 000	KarS § 376 lg 1	Lühimenetluses karistus: 6 kuud vangistust., vähendada 1/3 mõistes 4 k vangistust 3.a katseajaga
8	Pärnu MK Paide	31.10.2006	1-06-13879/1	3 280	KarS § 376 lg 1	Käskmenetluses karistus: 100 päevamäär, s.o 8600 krooni
9	Harju MK	09.11.2006	1-06-10227/2	288 000	KarS § 375 lg 1 KarS § 376 lg 1	Lühimenetlus karistus: 10 kuud vangistust, liitkaristus 1 aasta vangistust, mida lühendada 1/3 võrra, 8 kuud vangistust 3.a

	Liivalaia					katseajaga ja kontrollnõuete täitmine
10	Harju MK Tartu mnt	23.11.2006	1-06-10249/3	Varasem VT karistus, nüüd 1 440	KarS § 376 lg 1	Lühimenetluses karistus: 3 kuulise vangistust, lühendada 1/3 ja jääb 2 kuud, 3 a katseajaga ja kontrollnõuded
11	Harju MK Liivalaia	11.12.2006	1-06-12818/2	10 000	KarS § 374 lg 1 KarS § 375 lg 1 KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: 6 kuud vangistust, liitkaristuseks 2 aastat vangistust, 2 a katseajaga
12	Harju MK Tartu mnt	25.01.2007	1-06-13361/2	86 360	KarS § 376 lg 1	Lühimenetluses karistus: 6 kuud vangistust lühendades 1/3 võrra, 4 k vangistust 3 a kasteajaga
13	Harju MK Tartu mnt	08.02.2007 05.03.2007	1-06-14780/2 1-06-14780/4	Varasem VT karistus, 3 300	KarS § 376 lg 1	Lühimenetluses karistus: 4 kuud vangistust lühendades 1/3 võrra, 2 k 20 p, mis asendada 160 tunni üldkasuliku tööga ja kontrollnõuete täitmine
14	Pärnu MK	13.02.2007	1-06-15960/4	13 120	KarS § 376 lg 1	Üldmenetluses karistus: 4 kuud vangistust, 3 a katseajaga ja kontrollnõuetega

	Paide					
15	Harju MK Liivalaia	27.02.2007	1-07-1453/3	144 800	KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: 7 kuu vangistust 3a kuulise katseajaga ja kontrollnõuetega
16	Tartu MK Tartu	27.03.2007 28.04.2008	1-06-7361/49 1-07-915/64	Vähemalt 2 013 420, 30.06.2003.a - 09.12.2005 teeniti kriminaaltulu kokku 4 065 775.- krooni	KarS § 294 lg 2 p 1 KarS § 376 lg 1 KarS § 375 lg 1 KarS § 418 lg 1 KarS § 420 lg 1 KarS § 320 lg 1 KarS § 394 lg 2 p 1,3 KarS § 298 lg 2, KarS § 202 lg 1	Üldmenetluses karistus: A.A 300 pm 15 000.- krooni; A.J 10 k, liitk 10 k, 2 a katseaeg; R.K 200 pm 12 200.- krooni; A.N 440 pm 22 000.-; A.P 500 pm 25 000.-; I.R 200 pm 10 000.-; E.R KarS § 294 lg 2 p 1 3 a, 4 a katseaeg; V.Š 5 k ja 19 p; R.T 1 a, liitkaristus 1 a, 2 a katseaja; E.T 2 a, liitkaristus 4 a. kohesele ärakandmisele 1 a ja 7 k vangistus, ülejäänud 3 a katseaeg
17	Pärnu MK Paide	05.04.2007	1-07-2904/2	9 460	KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: A.L 80 miinimumpäevamäär, s.o 80 x 50 = 4000.-
18	Tartu MK	20.04.2007	1-07-3746/1	M.R 552 460; I.T 519 000	KarS § 375 lg 1 KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: M.R osas lõpetada seoses karistuse ebaotstarbekuse tõttu, sest oleks tühine KarS § 184 järgi mõistetud karistusega – 3 aastat ja 1 päeva

	Tartu					vangistusega. I.T 1 a vangistust, kogum 1 a 2 kuud, 3 aasta katseaja ja käitumiskontrolliga
19	Harju MK Liivalaia	30.04.2007	1-07-3858/2	199 800	KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: V.B ja V.V 6 kuulise vangistusega katseajaga 3 aastat
20	Harju MK Liivalaia	12.06.2007	1-07-5784/2	19 000	KarS § 375 lg 1 KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: M.Z 3 kuulise vangistusega, kogumi eest liitkaristuseks mõista 4 kuud vangistust, 3.a katseaja ja käitumiskontrolliga
21	Pärnu MK Paide	21.06.2007	1-07-7482/1	2 400	KarS § 375 lg 1 KarS § 376 lg 1	Käskmenetluses karistus: T.J 50 miinimumpäevamäära, s.o 2500; liitkaristuseks 110 pm, 5 500.- krooni
22	Viru MK Narva	20.07.2007	1-07-9206/2	120 000	KarS § 391 lg 2 p 2, KarS § 376 lg 1	Kiirmenetluses karistus: I.P 1 aasta 3 (kolm) kuud vangistust, Katseaeg 3 aastat; R.Z 1 a 3 kuud vangistust, Katseaeg 3 aastat; A.S § 376 eest 90 miinimumpäevamäära, s.o. 4500.-
23	Pärnu MK Paide	09.10.2007	1-07-8845/3	173 820	KarS § 375 lg 1 KarS § 376 lg 1	Üldmenetluses karistus: A.L 1 aasta ja 6 kuud, kogumi eest liitkaristuseks 2 aastat, 2 aastase katseaja ja käitumiskontrolliga

24	Viru MK Narva	05.11.2007	1-07-9248/5	320 000	KarS § 392 lg 2 p 2, KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: E.K 2 aastat vangistust, liitkaristuseks 2 aastat 6 kuud vangistust, Katseajaks määrata 3 aastat koos käitumiskontrolliga. P.Š 9kuud vangistust, liitkaristuseks 1 aasta vangistust , Katseajaks määrata 1 aasta 6 kuud koos käitumiskontrolliga.
25	Harju MK Liivalaia	21.11.2007	1-07-12775/10	1 945 200	KarS § 376 lg 1, KarS § 389 lg 1, KarS § 392 lg 1, KarS § 375 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: U.L 2 a 6 k vangistust; liitkaristus 2 a 6 k. kohesele ärakandmisele 60 päeva, ülejäänud 2 a katseaja koos käitumiskontrolliga, K.K 2 a 6 k vangistust, 2 a katseaja ja käitumiskontrolliga, H.K 2 a vangistust, liitkaristuseks 3 a 10 k vangistust 2 a katseaja ja käitumiskontrolliga; D.P 2 a 6 kuud vangistust, kokku 3 a 6 k vangistust, 3 a katseajaga
26	Tartu MK Tartu	21.11.2007	1-07-12915/2	1 726 600, kriminaal-tuluga ostis 217 000 krooni eest sõiduauto	KarS § 375 lg 1, KarS § 376 lg 1, KarS § 394 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: A.Z 2 aastat vangistust. kogumi eest liitkaristuseks 3 aastat vangistust, 2 aastase katseaja ja käitumiskontrolliga
27	Pärnu MK	27.11.2007	1-07-11641/3	9 800	KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: A.L vangistus 1 aasta, 2 a katseaja ja käitumiskontrolliga

	Paide					
28	Viru MK Narva	17.12.2007	1-07-15748/2	61 600	KarS § 391 lg 1, KarS § 376 lg 1	Käskmenetluses karistus: S.U 50 miinimumpäevamäärä ulatuses, s.o 2 500 krooni, liitkaristuseks 100 pm 5 000.- krooni
29	Viru MK Rakvere	18.12.2007	1-07-16006/3	7 160	KarS § 375 lg 1 KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: A.B 6 kuulise vangistusega, liitkaristuseks 1 a vangistust, 2 aastase katseaja ja käitumiskontrolliga
	Tartu MK Tartu	20.12.2007	1-07-14552/9	5 712 320	KarS § 256 lg 1,3, KarS § 375 lg 1, KarS § 376 lg 1 KarS § 255 lg 1, KarS § 418 lg 1	Üldmenetluses karistus: R.T 1 a 6 k vangistus, liitkaristuseks 4 a vangistust; A.L 25 000.- krooni; A.P 1 a vangistust, kogum 3 a 6 k vangistust, kohe ära kanda 1 a 2 k vangistust, ülejäänud 3 a katseaja ja käitumiskontrolliga; V.B 1 a vangi, kogumi eest 3 aastat 2 kuud, 3 a katseaja ja käitumiskontrolliga; V.V 1 a vangi, kogumi eest 3 aastat 6 kuud, kohe 1.a , ülejäänud 3 a katseaja ja käitumiskontrolliga; M.Õ 1 a vangi, kogumi eest 3 a + liitkaristuse varasema kohtuotsusega lõplikuks karistuseks 3.a 10 k vangistust; A.V 1 a, kogumis 3 a 2 k, 3 a katseaja ja käitumiskontrolliga; J.L 10 000.-, liitkaristus 20 000.- krooni

30	Pärnu MK Paide	07.01.2008	1-07-14981/3	33 960	KarS § 375 lg 1 ja § 376 lg 1 järgi	Kokkulepemenetluses karistus: A.U 100 miinimum pm 5 000.-, liitkaristuseks 200 päevamäär 10 000.-
31	Viru MK Narva	23.01.2008	1-06-9645/6	teadmata	KarS § 376 lg 1	Lühimenetluses karistus: K.S rahalise karistusega 180 pm, summas 9 000 krooni, mida vähendada 1/3 võrra, 6 000 .- krooni
32	Harju MK Liivalaia	24.01.2008	1-07-16152/2	409 000 + 73 700	KarS § 375 lg 1 KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: V.T 1 a 6 kuud vangistust; R.Š 8 kuud vangistust, mõlemad 3 aastase katseajaga
33	Tartu MK Viljandi	26.02.2008	1-07-15906/3	170 000	KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: J.S vangistus 9 (üheksa) kuud, asendada vangistus 536 tunni üldkasuliku tööga ja käitumiskontrolliga
34	Viru MK Rakvere	24.03.2008	1-08-4128/3	2 800	KarS § 376 lg 1	Kiirmenetluses kokkulepemenetluse kaudu karistus: A. M 6 kuud vangistust, 1 aasta ja 6 kuulise katseaja ja käitumiskontrolliga
35	Tartu MK	31.03.2008	1-08-4312/1	81 160	KarS § 376 lg 1	Käskmenetluses karistus: A.K 190 päevamäär (a'50

	Valga					krooni), s.o. 9 500.- krooni
36	Harju MK Liivalaia	02.04.2008	1-07-15624/2	Varem VT eest karistatud, kogus teadmata	KarS § 375 lg 1 ja § 376 lg 1 järgi	Lühimenetluses karistus: G.T. 2 kuulise vangistusega, liitkaristuseks 1 aasta vangistust, mida vähendada 1/3 võrra, 8 k vangistust 3.a katseajaga
37	Tartu MK Tartu	07.05.2008	1-08-6217/2	Varem VT eest karistatud, nüüd 20 200	KarS § 375 lg 1, KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: R.P 4 kuud vangistust, liitkaristus viis 5 kuud. 2 a katseaja ja käitumiskontrolliga
38	Viru MK Rakvere	08.05.2008	1-08-6300/3	32 260	KarS § 375 lg 1 KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: P.O 5 kuulise vangistusega, liitkaristuseks 9 kuud vangistust 1 aasta ja 6 kuulise katseaja ja käitumiskontrolliga
39	Tartu MK Viljandi	30.05.2008	1-08-7383/2	33 460	KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: M.B 100 päevamäära, s. o 5 000.- krooni
40	Tartu MK	10.06.2008	1-08-7837/1	25 880	KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: N.B 100 päevamäära, s. o 5 000.- krooni

	Viljandi					
41	Harju MK Tartu mnt	27.06.2008	1-06-2780/22	164 860 tk, 1 190,2 kg praaki; 7 052,41 kg tubakat, 6 522,66 kg	KarS § 376 lg 1, KarS § 418 lg 1, KarS § 420	Üldmenetluses. Seoses suure koguse piiri muudatusega õigeks mõista.
42	Tartu MK Viljandi	01.07.2008	1-08-7210/2	teadmata	KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: V. Z 150 päevamäära, s. o 7 500.- krooni;
43	Tartu MK Viljandi	26.08.2008	1-08-7370/2	65 580	KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: V. Zv 50 päevamäära, so 2 500.- krooni 3.a katseajaga
44	Pärnu MK Paide	16.09.2008	1-08-11666/1	100 000	KarS § 376 lg 1	Käskmenetluses karistus: A. A 400 miinimumpäevamäära, s.o. 20 000.- krooni.
	Viru MK	16.09.2008	1-08-10650/2	9 600	KarS § 375 lg 1	Käskmenetluses karistus: G.M karistuseks 60 miinimumpäevamäära, s.o 3 000.- krooni, liitkaristuseks 120

	Narva				KarS § 376 lg 1	miinimumpäevamäär, s.o 6 000.- krooni.
45	Tartu MK Valga	04.11.2008	1-08-14582/1	250 000	KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: V.A 7 kuu vangistusega, 3 a katseaja ja käitumiskontrolliga, KarS § 83 ¹ lg 1 järgi konfiskeerida V. Ale kuuluv raha 31 500.- krooni; V.K 7 kuu vangistusega, 3 a katseaja ja käitumiskontrolliga; A.R 3 kuu vangistusega, 3 a katseaja ja käitumiskontrolliga.
46	Viru MK Kohtla- Järve	25.11.2008	1-08-11452/4	32 220	KarS § 376 lg 1	Lühimenetluses karistus: V.F vangistus 2 kuud, mida vähendada 1/3 võrra, 1 k 10 p; 3 aastase katseajaga
47	Viru MK Narva	25.11.2008	1-08-15403/4	150 000	KarS § 391 lg 2 p 2, KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: V.U 6 kuud , liitkaristuseks 2 aastat vangistust 3 .a katseajaga; K.E 6 kuud, liitkaristuseks 2 a vangistust, katseajaks 1 a 6 k koos käitumiskontrolliga; A.M KarS § 391 lg 2 p 2 järgi ning 2 a vangistust, millest koheselt 5 kuud 29 päeva vangistust, ülejäänud 1 a 6 k 1 p 3.a katseajaga; D.S KarS § 22- lg 2 - § 376 lg 1 järgi 6 k vangistust, liitkaristuseks 1 aasta, katseajaks 1 aasta 6 kuud koos käitumiskontrolliga; A.K KarS § 376 lg 1 järgi 6 kuud vangistust, katseajaks 1 aasta 6 kuu koos käitumiskontrolliga

48	Harju MK Liivalaia	10.02.2009	1-09-1136/4	98 400	KarS § 374 lg 1, KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: V.G rahaline karistus 140 päevamäär (päevamäär 121,- krooni) s.o. 16 940,- krooni, liitkaristuseks rahaline karistus 140 päevamäär (pm 121,- krooni) s.o. 16 940,- krooni
49	Harju MK Liivalaia	04.02.2009	1-09-1045/3	376 600	KarS § 374 lg 1, KarS § 375 lg 1, KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: Š.I 6 kuud vangistust, liitkaristuseks mõista 1 a vangistust. 3.a katseaja ja käitumiskontrolliga
50	Harju MK Liivalaia	12.02.2009	1-09-2067/4	82 420	KarS § 376 lg 1	Käskmenetluses karistus: M. M 250 miinumpäevamäär ulatuses, (pm 50 krooni), so 12 500.- krooni
51	Tartu MK Valga	09.03.2009	1-09-3259/4	70 200	KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: M.B 4 kuud vangistust., 3.a katseaja ja käitumiskontrolliga
52	Harju MK	06.04.2009	1-08-26/13	245 560	KarS § 375 lg 1, KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: D.P 6 kuud vangistust , liitkaristuseks 1 aasta vangistust, 2 aastat katseaja ja

	Liivalaia					käitumiskontrolliga
53	Pärnu MK Kuninga	15.04.2009	1-08-10162/6	919 100	KarS § 375 lg 1, KarS § 376 lg 1	Üldmenetluses karistused: A. R 1 a vangistust, 2 a katseaja ja käitumiskontrolliga, KarS § 831 lg 1 alusel konfiskeerida A R'lt arestitud 50 230 krooni; M.M 1 a vangistust, 2 a katseaja ja käitumiskontrolliga, M.Mlt arestitud 75 170 krooni; R.N KrMS § 202 lg 4 kohaselt kohtumäärus. A.Slt arestitud 274 860 kroonist kuulub mahaarvamisele 55 012 krooni ning ülejäänud 219 848 krooni tagastada A. S'ile
54	Viru MK Narva	10.06.2009	1-08-14695/8	10 000	KarS § 375 lg 1, § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: A.R 100 miinimum pm, so 5000.-, liitkaristuseks 300 pm, so 15 000.- krooni.
55	Viru MK Narva	22.02.2010	1-07-8833/6	Varasem VT karistus, nüüd 280	KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: T.S 3 kuud vangistust, katseajaks 3 aastat
56	Harju MK Liivalaia	18.06.2010	1-10-2998/8	240 000, 300 000, 360 000	KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: V.T 1 aasta 8 kuud 26 päeva, ärakandmata 3 kuud ja 4 päeva, liitkaristuseks vangistus 1 aastat 9 kuud ja 1 päev, mis asendada 1 272 ÜKTga ja käitumiskontrolliga; S.P 1 aasta, liitkaristuseks vangistus 2 aastat, ära kantud 2 kuud 18 päeva, ärakandmata

						karistuseks 1 aasta 9 kuud ja 12 päeva. 2-aastase katseaja ja käitumiskontrolliga; A.O 1 aasta, 3.a katseaja ja käitumiskontrolliga
57	Viru MK Narva	13.09.2010	1-07- 16084/19	240 000	KarS § 376 lg 1; KarS §-s 391 lg 2 p 2 - §-s 25 lg 2	Üldmenetluses: A.P lõpetada seoses karistuse ebaotstarbekuse tõttu. Antud kriminaalasjas eeldatav karistus oleks tühine võrreldes juba KarS § 199 lg 2 p 9- 25 lg 2, KarS § 349 ja § 209 lg 2 p 1- 25 lg 2 järgi mõistetud 7 kuu ja 25 päevase vangistusega.
58	Harju MK Liivalaia	24.09.2010	1-10-9316/6	21 200, 300 000	KarS § 376 lg 1, KarS § 418 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: O.M 1 aasta vangistust, suurendada varasema kandmata karistusega, liitkaristuseks 1 aasta 2 kuud 16 päeva, mis asendada 882 tunni ÜKT 2 aasta jooksul ja käitumiskontrolliga
59	Tartu MK Võru	18.10.2010	1-10-8644/8	668 000	KarS § 375 lg 1 KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: A.N 9 kuud vangistust, liitkaristuseks 1 aasta ja 6 kuud, millest 4 k 13 p on eelvangistuses ära kantud ja ülejäänud 6 kuud 1a. 6 kuuline katseaeg koos käitumiskontrolliga. Lisakaristuseks rahaline karistus 500 miinimumpäevamäär s.o 25 000 krooni. A.N'lt leitud sularahast 146 666 kroonist tagastada A.N'le 109 460,70 krooni.

60	Harju MK Liivalaia	13.12.2010	1-10-13062/4	60 000	KarS § 376 lg 1	Üldmenetlus: A.Tš Seoses prokuröri loobumisega süüdistusest, õigeks mõista
61	Harju MK Liivalaia	02.03.2011	1-11-1970/12	4 367 600	KarS § 184 lg 2 p 1, KarS § 188 lg 1, KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: I.P 2 a vangistust, liitkaristuseks 3.a, millest koheselt ärakandmisele 3 kuud, ülejäänud 3 aastase katseaja ja käitumiskontrolliga
62	Pärnu MK Kuninga	08.03.2011	1-11-3143/5	100 000	KarS § 376 lg 1	Kiirkokkuleppemenetluse korras karistused: A.B 1 kuu vangistust 3.a katseaja ja käitumiskontrolliga; M.S 1 kuu vangistust 3.a katseaja ja käitumiskontrolliga
63	Pärnu MK Paide	13.05.2011	1-11-5865/4	400 000	KarS § 376 lg 1	Kokkulepemenetluses karistus: E.K 7 kuud vangistust, 3 aastase katseajaga

LISA 2. Karistatud isikute sotsiaalsed ja majanduslikud andmed

sugu	sünni- aasta	vanus	vanuse- grupp	Sissetulek, € 2011 ¹⁷⁸	sõidukeid ¹⁷⁹	kinnistuid ¹⁸⁰	ettevõtlus ¹⁸¹	haridus	rahvus	korduv karistus ¹⁸²
Mees	1977	34	31	0	0	1		põhi	venelane	ei
Mees	1959	52	51	0	0	4		kesk	venelane	ei
Mees	1960	51	51	0	1	2		kesk	venelane	ei
Mees	1961	50	41	0	2	0		eri	venelane	ei
Mees	1984	27	21	0	0	0		põhi	venelane	jah
Mees	1967	44	41	0	3	0	Juh. liige	eri	venelane	ei
Mees	1971	40	31	0	4	0		kesk	venelane	ei
Mees	1970	41	41	0	4	0		eri	venelane	ei
Mees	1968	43	41	0	4	0		eri	venelane	ei

¹⁷⁸ Allikas: Maksukohuslaste register

¹⁷⁹ Allikas: Autoregistrikeskus

¹⁸⁰ Allikas: Kinnistusraamat

¹⁸¹ Allikas: Äriregister

¹⁸² Allikas: Karistusregister

Mees	1984	27	21	835	0	0		alg	venelane	jah
Mees	1966	45	41	0	4	1	Juh. Liige	eri	eesti	ei
Mees	1965	46	41	0	3	0	FIE	eri	lesgi	ei
Mees	1986	25	21	3336,22	4	1	Juh. Liige	kesk	ukrainlane	jah
Mees	1971	40	31	0	0	0		teadmata	teadmata	jah
Mees	1977	34	31	0	1	0		põhi	venelane	jah
Mees	1962	49	41	0	2	0		kesk	grusiin	ei
Mees	1980	31	31	0	4	1		kesk	venelane	jah
Mees	1972	39	31	0	4	1	Juh. Liige	kesk	venelane	jah
Mees	1979	32	31	556,26	1	1	Juh. Liige	põhi	venelane	jah
Mees	1971	40	31	2703,49	2	0		kesk	venelane	jah
Mees	1957	54	51	0	1	0		kõrg	eesti	ei
Mees	1973	38	31	3336,24	4	4	Juh. Liige	kesk	eesti	jah

Mees	1979	32	31	0	4	0	Juh. Liige	põhi	eesti	jah
Mees	1976	35	31	0	3	0		kesk	ukrainlane	jah
Mees	1974	37	31	0	4	1	Juh. Liige	eri	eesti	jah
Mees	1980	31	31	0	0	0		kesk	venelane	jah
Mees	1949	62	61	460,2	2	1		kesk	venelane	ei
Naine	1986	25	21	0	2	0		kesk	venelane	ei
Naine	1980	31	31	4381,49	0	0		põhi	venelane	ei
Mees	1975	36	31	645,37	2	1		kesk	eesti	ei
M	1980	31	31	0	4	0		põhi	venelane	jah
M	1973	38	31	0	4	0		põhi	venelane	jah
M	1967	44	41	0	2	0		põhi	eesti	jah
M	1969	42	41	1064	1	1		kesk	eesti	ei
Mees	1956	55	51	1065,66	4	1		eri	venelane	ei

Mees	1965	46	41	0	4	2		kesk	eesti	jah
Mees	1964	47	41	0	3	4		kõrg	valgevene	jah
Mees	1962	49	41	0	1	1	Juh. Liige	eri	eesti	jah
Mees	1966	45	41	1748,58	4	0	Juh. Liige	eri	ukrainlane	ei
Mees	1961	50	41	0	4	4	Juh. Liige	eri	venelane	jah
Mees	1981	30	21	2206,02	0	0		põhi	venelane	ei
Mees	1971	40	31	2534,62	4	3	Juh. Liige	eri	eesti	ei
Mees	1961	50	41	193,67	4	1	Juh. Liige	kesk	eesti	jah
Mees	1962	49	41	783,84	4	0		kesk	venelane	jah
Mees	1986	25	21	2710,87	2	0	Juh. Liige	põhi	venelane	ei
Mees	1966	45	41	1047,19	2	0		eri	ukrainlane	jah
Mees	1943	68	61	3089,4	4	1		teadmata	venelane	ei
Mees	1986	25	21	3091,48	2	0		alg	venelane	ei

Mees	1970	41	41	1459,13	1	1		kesk	venelane	jah
Mees	1967	44	41	2194,12	1	1		kesk	ingušš	jah
Mees	1961	50	41	3349,28	2	2		kõrg	venelane	ei
Mees	1962	49	41	2549,88	4	0	Juh. Liige	kesk	venelane	jah
Mees	1969	42	41	3874,09	1	0		eri	eesti	jah
Mees	1970	41	41	4227,71	1	0		kesk	valgevene	jah
Mees	1983	28	21	4286,03	2	1		eri	venelane	ei
Naine	1974	37	31	0	0	0		eri	venelane	jah
Mees	1968	43	41	4615,81	2	0	Juh. Liige	eri	venelane	ei
Mees	1969	42	41	4259,52	3	2	Juh. Liige	kõrg	venelane	jah
Mees	1978	33	31	5299,61	1	1	Juh. Liige	kesk	ukrainlane	ei
Mees	1969	42	41	5734,86	4	1	Juh. Liige	eri	venelane	ei
Mees	1979	32	31	7001,87	4	1		teadmata	venelane	ei

Mees	1953	58	51	7408,68	2	3		kesk	venelane	ei
Mees	1964	47	41	7970,4	1	1		eri	eesti	ei
Mees	1962	49	41	8061,29	3	0		kesk	mordvalane	ei
Naine	1972	39	31	0	1	2	Juh. Liige	kõrg	eesti	ei
Mees	1970	41	41	4731,68	4	1		eri	venelane	jah
Mees	1975	36	31	9902,48	4	0		kesk	venelane	ei
Mees	1979	32	31	9945,74	4	4	Juh. Liige	teadmata	eesti	ei
Mees	1970	41	41	11499,52	1	1		eri	venelane	ei
Mees	1969	42	41	13041,39	3	0		teadmata	teadmata	ei
Mees	1964	47	41	14761,54	3	0		eri	venelane	ei
Mees	1977	34	31	15634,85	2	2		põhi	ukrainlane	ei
Mees	1985	26	21	0	0	0		alg	venelane	ei
Mees	1968	43	41	0	0	0		eri	venelane	ei

Mees	1940	71	71	0	0	0		põhi	venelane	ei
Mees	1982	29	21	0	4	0	Juh. Liige	teadmata	eesti	ei
Mees	1982	29	21	0				eri	teadmata	teadmata
Naine	1961	50	41	0				teadmata	teadmata	
Mees	1962	49	41	9152,94	4	0	Juh. Liige	eri	eesti	jah
Naine	1960	51	51	0	2	1		teadmata	venelane	jah
Mees	1979	32	31	0				eri	teadmata	teadmata
Mees	1977	34	31	0	3	0		teadmata	eesti	ei
Mees	1968	43	41	0	3	1		kesk	eesti	jah
Mees	1976	35	31	0				teadmata	lätlane	teadmata
Mees	1949	62	61	0	2	0		alg	venelane	ei
Mees	1967	44	41	0	3	1	Juh. Liige	hariduseta	inglane	jah
Mees	1950	61	61	0	2	1		kesk	venelane	ei

Naine	1956	55	51	580	0	0	Juh. Liige	teadmata	venelane	ei
Mees	1957	54	51	0	2	2		kõrg	venelane	ei
Mees	1929	82	71	0	3	1		kesk	venelane	ei
Mees	1960	51	51	0	3	0	Juh. Liige	teadmata	eesti	jah
Mees	1960	51	51	0	4	0		kesk	eesti	jah
Mees	1962	49	41	0	3	3	FIE	eri	eesti	ei
Naine	1955	56	51	2956,4	0	1		põhi	mustlane	jah
Mees	1956	55	51	1505,2	3	0		kesk	grusiin	jah
Naine	1955	56	51	0	0	1		kesk	venelane	jah
Mees	1960	51	51	0	2	0	Juh. Liige	kesk	eesti	ei
Naine	1954	57	51	8176,13	3	1	Juh. Liige	kesk	ukrainlane	ei
Naine	1951	60	61	0	0	1	Juh. Liige	alg	armeenlane	ei
Mees	1959	52	51	0	0	0		kesk	eesti	jah

Mees	1959	52	51	0	1	1		eri	eesti	jah
Mees	1958	53	51	0	3	0	FIE	kesk	soomlane	jah
Mees	1956	55	51	0	3	1	FIE	eri	aserbaidžaan	jah
Mees	1953	58	51	0	4	0	FIE	eri	venelane	jah
Mees	1952	59	51	0				teadmata	teadmata	teadmata
Naine	1947	64	61	0	0	0	Juh. liige	kesk	venelane	jah
Mees	1942	69	61	1214,04	2	1		põhi	eesti	jah
Naine	1925	86	71	0	0	1		alg	venelane	ei
Mees	1946	65	61	0	0	0		põhi	eesti	ei

LIHTLITSENTS

lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, SIIM RUDIŠAAR (sünnikuupäev: 02.04.1981), annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „ILLEGAALNE SIGARETIKAUBANDUS EESTIS“, mille juhendaja on Marko Kairjak, LLM,

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
3. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 06.05.2013 (*kuupäev*)